

The Project Gutenberg eBook of Tristan ja Isolde

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tristan ja Isolde

Author: Joseph Bédier

Translator: L. Onerva

Release date: October 31, 2006 [eBook #19674]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TRISTAN JA ISOLDE ***

Produced by Sami Sieranoja and Tapio Riikonen

TRISTAN JA ISOLDE

Muinaiskelttiläinen tarina

JOSEPH BÉDIER'n toimittamasta ranskankielisestä laitoksesta suomentanut L. ONERVA.

Kustannusosakeyhtiö Kirja, Helsinki, 1917.

Painettu Tampereen Kirjapaino-Osakeyhtiön Kirjapainossa
Tampereella 1917.

SISÄLLYS:

- I. Tristanin lapsuuden-aika
- II. Irlannin Morholt
- III. Kauniin Kultakutrin etsintä
- IV. Lemmenkalkki
- V. Brangien annetaan orjien käsiin
- VI. Suuri petäjä
- VII. Kääpiö Frocin
- VIII. Hyppäys rukouskappelin korkeudesta
- IX. Morois'n metsä
- X. Erakko Ogrin
- XI. Surman Kaalamo
- XII. Tuli-koe
- XIII. Satakielen sävel
- XIV. Ihmeellinen kulkunen

- XV. Isolde Valkokäsi
- XVI. Kaherdin
- XVII. Dinas Lidanilainen
- XVIII. Tristan narrina
- XIX. Kuolema

I.

Tristanin lapsuuden-aika.

Arvon herrat, suvaitsetteko kuulla kauniin tarinan rakkaudesta ja kuolemasta? Se on Tristanista ja Isolde-kuningattaresta. Kuulkaa siis, kuinka he suuressa riemussa ja suuressa surussa rakastivat toinen toistaan ja kuolivat samana päivänä toinen toisensa vuoksi.

Muinaisina aikoina hallitsi kuningas Mark Cornwallin maata. Saatuaan tietää, että hänen vihollisensa ahdistivat häntä, lähti Rivalin, Loonnois'n kuningas, viemään hänelle apua meren yli. Hän palveli häntä mielellä ja miekalla, aivankuin joku vasalli, niin urhoollisesti, että kuningas Mark palkinnoksi antoi hänelle kauniin Valkokukan, sisarensa, jota kuningas Rivalia rakasti sanoin kertomattomalla rakkaudella.

Hän otti hänet vaimoksensa Tintagelin kappelissa. Mutta tuskin oli hän nainut hänet, kun sanoma saapui, että hänen vanha vihollisensa herttua Morgan oli hyökännyt Loonnois'n maahan ja hävitti siellä paraillaan hänen linnojaan, peltojaan ja kaupunkejaan. Rivalin laittoi laivansa kiireesti lähtökuntoon ja levitti purjeensa kaukaista kotimaataan kohti, vieden mukanaan Valkokukan, joka oli raskaana. Hän laski maihin Kanoel-nimisen linnansa luona ja uskoi kuningattaren marski Rohaltin haltuun, jota yleensä hänen uskollisuutensa vuoksi nimitettiin Rohalt Sanan-Pitäjäksi; sitten Rivalin, koottuaan parooninsa, lähti sotaan.

Valkokukka odotti häntä kauan. Voi poloista! Rivalin ei ollut koskaan palaava. Eräänä päivänä kuningatar sai kuulla, että herttua Morgan oli tappanut hänet kavaluudella. Hän ei vuodattanut kyyneltäkään; ei ainoata huutoa, ei valitusta päässyt hänen huuliltaan, mutta hänen jäsenensä kävivät heikoiksi ja voimattomiksi; hänen sielunsa sai kiihkeän halun irtautua ruumiista. Rohalt yritti lohduttaa häntä:

"Kuningatar", sanoi hän, "ei hyödytä mitään lisätä surua surun päälle; eikö kaikkien, jotka syntyvät, ole kuoltava! Ottakoon Jumala haltuunsa kuolleet ja varjelkoon eläviä!..."

Mutta Valkokukka ei tahtonut häntä kuunnella. Kolme päivää hän vielä jaksoi olla yhtymättä rakastettuun herraansa. Neljäntenä hän synnytti maailmaan pojan, ja nostaen hänet käsivarsilleen sanoi hän:

"Poika, kauan olen toivonut saada nähdä sinua; ja nyt näen edessäni kauneimman olennon, mitä nainen koskaan on kantanut. Surussa saavuin tänne, surussa synnytin sinut, surullinen on ensimmäinen juhla, jonka sinulle valmistan. Ja koska näin siis olet tullut maailmaan surun kautta, niin olkoon nimesi Tristan." [Triste, surullinen (Suom. huom.)]

Nämä sanat sanottuaan hän suuteli lasta, ja heti sen jälkeen heitti hän henkensä.

Rohalt Sanan-Pitäjä otti orvon hoivaansa. Jo piirittivät herttua Morganin miehet Kanoelin linnaakin; mahdotonta olisi ollut Rohaltin kauan kestää. Sanotaanhan: "Uhkarohkeus ei ole sankaruutta". Rohaltin täytyi antautua Morganin armoille. Mutta peläten, että Morgan surmaisi Rivalinin pojan, antoi marski hänen käydä omasta lapsestaan sekä kasvatti hänet omien poikiensa joukossa.

Kun Tristan oli täyttänyt seitsemännen ikävuotensa ja aika oli tullut vieroittaa hänet naisten suojeluksesta, uskoi Rohalt hänet viisaan ja hyvän knaapin, mestari Gorvenalin huostaan. Gorvenal perehdytti hänet muutamassa vuodessa kaikkiin niihin taitoihin, jotka kuuluivat paroonille. Hän opetti häntä käyttelemään keihästä, kalpaa, kilpeä ja jouta, heittämään kivikiekkoa, ponnahtamaan yhdellä hyppäyksellä leveimpienkin ojien yli; hän opetti häntä vihaamaan kaikkea valhetta ja vilppiä, auttamaan heikkoja, pitämään sanansa; vielä lisäksi opetti hän hänelle myös useita erilaisia laulutapoja, harpunsoittoa ja metsästystaitoa; ja kun lapsi muiden nuorten knaappien kera lähti ratsastamaan, istui hän ratsunsa selässä kuin valettu, niin että hevonen, aseet ja hän itse muodostivat ikäänkuin vain yhden

ainoan ruumiin. Kaikki, jotka näkivät hänen jalon ryhtinsä ja ylevyytensä, hänen leveät hartiansa ja hoikan vyötäryksensä, hänen väkevyytensä, uskollisuutensa ja uljuutensa, ylistivät Rohaltia siitä, että hänellä oli sellainen poika. Mutta Rohalt, joka muisteli Rivalinia ja Valkokukkaa ja näki Tristanissa uudestaan ilmielävänä edessään heidän nuoruutensa ja kauneutensa, rakasti häntä kuin omaa poikaansa ja kunnioitti häntä salaa herranaan.

Mutta sitten tapahtui, että koko hänen ilonsa riistettiin häneltä pois, kun norjalaiset kauppiat, jotka olivat houkutelleet Tristanin laivalleen, veivät hänet eräänä päivänä ryöstösaaliina mukanaan. Turhaan rynnisteli Tristan pauloissaan kuin nuori, ansaan joutunut susi, laivan täysin purjein kiidättyä häntä tuntemattomia maita kohti. Mutta tunnettu seikka on, ja kaikki merenkulkijat sen tietävät, että meri ei mielellään kannata kavalaa pursia eikä auta ryöstäjiä eikä petoksenharjoittajia. Se yltyi raivoihinsa, peitti laivan kuohujensa hämariin ja piti sitä seitsemän päivää ja seitsemän yötä tuuliajolla. Vihdoin näkivät merimiehet sumun halki häämöttävän edessään jyrkkinä kallionseinäminä ja terävinä luotoina kohoavan rannan, jota vastaan meri tahtoi musertaa heidän haahtensa. Silloin he katuivat: tietäen että meren vihamielisyys heitä kohtaan johtui tuosta lapsesta, jonka he onnettomuudekseen olivat kaapanneet, he päättivät vapauttaa hänet ja laskivat veneen vesille päästääkseen hänet maihin. Heti asettuivatkin tuulet ja aallot, taivas kirkastui, ja sill'aikaa kuin norjalaisten laiva etääntyi ja katosi kaukaiselle taivaanrannalle, kantoivat tyyntyneet ja hymyilevät laineet Tristanin venhon rannan hietikolle.

Suurella vaivalla hän kiipesi äyränteelle ja näki edessään autiona kumpuilevan nummiseudun ja sen takana metsää silmäkantamattomiin. Katkerasti valittaen hän siinä muisteli Gorvenalia, isäänsä Rohaltia ja suloista Loonnois'n maata, kun äkkiä kaukainen jahtitorven törähdys ja metsämiesten huudot saivat hänen sydämensä riemusta läikähtämään. Kaunis hirvi syöksähti esiin metsän laidasta. Ja koiraparvi ja metsästäjät ryntäsivät sen kintereillä torvien toivotuksen ja huutojen kaikuessa. Mutta samassa olivatkin jo ajohurtat kiinni eläimessä, joka muutaman askeleen päässä Tristanista horjahti ja kaatui. Eräs metsästäjästä lopetti sen keihäällänsä. Riemutoivotusten kajahtaessa metsämiehet kokoontuivat kehään saaliin ympärille, ja Tristan näki hämmästyksensä, miten ylin jahtimestari alkoi uurtaa leveää haavaa hirven kaulaan, ikäänkuin hän olisi aikonut leikata sen poikki. Hän huudahti:

"Mitä teettekään, jalo herra? Onko soveliasta, että noin uljas eläin lohotaan palasiksi kuin teurastettu sika? Sellainenko on siis tämän maan tapa?"

"Jalo veljeni", vastasi metsämies, "mikä mahtanee sinua minun toimituksessani ihmetyttää? Onpa kyllä tapa tällainen, ensin leikkaan irti hirven pään, sitten paloittelen sen ruumiin neljään osaan, jotka me kiinnitämme satulankaariimme ja viemme kuningas Markille, meidän herrallemme. Näin me teemme, ja näin ovat tehneet ammoisista ajoista alkaen kaikki Cornwallin miehet. Jos kuitenkin osaat jonkun kiitettävämmän tavan, niin näytä se meille; ota tämä jahtipuukko, jalo veljeni; otamme kernaasti sinulta oppia."

Tristan laskeutui polvilleen ja nyli hirven ensin, ennenkuin hän rupesi sitä silpomaan, sitten hän paloitteli eläimen; sitten hän erotteli erinäiset pienemmät osat, turvan, kielen ja sydänvaltimon.

Ja metsästäjät ja koirien ohjaajat, jotka hänen ylitseen kumartuneina seurasivat hänen toimitustaan, katselivat häntä ihailen.

"Ystävää", sanoi hänelle ylin jahtimestari, "nämä tavat ovat todellakin kauniit; missä maassa olet ne oppinut? Ilmoita meille maasi ja nimesi!"

"Jalo herra, minua nimitetään Tristaniksi, ja nämä tavat olen oppinut kotiseudullani, Loonnois'n maassa."

"Tristan", sanoi metsästäjä, "palkitkoon Jumala isääsi siitä, että hän on antanut sinulle noin ylevän kasvatuksen. Varmaankin on hän hyvin rikas ja mahtava parooni?"

Mutta Tristan, joka osasi taidolla sekä puhua että vaieta, vastasi viekkaasti:

"Ei, herra, isäni on kauppias. Lähdin salaa hänen talostaan karkuun eräällä laivalla, jonka määrä oli kauppa-asioissa purjehtia kaukaisille maille, sillä tahdoinpa tulla tietämään, miten vieraiden maiden ihmiset käyttäytyvät. Mutta jos nyt otatte minut joukkoonne, niin seuraan teitä mielelläni ja opetan teille, jalo herra, vielä muitakin metsästästaidon temppeja."

"Jalo Tristan, minua ihmetyttää suuresti, että todellakin on olemassa sellainen maa, jossa kauppiaan pojat osaavat sellaista, mistä muualla ei edes ritarien pojilla ole tietoa. Mutta tule kanssamme, koska niin tahdot, ja ollos tervetullut. Me viemme sinut kuningas Markin, meidän herramme luo."

Tristan lopetti hirven jaoittelun. Hän antoi koirille sydämen, kurkunpään ja sisälmykset, ja näytti myös metsänkävijöille, kuinka ajokoirat oli ruokittava ja kokoon häivyttävä. Sitten hän pisti hankoihin

tarkasti erotellut osat ja uskoi ne eri metsästäjien haltuun; joku sai pään, toinen reiden, kolmas suuret selkäpalat, muutamat kuljettivat lapalihoja, toiset kinttuja, kolmannet erinäisiä pikku-osia. Hän opetti heille vielä, kuinka heidän tuli asettua kaksitellen riviin ratsastaakseen kauniissa järjestyksessä kukin sillä paikalla, mikä hänelle kuului mukanaan tuomansa riistan arvon mukaan.

Sitten he lähtivät matkaan ja ratsastivat kauan hupaisesti haastellen, kunnes vihdoin komea linna alkoi hämöttää. Sen ympärillä näkyi niittyjä, hedelmätarhoja, vilppaita puroja, kalavesiä ja peltomaita. Lukuisia laivoja lepäili satamassa. Linna kohosi aivan meren äyräällä, korkeana ja ylväänä, hyvin suojattuna kaikkia vihollisen hyökkäyksiä ja sodan juonia vastaan; ja sen päätorni, jonka jättiläiset muinoin olivat tehneet, oli rakennettu suunnattoman suurista, kauniisti hakatuista kivilohkareista.

Tristan kysyi linnan nimeä.

"Kaunis nuorukainen, sitä nimitetään Tintageliksi."

"Tintagel", huudahti Tristan, "siunattu ollos sinä ja siunatut kaikki sinun asujamesi!"

Arvon herrat, samassa paikassa juuri oli hänen isänsä Rivalin menneinä riemun päivinä nainut Valkokukan. Mutta Tristan parka ei sitä tiennyt.

Kun metsänkävijät kunniatoitotusten raikuessa saapuivat linnan tornin juurelle, tulivat kaikki paroonit ja itse kuningas Mark'kin portille heitä vastaan. Kun ylin jahtimestari oli kertonut hänelle seikkailun menon, ihasteli Mark suuresti tämän ratsastusretken kaunista järjestystä, hyvin jaoteltua hirveä ja siinä ilmenevää syvällistä metsästystaitoa. Mutta etenkin hän ihaili tuota kaunista vierasmaalaista lasta, eivätkä hänen silmänsä voineet irroittua hänestä. Mistä tuli heti tämä ensihellyys hänen sydämeensä? Kuningas kyseli sitä itseltään eikä voinut sitä ymmärtää. Arvon herrat, hänen oma verensä se oli, joka heltyi ja haastoi hänessä, sama rakkaus, jota hän ennen oli tuntenut sisartaan Valkokukkaa kohtaan.

Illalla, kun ateria oli syöty, astui gallialainen laulaja, joka oli mestari alallaan, kokoontuneiden paroonien piiriin ja esitti laulun harpun säestyksellä. Tristan istui kuninkaan jalkojen juuressa ja kun harpunoittaja näppäili johdantosäveleitä uuteen lauluun, puhui Tristan hänelle seuraavasti:

"Mestari, tämä laulu on kaikkein kauneimpia; sen ovat laatineet muinaiset bretagnelaiset Graelentin lemmentarinan muistoksi ja ylistykseksi. Sen sävel on suloinen ja suloiset ovat sen sanat. Mestari, sinulla on oiva ääni, soita ja laula se hyvin!"

Gallialainen lauloi ja sitten vastasi:

"Lapsi, ymmärrätkö siis jotakin soittimien jalosta taidosta? Jos Loonnois'n maan kauppiaat opettavat pojilleen myöskin harpun- ja lyyransoittoa, niin nouse, tartu soittimeen ja näytä meille taitosi."

Tristan otti harpun ja lauloi niin kauniisti, että kaikki paroonit tulivat liikutetuiksi sitä kuullessaan. Ja Mark ihaili suuresti tuota harpunoittajaa, joka oli kotoisin samasta Loonnois'n maasta, minne Rivalin muinoin oli vienyt Valkokukan.

Laulun vaiettua ei kuningas pitkään aikaan virkkanut sanaakaan.

"Poikani", sanoi hän vihdoin, "siunattu olkoon se mestari, joka sinua on opettanut ja siunattu ollos sinä itse! Jumala rakastaa hyviä laulajia. Heidän äänensä ja heidän harppunsa säveleet tunkevat ihmisten sydämiin, herättävät heissä rakkaita muistoja ja saavat heidät unohtamaan monen murheen ja monen pahantyon. Sinä olet tullut meidän iloksemme tämän katon alle. Jää pitkäksi aikaa luokseni, ystävä!"

"Mielelläni olen palveleva teitä, sire", vastasi Tristan, "harpunoittajanne, metsämiehenänne ja vasallinne."

Hän teki niinkuin oli sanonut ja heidän keskinäinen hellyytensä kasvoi vain päivä päivältä kolmen vuoden aikana. Päivisin Tristan seurasi Markia oikeudenkäyttöihin ja metsästysretkille, ja öisin hän, nukkuessaan kuninkaallisessa huoneessa yhdessä hänen lähimpäin suosikkiensa ja uskottujensa kanssa, viihdytti hänen mieltänsä harpunsävelillä, silloin kun hän sattui olemaan surullinen. Paroonit pitivät hänestä paljon ja etenkin oli hän vouti Dinas Lidanilaisen sydäntä lähellä, niinkuin vast'edes kertomuksestamme tulemme huomaamaan. Mutta hellemmin vielä kuin paroonit ja Dinas Lidanilainen rakasti häntä kuningas itse. Heidän ystävydestään huolimatta ei Tristan kuitenkaan voinut olla kaipaamalla muistelematta isäänsä Rohaltia, mestari Gorvenalia ja suloista Loonnois'n maata.

Arvon herrat, ei sovi kertojan, joka tahtoo miellyttää kuulijoitaan, ryhtyä liian pitkiin puheisiin. Tämän tarinan aihe on sitäpaitsi niin kaunis ja moninainen, ettei se lisäyksiä kaipaa. Mainitsenpa siis vain aivan lyhyesti, että Rohalt Sanan-Pitäjä kauan aikaa harhailtuaan maita ja meriä vihdoinkin saapui

Cornwallin maahan ja löysi Tristanin, ja näyttäen kuninkaalle kallista muistokiveä, jonka tämä muinoin oli antanut Valkokukalle häälahjaksi, hän puhui seuraavasti:

"Kuningas Mark, tämä on Tristan Loonnois'n maasta ja teidän sisarenne poika, Valkokukan ja kuningas Rivalinin poika. Morganin herttua kantaa vääryydellä valtikkaa hänen maassaan; on jo aika, että hän palaa perintöoikeuksiinsa."

Mainitsenpa vielä lyhyesti, että Tristan, saatuaan enoltaan ritarivarustukset, purjehti meren poikki Cornwallin laivoilla, teki itsensä tunnetuksi isänsä vanhoille vasalleille, vaati taisteluun Rivalinin murhaajan, surmasi hänet ja otti jälleen haltuunsa maan.

Mutta sitten tuli hän ajatelleeksi, että kuningas Mark oli varmaankin onneton ilman häntä, ja koska sydämen jalous aina oli määräävänä hänen kaikissa edesottamisissaan, kutsui hän kokoon kreivinsä ja parooninsa ja puhui heille seuraavasti:

"Loonnois'n ritarit, olen valloittanut takaisin tämän maan ja kostanut kuningas Rivalinin kuoleman Jumalan ja teidän avullanne. Siten olen antanut isälleni, mikä hänelle kuului. Mutta onpa vielä kaksi, Rohalt ja kuningas Mark Cornwallin maasta, jotka ovat minua orpoa ja harhailevaa lasta tukeneet ja joille minun myös tulee suoda isän nimi; eikö minun siis myös heitä kohtaan tule täyttää pojan velvollisuudet? Kaksi asiaa omistaa ylhäissäätyinen mies: maansa ja ruumiinsa. Siispä luovutan Rohaltille, jonka näette tässä vierelläni, maani: isäni, se on teidän ja teidän poikanne saakoon sen teidän jälkeenne. Kuningas Markille luovutan ruumiini: jätän tämän maan, niin rakas kuin se minulle onkin, ja lähden palvelemaan herrani Markia Cornwallin maahan. Tällainen on tuumani; mutta te, Loonnois'n ritarit, olette uskottujani ja neuvosmiehiäni, jos siis joku teistä tahtoo minua opastaa toisenlaiseen päätökseen, niin nouskoon hän nyt ja puhukoon!"

Mutta kaikki paroonit ylistivät hänen päätöstään kyöneleet silmissä, ja Tristan, ottaen ainoaksi matkatoverikseen Gorvenalin, hankkiutui lähtemään kuningas Markin maahan.

II.

Irlannin Morholt.

Kun Tristan saapui sinne, olivat Mark ja kaikki hänen parooninsa suuressa ahdistuksessa. Sillä Irlannin kuningas oli varustanut häntä vastaan suuren laivaston, jonka määrä oli tyystin hävittää Cornwall, siinä tapauksessa, että Mark edelleenkin kieltäytyisi, kuten hän jo oli tehnyt viisitoista vuotta, suorittamasta sitä veroa, jonka hänen esi-isänsä muinoin olivat maksaneet. Mutta tietäkää siis, että muinaisten sopimusten mukaan irlantilaisilla oli oikeus kantaa Cornwallin maasta ensimmäisenä vuonna kolmesataa naulaa kuparia, toisena vuonna kolmesataa naulaa hienoa hopeaa ja kolmantena vuonna kolmesataa naulaa kultaa. Mutta kun tuli neljäs vuosi, piti hänen saada lunnaakseen kolmesataa nuorta poikaa ja kolmesataa nuorta tyttöä, kaikki viidentoista-vuotisia, jotka arvanheitolla piti valittaman Cornwallin vanhimmista suvuista. Sinä vuonna oli Irlannin kuningas lähettänyt Tintageliin sanansaattajakseen jättiläisritarin nimeltä Morholt, jonka sisaren hän oli nainut ja jota ei vielä kukaan koskaan ollut voittanut taistelussa. Mutta kuningas Mark oli suljetulla sinetillä varustetulla kirjeellä antanut tästä tiedon ympäri maata ja kutsunut kokoon hovin ja kaikki paroonit neuvotellakseen heidän kanssaan asiasta.

Määräpäivänä, kun kaikki paroonit olivat kokoontuneet palatsin holvisaliin ja kuningas Mark itse istuutunut korukatoksensa alle, puhui heille Morholt seuraavasti:

"Kuningas Mark, kuule vielä viimeinen kerta Irlannin kuninkaan, minun herrani, lähettämä sana. Hän pyytää sinua vihdoinkin maksamaan sen veron, jonka olet hänelle velkaa. Ja koska olet niin kauan niskoitellut, vaatii hän sinua vielä tänä päivänä luovuttamaan minulle kolmesataa nuorta poikaa ja saman verran tyttöjä, kaikki viidentoistavuotisia, jotka arvanheitolla pitää valittaman Cornwallin suvuista. Laivani, jonka näette lepäävän tuolla Tintagelin satamassa ankkuroituna, on kuljettava heidät, meidän luoksemme orjuuteen. Kuitenkin, jos joku — lukuunottamatta sinua itseäsi, kuningas Mark, niinkuin hyvä tapa vaatii — jos joku paroneistasi tahtoo taistelulla osoittaa, että Irlannin kuningas kantaa tämän veron vastoin oikeutta, niin otan vastaan hänen haasteensa. Kuka teistä, Cornwallin ritarit, tahtoo kamppailla maansa vapauden puolesta?"

Paroonit silmäilivät salavihkaa toinen toisiaan ja painoivat päänsä alas. Mikä ajatteli itsekseen näin:

"Onneton poika, katso toki Irlannin Morholtin vartta: hän on väkevempi kuin neljä vahvaa miestä. Katso hänen miekkaansa: etkö tiedä, että niinkuin noiduttu on se listinyt urhojen päitä niinä vuosina, jolloin hän on valvonut kuninkaan saatavia hänen vasallimaissaan? Kuolemaako siis etsit? Miksi kiusata Jumalaa?" Mikä tuumi tähän tapaan: "Sitä vartenko siis olen kasvattanut teidät, rakkaat poikani, että joutuisitte orjan tehtäviä toimittamaan, ja teidät, rakkaat tyttäreni, että saisitte ilotytön kohtalon? Mutta kuolemani ei teitä siitä pelastaisi." Ja kaikki vaikenivat.

Morholt jatkoi:

"Kuka teistä, Cornwallin ritarit, tahtoo ottaa vastaan taisteluhaasteeni? Tarjoan hänelle erinomaisen kunniakkaan tilaisuuden. Kolmen päivän merimatkan päässä täältä, Tintagelin selällä, on Pyhän-Simsonin saari. Siellä kamppailkaamme kahden, teidän ritarinne ja minä, ja joka sellaiseen taisteluun ryhtyy, niittää mainetta ja ylistystä koko heimolleen."

He vaikenivat yhä ja Morholt oli niinkuin jahtihaukka, joka pikkulintujen kanssa suljetaan samaan häkkiin: kaikki vaikenivat, kun se työntyy sisään.

Kolmannen kerran vielä puhui Morholt:

"No niin, kauniit Cornwallin ritarit, olkoon menneeksi; koskapa tämä menettelytapa teistä on kunniakkaampi: heittäkää siis arpaa lapsistanne, jotta minä saan viedä heidät mukanani! Mutta enpä olisi luullut, että tämä maa oli pelkkäin orjain asuma!"

Silloin Tristan polvistui kuningas Markin jalkojen juureen ja sanoi:

"Herra kuningas, jos suvaitsette lahjoittaa minulle tämän kunnian, niin minä lähden taisteluun."

Turhaan koetti kuningas Mark käänyttää hänen mieltään. Hän oli vielä niin nuori ritari; mitä hyödyttäisi hänen rohkeutensa? Mutta Tristan antoi otteluvaatimuksen Morholtille ja Morholt suostui siihen.

Määräpäivänä antoi Tristan asestaa itsensä tuota suurta tapausta varten. Hän pukeutui rautapaitaan ja välkkyväteräksiseen kypärään. Kaikki paroonit itkivät, sääliä urhoa ja häveten itseään. "Oi Tristan, sinä paroneista uljain ja nuorisoparvesta kaunein, miksi en minä mieluummin sinun sijastasi ryhtynyt tähän taisteluun?", ajattelivat he itsekseen. "Minun kuolemani tuottaisi vähemmän surua tämän maan päälle!..." Kellot soivat ja kaikki sekä aateliset että halpasäätyiset, vanhukset, lapset ja vaimot saattoivat Tristian itkien ja rukoillen rannalle. He toivoivat vielä, sillä toivo ihmissydämessä elää heikostakin ravinnosta.

Tristan nousi yksin laivaan ja lähti purjehtimaan Pyhän-Simsonin saarta kohti. Mutta Morholt oli levittänyt mastoonsa kauniin purppurapurjeen ja hän saapui saarelle ensimmäisenä. Hän satoi laivansa kiinni rantaan, jota vastoin Tristan päästyään vuorostaan maihin potkaisi omansa takaisin merelle.

"Vasalli, mitä sinä teetkään?", sanoi Morholt, "ja minkätähden et ole kiinnittänyt laivaasi touvilla, niinkuin minäkin?"

"Vasalli, mitä se hyödyttäisi?", vastasi Tristan. "Ainoastaan toinen meistä palaa elävänä täältä; eikö yksi pursi riitä hänelle?"

Ja molemmat nousivat saarelle kiehottaen toisiaan taisteluun loukkaavilla puheilla.

Kukaan ei nähnyt tuota tuimaa ottelua. Mutta kolmasti toi meren tuuli ihmisten korviin ikäänkuin raivoisan huudon kajahtuksen. Silloin taputtivat kaikki naiset kuorossa käsiään syvän surun merkiksi ja Morholtin toverit, jotka olivat kokoontuneet eri ryhmään telttansa eteen, nauroivat. Vihdoin päivän neljännellä tunnilla nähtiin kaukana merellä purppurainen purje; irlantilaisen pursi lähti liukumaan saaresta ja tuskan ja valituksen huudot täyttivät ilman: "Morholt! Morholt!" Mutta kun laivan hahmo vähitellen suurentui, niin nosti aallon harja äkkiä taivaan rannalle kohossa seisovan ritarin kuvan; molemmissa nyrkeissään puristi hän miekkaa; se oli Tristan. Urho riensi rannalle ja hän huusi Morholtin tovereille äitien polvillaan suudellessa hänen rauta-anturoitaan:

"Irlannin miehet, Morholt on uljaasti taistellut. Nähkääs: kalpani on katkennut, kappale sen terää on jäänyt hänen pääkalloonsa. Viekää mukananne tuo säilän tynkä, ritarit; siinä Cornwallin vero!"

Sitten hän lähti nousemaan Tintageliin. Kahden puolen tietä heiluttivat vapautetut lapset suurilla riemuhuudoilla vihreitä oksia käsissään, ja kaikista akkunoista riippui kirjavia liinoja. Ylistyslaulut, kellot, torvet ja pasuunat pauhasivat niin, etteivät ne siten vielä koskaan olleet Jumalan kunniaksi raikuneet. Mutta kun Tristan vihdoinkin saapui linnaan, pyörtyi hän kuningas Markin käsivarsiin, ja veri pulppusi esiin hänen haavoistaan.

Raskaan murheen vallassa palasivat Morholtin toverit takaisin Irlantiin. Toista oli ennenaikaan, kun Morholt saapui Weisefortin satamaan ja kansa otti hänet vastaan riemuhuudoilla, samoin hänen sisarensa kuningatar ja sisarentyttäreensä, Isolde Vaaleahius, kultakutrinen, jonka kauneus jo loisti yli kaikkien muiden niinkuin nouseva aamunkoi. Hellästi nämä molemmat naiset lausuvat hänet tervetulleeksi, ja jos hän oli saanut jonkun haavan, paransivat he sen, sillä he tunsivat salaiset yrtit ja taikajuomat, jotka herättävät haavoittuneet melkeinpä kuolleista. Mutta mitä auttoi nyt koko heidän loihutaitonsa, kaikki otollisella hetkellä poimitut ruohot ja lemmenkalkit! Hän lepäsi tuossa todellakin kuolleena, hirvenvuotaan käärittynä ja kappale vihollisen säällä vieläkin kallossaan. Isolde Vaaleahius vetäisi tuon katkenneen miekanterän irti ja kätki sen norsunluiseen arkkuun, niinkuin kalliin pyhänjäännöksen. Sitten he, äiti ja tytär, polvistuivat suuren vainajan ruumiin ääreen ja alkoivat vuoron perään esittää naisten valitusvirttä laulaen vainajan yhtämittaista ylistystä ja singoten yhä uudestaan ja uudestaan saman kirouksen murhaajaa vastaan. Siitä päivästä alkaen oppi Isolde Vaaleahius vihaamaan Tristan Loonnois'laisen nimeä.

Mutta Tristan riutui Tintagelissa; myrkyllinen veri tihkui esiin hänen haavoistaan. Lääkärit huomasivat, että Morholt oli pistänyt häntä myrkytetyllä keihäällä, ja kun kaikki heidän juomansa ja vastalääkkeensä olivat tehottomia, uskoivat he hänet Jumalan huomaan. Hänen haavoistaan levisi niin inha haju, että kaikki hänen läheisimmätkin ystävänsä pakenivat hänen luotaan, kaikki muut, paitsi kuningas Mark, Gorvenal ja Dinas Lidanilainen. He olivat ainoat, jotka vielä viipyivät hänen vuoteensa ääressä ja joiden rakkaus oli inhoa voimakkaampi. Vihdoin antoi Tristan kuljettaa itsensä eräeseen yksinäiseen majaan meren rannalla; sinne aaltojen armoille jäi hän makaamaan ja odottamaan kuolemaa. Hän ajatteli: "Olette siis kaikki minut hyljänneet, tekin, kuningas Mark, jonka valtakunnan kunnian olen pelastanut. Ei, tiedänhän, jalo eno, että antaisitte vaikka oman elämännenne pelastaaksenne minun; mutta mitä hyödyttää hellyytenne, minun on nyt kuoltava! Suloista on kuitenkin vielä katsella aurinkoa ja sydämeni on rohkea vielä. Tahdonpa antautua meren seikkailevan ajeltavaksi... Vieköön se minut jonnekin, kauas, yksin. Mihin maahan? Samapa tuo, mutta ehkäpä sieltä löydän parantajani. Ja ehkäpä vielä kerran tulee päivä, jalo eno, jolloin taas saan palvella teitä harpunoittajana, metsämiehenä ja hyvänä vasallina."

Hän pyysi pyytämistään päästä merille, kunnes kuningas Mark vihdoin suostui hänen toivomukseensa. Hän saattoi hänet purteen, jossa ei ollut airoja eikä purjeita; ainoastaan harppunsa tahtoi Tristan mukaansa vierelleen. Mitäpä hän purjeilla, kun hänen käsivartensa eivät kuitenkaan jaksaneet niitä nostaa? Mitäpä hän airoilla? Mitä miekalla? Niinkuin merimies, joka pitkäaikaisella matkalla heittää laivan kannelta mereen entisen toverinsa ruumiin, samoin Gorvenal vapisevin käsin työnsi ulapalle purren, jossa virui hänen rakas poikansa, ja meri vei hänet tietymättömille teille.

Seitsemän päivää ja seitsemän yötä ajelivat aallot häntä eteenpäin leppoisasti. Aika ajoin tarttui Tristan harppuunsa ja näppäili sitä lieventääkseen tuskiaan. Vihdoin laski meri hänen tietämättään hänet rannikolle. Juuri samana yönä olivat eräät kalastajat lähteneet heittämään verkkojaan meren selälle ja silloin toi veden viri soutumiesten korviin ihmeellisen suloisen, helkkyvän ja sankarillisen säveleen. He antoivat airojen levätä laineilla ja kuuntelivat sitä liikkumattomassa hurmauksessa; aamun sarastaessa huomasivat he aalloilla ajelehtivan purren. "Samanlainen yliluonnollinen soitto kuului myös Pyhän Brendanin laivan ympäriltä, kun se lipui kohti Autuaitten Saaria, pitkin maidonvalkeaa meren aaluvaa", sanoivat he. He alkoivat soutaa purtta kohden: se oli tuuliajolla eikä ainoata elävää olentoa näkynyt olevan siinä muuta kuin harpun helinä; mutta mitä lähemmäksi he sitä tulivat, sitä heikommaksi kävi sävel, sitten se vaikenä kokonaan, ja kun he saapuivat purren luo, olivat Tristanin kädet vaipuneet hervottomina vielä väräjäville kielille. He ottivat hänet mukaansa ja palasivat satamaan antaakseen haavoittuneen uroon armorikkaan valtiattarensa huostaan, joka kenties osaisi vielä herättää hänet henkiin.

Onneton sattuma! Tuo turvapaikka oli Weisefort, jossa Morholt lepäsi kuolleena, ja heidän valtiattarensa oli Isolde Vaaleahius. Hän yksin, taikajuomien taitava sekoittajatar, kykeni pelastamaan Tristanin; mutta hän yksin, hän ainoa nainen koko maailmassa, toivoi Tristanin kuolemaa. Kun Tristan, Isolden salaisten taitojen voimalla, jälleen virkosi tajuihinsa, ymmärsi hän, että aallot olivat heittäneet hänet surman suuhun. Mutta päättäen rohkeasti puolustaa henkeään keksi hän nopeasti ja näppärästi kavalat ja kauniit puheet. Hän kertoi olevansa kiertävä laulaja, joka oli lähtenyt purjehtimaan muutamalla kauppalavalla; hän oli matkalla Espanjaan oppiakseen lukemaan tähdistä; merirosivot olivat anastaneet laivan; haavoittuneena oli hän paennut tällä venholla. Häntä uskottiin: ei kenkään Morholtin tovereista enää tuntenut Pyhän-Simsonin saaren kaunista ritaria, niin rumiksi oli myrky syönyt hänen piirteensä. Mutta kun neljänkymmenen päivän kuluttua Isolde Kultakutri oli saanut hänet jo melkein kokonaan terveeksi ja kun hänen norjistuneet jäsenensä jälleen alkoivat kukoistaa nuoruutta ja kauneutta, ymmärsi hän, että oli aika paeta; hän karkasi ja ilmestyi taas, monet vaarat kestettyään, eräänä kauniina päivänä kuningas Markin eteen.

III.

Kauniin Kultakutrin etsintä.

Arvon herrat, kuningas Markin hovissa oli neljä paroonia, jotka olivat maailman petollisimpia ihmisiä ja jotka vihasivat ilkimielisellä vihalla Tristania hänen uljuutensa vuoksi ja myöskin senvuoksi, että kuningas häntä niin hellästi rakasti. Ja voinpa hyvin mainita heidän nimensäkin: Andret, Guenelon, Gondoine ja Denoalin, niin, ja herttua Andret oli samoin kuin Tristankin kuninkaan sisarenpoika. Hyvin tietäen, että kuningas aikoi vanheta lapsettomana, jättääkseen maansa perinnöksi Tristanille, ei heidän kateudellaan ollut mitään rajoja, ja kaikenlaisilla valheilla koettivat he yllyttää Cornwallin ritareja Tristania vastaan.

"Hänen elämänsä on pelkkiä ihmeitä täynnä", sanoivat nuo petturit; "mutta te olette, jalot herrat, viisaita miehiä ja osaatte sentähden vetää siitä johtopäätöksen. Että hän on voittanut Morholtin, on jo sinään tavaton urotyö, mutta minkä taian avulla on hän voinut melkein kuolleen ja yksin matkata meriä? Kuka meistä, jalot herrat, voisi ohjata laivaa purjeitta ja airoitta? Loihtijat voivat sellaista, sanotaan. Ja mistä lumotusta maasta on hän käynyt hakemassa parannusta haavoilleen? Varmasti on hän lumooja. Niinpä niin, hänen purtensa oli haltiatar, samoin hänen miekkansakin, ja hänen harppunsa on lumottu ja vuodattaa se joka päivä myrkyä kuningas Markin sydämeen. Huomaatteko, mihin määrin hän on jo saanut haltuunsa tuon sydämen noitakeinoillaan! Hän pääsee vielä kuninkaaksi ja te ja teidän maanne joutuvat loihtijan käsiin!"

He saivatkin useimmat paroonit puheillaan uskotetuiksi, sillä on paljon ihmisiä, jotka eivät tiedä, että sankaruuden ja rakkauden voimalla voi toimittaa tekoja yhtä suuria kuin konsanaan millään loihduilla. Sentähden vaativat paroonit kiihkeästi kuningas Markia ottamaan puolisoikseen jonkun kuninkaantytären, joka lahjoittaisi hänelle rintaperillisiä; jos hän kieltäytyisi, vetäytyisivät he kaikki linnavarustustensa taa ja alkaisivat sodan häntä vastaan. Kuningas tenäsi vastaan, vannaen, että niinkauan kuin hänen rakas sisarenpoikansa eli, ei ainoakaan kuninkaantytär pääsisi hänen vuoteeseensa. Mutta sitten vuorostaan Tristankin, joka ei voinut sietää sitä häpeällistä epäilystä, että hän rakasti enoan vain omaksi hyödykseen, alkoi uhata häntä: kuninkaan oli suostuttava paroonien toivomukseen, ellei, niin jättäisi hänkin hovin ja lähtisi palvelemaan rikasta Ganoie'n kuningasta. Silloin Mark vihdoinkin myöntyi sopimaan määrätystä ratkaisun hetkestä: neljänkymmenen päivän kuluttua hän antaisi lopullisen vastineensa.

Määräpäivänä odotti hän heidän tuloaan huoneessaan yksin ja surullisissa mietteissä: "Mistä keksiä niin kaukainen ja saavuttamaton kuninkaantytär, jota voisi teeskennellä haluavansa vaimoksi, mutta ainoastaan teeskennellä?"

Samalla hetkellä pyrähti merellepäin avoimesta akkunasta sisään kaksi kyyhkystä, jotka pesänrakennus-puuhissa hiukan torailivat; sitten ne äkkiä säikähtäen jälleen katosivat. Mutta niiden nokasta oli pudonnut pitkä naisen hius, hienompi kuin silkkikuitu ja välkkyvä kuin auringon säde.

Mark otti sen, ja päästäen sisälle paroonit ja Tristanin hän sanoi:

"Tehdäkseni teille mieliksi, jalot herrat, olen ottava itselleni puolison, jos tahdotte tuoda minulle sen, jonka olen valinnut."

"Tietenkin tahdomme tehdä sen, jalo herra; kuka on siis se, jonka olette valinnut?"

"Olen valinnut sen, jolle tämä kultahius kuuluu, ja tietäkää, että ketään muuta en ota vaimokseni."

"Ja mistä päin maailmaa, jalo herra, olette saanut tämän kultahiuksen?
Kuka on sen teille tuonut? Ja mistä maasta?"

"Olen saanut sen, jalot herrat, kauniilta Kultakutrilta; kaksi kyyhkyä on sen minulle tuonut; ne tietävät, mistä maasta se on kotoisin."

Paroonit ymmärsivät nyt, että heitä oli vedetty nenästä ja petetty. He katselivat kiukustuneina Tristania: sillä he epäilivät hänen neuvoneen kuninkaalle tämän juonen. Mutta tarkastellessaan kultahiusta muisti Tristan Isolde Vaaleahiuksen. Hän hymyili ja puhui seuraavasti:

"Kuningas Mark, te menettelette hyvin väärin; ettekö huomaa, että näiden herrojen epäilyt ovat minulle häpeäksi? Mutta turhaan olette keksinyt tämän salajuonen: minä olen etsivä kauniin Kultakutrin ja tuova hänet teille. Tietkää, että tämä etsintä on vaarallinen ja että minun on vielä vaikeampi palata hänen maastaan kuin saaresta, jossa tapoin Morholtin; mutta vielä kerran olen teidän tähtenne, jalo eno, paneva ruumiini ja henkeni alttiiksi. Ja jotta teidän parooninne uskoisivat, että

rakastan teitä vilpittömällä rakkaudella, annan siitä takuiksi seuraavan valan: joko olen kuoleva tässä yrityksessä tai sitten tuon tähän Tintagelin linnaan tuon vaaleakiharaisen kuningattaren."

Hän varusti itselleen kauniin laivan, jonka hän sälytti juustolla, viinillä, hunajalla ja kaikenlaisella herkullisella tavaralla. Miehistökseen hän valitsi paitsi Gorvenalia sata ylhäissäätyistä nuorukaista, jotka kuuluivat maan rohkeimpiin, ja puetti heidät naurettavan paksuihin villamekkoihin ja karkeakarvaisiin kaapuihin, joten he kaikki näyttivät kauppiailta; mutta laivan kannen alla oli kätkössä komeita purppuraisia ja kultaompeleisia pukuja, jollaiset sopivat mahtavan kuninkaan lähettiläille.

Kun laiva oli päässyt ulos satamasta, kysyi perämies:

"Jalo herra, mitä maata kohti käännämme purjeemme?"

"Ystäväiseni, purjehdi Irlantia kohti, suoraan Weisefortin satamaan."

Perämies vavahti. Eikö Tristan sitten tiennyt, että Morholtin kuoleman jälkeen Irlannin kuningas vainosi merellä kaikkia cornwallilaisia laivoja? Ja kaikki merimiehet, jotka saatiin kiinni, hirtettiin seipäisiin. Perämies totteli kuitenkin, ja niin saavuttiin tuohon vaaralliseen maahan.

Ensiksikin sai Tristan uskotetuksi Weisefortin miehille, että hänen toverinsa olivat englantilaisia kauppiaita, jotka olivat rauhallisilla tavaravaihto-matkoilla. Mutta kun nämä oudonlaiset kauppiaat kuluttivat päivänsä jaloissa leikeissä ja shakkipelissä ja näyttivät osaavan paremmin käytellä noppasia kuin punnita juustoa, pelkäsi Tristan tulevansa paljastetuksi, eikä tiennyt, miten ryhtyä yritykseensä.

Eräänä päivänä kuuli hän aikaisessa aamunkoitteessa niin kauhistuttavan karjunnan, että sitä olisi voinut luulla itse pääpaholaisen huudoksi. Ei milloinkaan vielä ollut hän kuullut minkään eläimen ääntävän niin hirvittäväällä ja ylikuonnollisella tavalla. Hän kutsui luokseen ohikulkevan naisen:

"Sanokaa minulle, kaunis rouva", virkkoi hän, "mistä tämä äsken kuulemani ääni johtuu? Älkää salatko sitä minulta."

"Sanonpa sen siis teille, sire, kaunistelematta. Sen saa aikaan eräs eläin, joka on maailman väkevin ja peljättävin. Joka päivä tulee se ulos luolastaan ja pysähtyy jollekin kaupungin portille. Ei kukaan voi mennä siitä ulos, eikä kukaan tulla sisään, ennenkuin tuolle hirmueläimelle on annettu syötiksi nuori tyttö; ja heti kun se on saanut saaliin kynsiinsä, nielee se sen niin nopeasti, ettei siinä ajassa ennätä lukea edes yhtä isämeitää."

"Rouvaseni", sanoi Tristan, "älkää tehkö minusta pilkkaa, mutta sanokaa, olisiko mahdollista ihmiselle, äidistä syntyneelle, surmata se taistelussa?"

"Kenpä sen tiennee, kaunis ja suloinen sire, niin varmaan. Mutta varmaa ainakin on, että jo kaksikymmentä ritaria on yrittänyt tuota temppea; sillä Irlannin kuningas on antanut airueiden kuuluuttaa, että hän antaisi tyttärensä Isolde Vaaleahiuksen sille, joka tappaisi hirviön; mutta hirviö on niellyt ne kaikki."

Tristan sanoi hyvästit naiselle ja palasi takaisin laivalleen. Hän asestautui salaa, ja olisipa ollut kaunis näky nähdä niin komean sotaherran ja ylpeän ritarin astuvan maihin kauppalaivasta. Mutta satama oli autio, sillä aamu oli vasta sarastamassa, eikä kukaan ollut näkemässä, miten urho ratsasti sille samaiselle portille, jonka nainen oli hänelle osoittanut. Samassa syöksyi häntä vastaan viisi miestä, jotka lyöden kannuksilla hevosiaan, suitset valloillaan pakenivat minkä kavioista pääsi kaupunkia kohti. Tristan tarttui ohimennen erästä heistä punaiseen tukkapalmikkoon niin tukevasti, että hän heilahti nurin hevosen selästä, ja pitäen häntä täten pihdissään hän kysyi:

"Jumala olkoon kanssanne, jalo sire; mitä tietä tulee lohikäärme?"

Ja kun pakolainen oli viitannut suunnan, päästi Tristan hänet irti.

Hirviö lähestyi. Sillä oli karhun pää, silmät punaiset niinkuin hehkuvat hiilet, kaksi sarvea päässä, pitkät karvaiset korvat, jalopeuran kynnet, käärmeen pyrstö ja korppikotkan teräväsuomuksinen ruumis.

Tristan käänsi ratsunsa niin suurella voimalla kohti hirviötä, että hepo, vaikkakin kauhusta väristen, syöksyi petoa vastaan. Tristanin keihäs kilpistyi pirstaleiksi sen suomuhaarniskaan. Heti kiskaisi urho esiin kalpansa, kohotti sen ja suuntasi hirvittävän iskun lohikäärmeen päähän, mutta ei edes naarmua tullut sen nahkaan. Kuitenkin hirviö jo tunsu itseään ahdistettavan; se upotti kyntensä haarniskaan ja repi sen auki. Rinta paljaana teki Tristan miekallaan vielä uuden hyökkäyksen ja iski petoa kylkeen niin ankarasti, että ilmankansi jymähti. Turhaa sekini: hirviötä oli mahdoton haavoittaa. Silloin lohikäärme syöksyi sieraimistaan ilmoille kaksinkertaisen patsaan myrkyllisiä liekkejä: Tristanin rautapaita mustui ja raukeni niinkuin sammuva hiillos, hänen hevonsensa kaatui kuolleena maahan. Mutta kimmoten heti

pystyy Tristan työnsi sankarillisen säilänsä hirviön kitaan: se upposi sinne kokonaan ja halkaisi pedon sydämen kahtia. Vielä viimeisen kerran päästi lohikäärme kurkustaan kamalan karjunnan ja kuoli sitten siihen paikkaan.

Tristan leikkasi siltä kielen ja pisti sen poveensa. Sitten hän kirpeän savun huumaamana lähti tavoittamaan itselleen juomista muutamasta suolammesta, joka näkyi kimaltelevan jonkun matkan päässä. Mutta lohikäärmeen kielestä kihoava myrkkyy kuumeni hänen ruumiinsa lämmöstä ja sankari kadotti äkkiä tajuntansa jääden virumaan rämeen reunalla kasvavaan korkeaan ruohistoon.

Mutta nyt oli asianlaita niin, että tuo pakolainen, jota Tristan oli retuuttanut punaisesta tukkapalmikosta, olikin Irlannin kuninkaan maavouti ja että hän tavoitteli Isolde Vaaleahiuksen kättä. Hän oli suuri pelkuri, mutta niin suuri on rakkauden voima, että hänkin joka aamu asetettuna väijyi hirviötä, joskin tuo uljas sankari aina pakeni heti, kun vain kaukaakin kuului pedon karjunta. Tuona päivänä hän neljän kumppanuksensa seuraamana uskalsi lähteä takaisin Tristanin jälessä. Hän löysi tapetun hirviön, kuolleen hevosen ja murskatun haarniskan ja oli varma siitä, että voittajakin virui jossakin kuolleen. Hän leikkasi irti hirviön pään, vei sen kuninkaalle ja vaati häneltä sitä kaunista palkintoa, mikä oli luvattu.

Kuningas ei lainkaan uskonut hänen sankaruuteensa; mutta tahtoen kuitenkin tehdä hänelle oikeutta hän kutsutti kaikki vasallit suureen juhlaan, joka kolmen päivän päästä piti vietettävän hovissa: silloin, koko tämän kokoontuneen juhla-seurueen läsnäollessa oli maavouti saava voittonsa lunnaan.

Kun Isolde Vaaleahius sai tietää, että hänet luovutettaisiin vaimoksi tuolle pelkurille, purskahti hän ensin nauruun, sitten itkuun. Mutta seuraavana päivänä hän, epäillen, että tässä piili joku kavala petos, otti mukaansa vaaleaverisen palvelijansa, uskollisen Periniksen, ja kamarineitseensä ja toverinsa, nuoren Brangienin, ja kaikki kolme ratsastivat salaa lohikäärmeen luolalle päin. Jo matkalla huomasi Isolde omituisenmuotoisia jälkiä tiellä: varmastikaan hevonen, joka siitä oli kulkenut, ei ollut kengitetty tässä maassa. Sitten hän löysi päättömän hirviön ja kuolleen hevosen; hevonen ei ollut satuloitu Irlannin mallin mukaan. Varmastikin oli joku muukalainen tappanut lohikäärmeen; mutta oliko hän enää elossa?

Isolde, Perinis ja Brangien etsivät häntä kauan; vihdoinkin näki Brangien suoyrttien läpi urhon kypärän kiiltävän. Hän hengitti vielä. Perinis nosti hänet hevosen selkään ja kantoi hänet salaa naisten huoneustoon. Siellä Isolde kertoi seikkailun äidilleen sekä uskoi hänen huostaansa muukalaisen. Kuningattaren irroittelessa hänen varustuksiaan putosi lohikäärmeen myrkyllinen kieli ulos hänen poveltaan. Silloin Irlannin kuningatar herätti haavoittuneen tehokkaiden ruohojen voimalla ja sanoi hänelle:

"Muukalainen, minä tiedän, että sinä olet lohikäärmeen todellinen voittaja. Mutta meidän voutimme, tuo petturi ja pelkuri, on leikannut siltä pään ja vaatii tytärtäni Isolde Vaaleahiusta palkinnokseen. Voisitko sinä jo kahden päivän kuluttua taistelulla todistaa hänen puheensa mitättömäksi?"

"Kuningatar", sanoi Tristan, "määräpäivä on kovin lähellä, mutta varmastikin osaatte parantaa minut kahdessa päivässä. Kun olen voittanut Isolden jo kerran itselleni tappamalla lohikäärmeen, niin ehkäpä voitan hänet vielä kerran voudinkin kustannuksella." Silloin kuningatar sijoitti hänet kallisarvoiseen suojaan ja sekoitti häntä varten kaikkein tehokkaimmat juomansa. Seuraavana päivänä Isolde Vaaleahius valmisti hänelle kylvyn ja voiteli hellävaroin hänen ruumiinsa balsamilla, jonka hänen äitinsä oli laittanut. Hänen katseensa pysähtyivät haavoittuneen urhon kasvoihin, hän havaitsi ne sangen kauniiksi ja ajatteli: "Jos hän on yhtä uljas kuin kaunis, niin saapa kosijani hänestä ankaran kilpaveikon!" Mutta Tristan, jota jo lämmin vesi ja yrttien voima alkoi elvyttää, katseli Isolda ja muistaessaan, että hän todellakin nyt oli voittanut itselleen kuningatar Kultakutrin, alkoi hän hymyillä. Isolde huomasi sen ja tuumi itsekseen: "Minkähäntähden tuo muukalainen noin hymyilee? Olenkohan tehnyt jotakin sopimatonta? Olenkohan ehkä laiminlyönyt jonkun niistä palveluksista, joita nuoren tytön on tehtävä vieraalleen? Tai ehkäpä hän nauroi siksi, että olen unohtanut kirkastaa hänen myrkyinhimentämät aseensa."

Hän lähestyy Tristanin varustuksia: "Tämä kypärä on hyvää terästä", ajattelee hän, "eikä petä vaaran hetkellä. Ja tämä kilpi on luja ja kevyt, todellakin sankarin arvoinen." Hän ottaa kalvan käteensä: "Jalo on kalpakin, kuin tehty paroneista uljaimmalle." Hän vetää verisen terän esille kallisarvoisesta huotrasta pyyhkiäkseen sen puhtaaksi. Mutta hän näkee, että sen kärki on katkennut. Hän panee merkille katkenneen kohdan uurrot: eikö tuo ollut juuri sama säilä, joka oli katkennut Morholtin päähän? Hän epäilee, empii, tarkastaa sitä vielä, tahtoo tulla vakuutetuksi epäilyksensä oikeudesta. Hän rientää siihen huoneeseen, jossa hän säilytti Morholtin päästä vetämänsä teräskappaletta. Hän sovittaa kappaleen katkenneen terän loviin: siinä saattoi tuskin erottaa pienintä säilää.

Silloin hän kiiruhti takaisin Tristanin luo ja heiluttaen suurta miekkaa haavoittuneen pään päällä hän huusi:

"Sinä olet Tristan Loonnois'lainen, Morholtin, minun rakkaan enoni murhaaja. Kuole siis, sinä vuorostasi!"

Tristan yritti torjua hänen kättään; turhaan: hänen ruumiinsa oli hervoton ja halpaantunut, mutta hänen henkensä oli yhä yhtä valpas kuin ennenkin. Hän puhui siis, taitavasti sanansa asettaen, seuraavasti:

"Olkoon menneeksi, minä kuolen siis; mutta säästääksesi itseäsi pitkiltä katumuksilta, kuuntele minua ensin. Kuninkaantytär, tiedä siis, että sinulla ei ole ainoastaan valta, vaan myös oikeus tappaa minut. Niin, sinulla on oikeus ottaa henkeni, koska kaksi kertaa olet sen pelastanut ja lahjoittanut minulle takaisin. Ensimmäisen kerran se tapahtui tässä tuonoin: minä olin se haavoittunut laulaja, jonka sinä pelastit karkoittamalla hänen ruumiistaan Morholtin myrkytetyn keihään vihat. Älä punastu, neito, sitä, että paransit nuo haavat: enkö ollut saanut niitä rehellisessä taistelussa? Tapoinko ehkä Morholtin petoksella? Eikö hän ollut vaatinut minua taisteluun? Eikö minun täytynyt puolustaa ruumistani? Toisen kerran pelastit minut, kun kävit noutamassa minut pois suosta. Oi, neito, sinun vuoksesi lähdin taistelemaan lohikäärmettä vastaan... Mutta jättäkäämme nämä asiat: tahdoin vain todistaa sinulle, että koska kaksi kertaa olet vapahtanut minut kuoleman kourista, sinulla on oikeus ottaa henkeni. Tapa minut siis, jos luulet sillä saavuttavasi ylistystä ja kunniaa. Varmastikin sinulle, levätessäsi uljaan voutisi sylissä, on mieluista muistella haavoitettua vierastasi, joka oli pannut elämänsä alttiiksi voittaakseen sinut ja jonka sinä suojattomana tapoit kylvyssä."

Isolde huudahti:

"Kuulenpa ihmeellisiä puheita. Minkätähden Morholtin murhaaja tahtoi voittaa minut? Ah niin, epäilemättä siksi, että Morholt muinoin yritti ryöstää laivalleen joukon Cornwallin tyttäriä ja sinä siis vuorostasi vannott kostoksi siitä vieväsi orjaksesi sen, joka Morholtille oli rakkain neitojen joukossa..."

"Ei, kuninkaantytär, asian laita ei ole niin", sanoi Tristan. "Mutta eräänä päivänä lensi kaksi kyyhkyä Tintageliin tuoden sinne yhden kultaisista hiuksistasi. Luulin, että ne tulivat tuomaan minulle rauhan ja rakkauden sanomaa. Sentähden uskalsin uhmata hirviötä ja sen myrkkyhampaita. Näetkö, tässä on tuo hius vyöni kultalankojen väliin punottuna; kultalankojen hohto on sammunut, mutta kultahius ei ole himmennyt."

Isolde heitti pois suuren miekan ja otti käteensä Tristanin vyön. Hän näki siinä kultahiuksen ja vaipui pitkäksi aikaa äänettömiin mietteisiin; sitten hän suuteli vierastaan suulle rauhan merkiksi ja puetti hänet komeisiin vaatteisiin.

Sinä päivänä, jolloin paroonien piti kokoontua, lähetti Tristan salaa laivalleen Periniksen, Isolden palvelijan, pyytämään tovereitaan lähtemään hoviin, ja sellaisissa puvuissa, jotka soveltuivat mahtavan kuninkaan sanansaattajille. Gorvenal ja nuo sata ritaria, jotka jo neljä päivää olivat olleet epätoivoissaan Tristanin katoamisesta, ilostuivat suuresti tämän uutisen saatuaan.

He astuivat yksitellen sisälle saliin, jossa jo oli koolla lukematon joukko Irlannin parooneja, ja istuutuivat pitkään jonoon samalle riville, ja säteilevät jalokivikirjailut peittivät heidän komeat, punasilkkiset ja purppuraiset pukunsa päästä kantapäähän. Irlantilaiset sanoivat toinen toisilleen: "Keitä ovat nämä mahtavat ja ylhäiset herrat? Kuka tuntee heidät? Katsokaa noita ylellisen-hienoja, sopulinnahalla ja kultaompeluksella koristeltuja viittoja! Katsokaa, miten miekkojen kahvoissa ja turkisten soljissa kimaltelee rubiineja, vuoritimantteja, ametisteja ja paljon sellaisiakin jalokiviä, joiden nimeä emme edes tiedä! Onko koskaan vielä nähty sellaista komeutta? Mistä tulevatkaan nämä ritarit? Kenelle he kuuluvat?" Mutta nuo sata ritaria vaikenivat, eivätkä liikahtaneet istuimiltaan ketään tulijaa tervehtiäkseen.

Kun Irlannin kuningas oli istunut korukatoksensa alle, astui maavouti esiin näyttääkseen toteen vierasmiesten avulla, että hän oli tappanut hirviön ja että Isolde siis kuului hänelle. Silloin Isolde kumarsi syvään isänsä edessä ja sanoi:

"Kuningas, täällä on eräs, joka väittää näyttävänsä toteen, että teidän voutinne on valehtelija ja petturi. Tälle miehelle, joka on heti valmis taistelulla todistamaan itsensä siksi, joka on vapauttanut maamme lohikäärmeen hirmuvallasta, ja puolustamaan tytärtänne joutamasta pelkurin puolisoiksi, luvatkaa antaa anteeksi kaikki hänen entiset rikoksensa, kuinka suuria ne sitten olivatkin, ja luvatkaa solmia hänen kanssaan rauhan ja sovinnon liitto."

Kuningas jäi miettimään, viivytellen vastaustaan. Mutta paroonit huusivat yhteen ääneen:

"Myöntykää, sire! Myöntykää!"

Kuningas sanoi:

"Minä myönnyn siihen!"

Mutta Isolde polvistui hänen jalkojensa juureen:

"Isä, antakaa minulle ensin rauhan ja rakkauden suudelma vakuudeksi ja merkiksi siitä, että suotte sen myös sille miehelle, josta puhuin!"

Kun hän oli saanut suudelman, meni hän hakemaan Tristania ja johdatti hänet kädestä kokoontuneiden keskelle. Hänet nähdessään nuo sata ritaria nousivat kuin yksi mies seisomaan, tervehtivät häntä kätet ristissä rinnan päällä ja järjestäytyivät kunniavahdiksi hänen ympärilleen, ja irlantilaiset huomasiivat siitä, että hän oli heidän herransa. Mutta useat tunsivat hänet silloin ja nousi suuri huuto ja hälinä:

"Hän on Tristan Loonnois'lainen, hän on Morholtin murhaaja!" Paljaat säilät välähtivät ja raivoisat huudot toistivat toistamistaan: "Hän kuolkoon! Hän kuolkoon!"

Mutta Isolde huudahti:

"Kuningas, suutele tätä miestä suulle, niinkuin olet luvannut!"

Kuningas suuteli häntä suulle ja äänet vaimentuivat.

Silloin Tristan näytti lohikäärmeen kielen sekä vaati voutia taisteluun kanssaan, johon vaatimukseen tämä ei uskaltanut suostua, vaan tunnusti rikoksensa. Sitten Tristan puhui seuraavasti:

"Jalot herrat, olen tappanut Morholtin, mutta olen tullut meren yli tarjoamaan teille rauhaa ja sovittua. Sovittaakseni tihutyöni olen antautunut kuolemanvaaraan ja olen vapauttanut teidät hirviöstä ja täten voittanut itselleni Isolde Vaaleahiuksen, ihanaisen. Koska kerran olen hänet voittanut, olen vievä hänet mukanani laivallani. Mutta jotta tästä lähin Irlannin ja Cornwallin maiden välillä vallitsisi rakkaus eikä viha, niin, se tietkää, kuningas Mark, minun rakas herrani, on naiva hänet. Näette tässä sata ylhäissäytyistä ritaria, jotka kaikki ovat valmiit pyhimysten luiden kautta vannomaan, että kuningas Mark anoo teiltä rauhaa ja rakkautta ja että hänen korkein toivonsa on saada kunnioittaa Isoldea rakkaana puolisonaan ja että kaikki Cornwallin miehet tulevat palvelemaan häntä valtarouvanaan ja kuningattarenaan."

Kuningas tarttui Isolden käteen ja kysyi Tristanilta, veisikö tämä hänet uskollisesti herralleen. Sadan ritarinsa ja kaikkien Irlannin paroonien kuullen Tristan vannoi sen. Isolde Vaaleahius värisi häpeästä ja tuskasta. Näin siis Tristan, voitettuaan hänet, hylkäsi hänet; tuo kaunis tarina kultaisesta hiuksesta oli ainoastaan valhetta ja hän oli päättänyt luovuttaa hänet toiselle. Mutta kuningas laski Isolden oikean käden Tristanin oikeaan käteen ja Tristan tarttui siihen merkiksi, että hän otti hänet haltuunsa kuningas Markin nimiin.

Täten siis päättyi kultakutrisen kuningattaren etsintä, johon Tristan oli ryhtynyt rakkaudesta kuningas Markiin ja jonka hän suoritti voimalla ja kavaluudella.

IV.

Lemmenkalkki.

Kun lähestyi se aika, että Isolde oli luovutettava Cornwallin ritareille, kokosi hänen äitinsä ruohoja, kukkia ja juuria, sekoitti ne viiniin ja keitti niistä voimakkaan juoman. Tehostettuaan sen luvuilla ja loihduilla, sanoi hän salaa Brangienille:

"Tyttö, sinun täytyy seurata Isoldea kuningas Markin maahan, ja minä tiedän, että sinä rakastat häntä uskollisella rakkaudella. Ota siis tämä pullo ja muista tarkoin, mitä sanon. Kätke se niin, ettei ainoakaan silmä sitä näe eikä kenenkään huulet sitä lähesty. Mutta kun tulee hääyö ja se hetki, jolloin aviopuolisot jätetään kahden, niin kaada tämä yrttiviini maljakkoon ja tarjoa se kuningas Markille ja tyttärelleni Isoldelle, jotta he tyhjentäisivät sen yhdessä. Pidä huolta, tyttäreni, siitä, että he ja ainoastaan he saavat nauttia tätä juomaa. Sillä sellainen on sen voima, että ne, jotka yhdessä juovat siitä, tulevat rakastamaan toisiaan kaikilla aisteillaan, kaikella sielullaan ja mielellään, aina ja ikuisesti, elämässä ja kuolemassa."

Ja Brangien lupasi tehdä niinkuin kuningatar oli hänen käsenyt.

Laiva kynti syvältä aaltoja kuljettaen Isoldea kohti kaukorantaa. Mutta mitä enemmän hän etääntyi Irlannin maasta, sitä surullisemmin hän huokaili ja itki. Istuen teltassaan kamarineitseensä Brangienin kanssa hän muisteli synnyinmaataan ja itki. Minne kuljettivatkaan nuo muukalaiset häntä? Kenen luo? Kohti millaista kohtaloa? Kun Tristan lähestyi häntä ja tahtoi rauhoittaa häntä lempeillä sanoilla, suuttui hän. ja työnsi hänet luotaan, ja viha kouristi hänen sydäntään. Hän, ryöstäjä, Morholtin murhaaja, oli tullut, oli temmannut hänet kavaluudella pois äidiltään ja synnyinmaaltaan; eikä ollut edes suvainnut pitää häntä itse; ja nyt kuljetti hän häntä niinkuin saalista yli aaltojen vihollisen maahan. "Minua onnetonta raukkaa", vaikeroi hän, "kirottu olkoon meri, joka minua kantaa. Mieluummin olisin tahtonut kuolla syntymämaassani, kuin elää siellä etäällä!..." Eräänä päivänä tuulet tyyntyivät kokonaan ja purjeet riippuivat veltoissa laskoksissa pitkin mastoja. Tristan antoi ankkuroida erään saaren rantaan, ja kyllästyneinä ainaiseen meren näköön lähtivät nuo sata Cornwallin ritaria ja merimiehet maihin jaloittelemaan. Ainoastaan Isolde jäi laivaan pienen palvelijaneidon kanssa. Tristan tuli kuningattaren luo ja koetti rauhoittaa hänen sydäntään. Kun aurinko heloitti kuumasti ja heidän oli jano, pyysivät he juomista. Tyttönen etsi kauan löytääkseen jotakin juomaa, kunnes hän vihdoinkin keksi sen pullon, jonka Isolden äiti oli uskonut Brangienin haltuun. "Olen löytänyt viiniä!" huusi hän heille. Ei, mitään viiniä se ei ollut: se oli intohimoa, katkeran suloista riemua ja loputonta tuskaa, kuoleman onnea. Tyttönen täytti suuren pikarin ja ojensi sen valtiattarelleen. Hän joi pitkin siemauksin ja antoi sen sitten Tristanille, joka tyhjensi sen.

Juuri tällä hetkellä astui Brangien sisään ja näki miten he äänettöminä tuijottivat toisiinsa, ikäänkuin lumottuina. Hän näki heidän edessään melkein tyhjän ruukun ja pikarin. Hän otti viiniastian, riensi laivan perään ja viskasi sen kauas aaltoihin valittaen:

"Voi minua onnetonta! Kirottu olkoon se päivä, jona synnyin, ja kirottu se päivä, jona nousin tälle laivalle! Isolde, rakas ystävä, ja te, Tristan, olette juoneet itsellenne kuoleman!"

Uudelleen kiiti laiva levitetyin purjein kohti Tintagelia. Mutta Tristanista tuntui, kuin olisi monivuotinen piikkiköynnös upottanut juurensa hänen sydänvereensä; sen oat olivat tuskaisen-terävät, sen kukat huumaavan-tuoksuvat, ja väkevällä syleilyllään se sitoi hänen ruumiinsa ja kaikki hänen ajatuksensa ja himonsa Isolden ihanaan ruumiiseen. Hän ajatteli: "Oi Andret, Denoalin, Guenelon ja Gondoine, te kavalat konnat, jotka syytitte minua siitä, että muka tavoittelin itselleni kuningas Markin maata, minä olen paljon kurjempi vielä, mutta hänen maataan en himoitse! Oi armas eno, joka minua orpoa rakastit jo ennenkuin edes tunsit minussa sisaresi Valkokukan veren, sinä, joka niin hellästi itkit minua kantaissasi minua käsivarsillasi airottomaan ja purjeettomaan purteen, armas eno, miksi et jo ensimmäisenä päivänä ajanut luotasi harhailevaa lasta, joka oli saapunut pettääkseen sinut! Voi, mihin ajatukseni minut johtavatkaan? Isolde on puolisosi ja minä poikasi. Isolde on puolisosi, eikä voi sinua rakastaa."

Isolde rakasti Tristiania. Ja kuitenkin tahtoi hän vihata häntä: eikö hän ollut halpamaisesti hyljännyt häntä? Hän tahtoi vihata häntä eikä voinut, ja tämä hellyys hänen sydämessään oli hänelle vielä tuskallisempi kuin viha.

Brangien piti heitä silmällä suurella sydämenahdistuksella; hän oli vielä levottomampi, sillä hän yksin tiesi, minkä pahan hän oli matkaansaattanut. Kaksi päivää hän heitä vartioi salaa: näki, miten he työnsivät luotaan kaiken ruoan, kaiken juoman ja ravinnon, etsivät toisiaan niinkuin sokeat, jotka hapuillen pyrkivät toisiaan kohti; onnettomia olivat he, kun he yksin ikävissään riutuivat, ja vielä onnettomampia, kun he olivat yhdessä pidätetyn tunnustuksen kauhusta väristen.

Kolmantena päivänä, kun Tristan lähestyi sitä telttaa laivankannella, jossa Isolde istui, ja Isolde näki hänen tulevan, pyysi hän nöyrästi:

"Astukaa sisään, herra."

"Kuningatar", sanoi Tristan, "minkätähden nimitätte minua herraksi? Olenhan päinvastoin teidän läänitysmiehenne ja teidän vasallinne, jonka tulee kunnioittaa, palvella ja rakastaa teitä kuningattarenaan ja valtarouvanaan?"

Isolde vastasi:

"Ei niin, sinä tiedät, että sinä olet minun herrani ja mestarini. Sinä tiedät, että sinun voimasi vallitsee minua ja että olen sinun orjasi. Voi, miksi virvoittelinkaan eloon haavoittuneen laulajan! Miksi en antanut hirviön tappajan menehtyä rämeikön ruohoihin! Miksi en suunnannut hänen sydämeensä jo kohotetun miekkani iskua, kun hän turvattomana kylvyssä virui! Voi minua raukkaa, en tiennyt silloin sitä, mitä nyt tiedän!"

"Isolde, mitä tiedätte siis nyt? Mikä teitä siis vaivaa?"

"Oh, kaikki, mitä tiedän, vaivaa minua, ja kaikki, mitä näen. Taivas vaivaa minua ja tämä meri ja oma

ruumiini ja koko elämäni."

Hän laski kätensä Tristanin olkapäälle; kyyneleet himmensivät hänen silmänsä sädehtelyn, hänen huulensa vapisivat. Tristan kysyi toistamiseen:

"Ystävä, mikä teitä siis vaivaa?"

Hän vastasi:

"Rakkauteni teihin." Silloin Tristan painoi huulensa hänen huulilleen.

Mutta heidän näin ensi kertaa nauttiessaan rakkauden riemua Brangien, joka väijyi heitä, päästi suuren huudon ja käsivarret levällään, kasvat kyynelissä kylpien heittäytyi heidän jalkoihinsa:

"Onnettomat, pysähtykää ja palatkaa tieltänne, jos vielä voitte! Mutta ei! Sillä tiellä ei ole paluuta: jo vetää teitä puoleensa rakkauden voima, eikä koskaan enää ole teillä oleva riemua ilman tuskaa. Yrttiviini vaikuttaa teissä, rakkauden juoma, jonka äitinne, Isolde, oli uskonut haltuuni. Ainoastaan kuningas Markin piti juoda siitä yhdessä teidän kanssanne; mutta Vihollinen on pitänyt meitä kaikkia kolmea pilkkanaan, ja te olettekin tyhjentäneet lumotun pikarin. Ystävä Tristan ja ystävä Isolde, rangaistukseksi siitä huonosta huolenpidosta, johon olen tehnyt itseni syyppääksi, luovutan teille ruumiini ja elämäni; sillä minun rikokseni vuoksi olette tyhjentäneet kirotun kalkin ja juoneet siitä itsellenne rakkauden ja kuoleman!"

Rakastavaiset syleilivät toisiaan; heidän kauniit ruumiinsa värisivät lemmentimoa ja elämää. Tristan sanoi:

"Tulkoon siis kuolema!"

Ja iltahämärän laskeessa, keinuvan purren kantaessa heitä yhä lähemmäksi kuningas Markin maata, he, ijäksi yhdistetyt, antautuivat rakkauteen.

V.

Brangien annetaan orjien käsiin.

Kuningas Mark oli Isolde Vaaleahiusta rannalla vastassa. Tristan tarttui hänen käteensä ja johdatti hänet kuninkaan eteen; kuningas otti hänet haltuunsa antaen hänelle vuorostaan kätensä. Suurin kunnianosoituksin kuletti hän Isolden Tintagelin linnaan, ja kun tämä ilmestyi vasallien keskelle juhlasaliin, levitti hänen kauneutensa sellaisen säteilyn ympärilleen, että kaikki linnan seinät alkoivat hehkua niinkuin nousevan auringon ruskossa. Silloin kuningas Mark ylisti kyyhkysiä, jotka niin kauniilla ja kohteliaalla tavalla olivat tuoneet hänelle kultaisen hiuksen, hän ylisti myös Tristiania ja niitä sataa ritaria, jotka hauraalla ja seikkailevalla haahdella olivat lähteneet hakemaan hänelle hänen sydämensä iloa ja silmiensä päivänpaistetta. Voi surun surkeutta! Laiva toi teillekin, jalo kuningas, vain katkeraa murhetta ja sieluntuskaa!

Kolmen viikon kuluttua kuningas kaikkien parooniensa läsnäollessa otti vaimokseen Isolde Vaaleahiuksen. Mutta kun yö tuli, niin Brangien, peittääkseen kuningattaren häpeän ja pelastaakseen hänet kuolemasta, otti Isolden paikan häävöitynä. Rangaistukseksi siitä, että hän niin huonosti merellä oli hoitanut hänelle uskottua tointa ja myös rakkaudesta ystävärtään kohtaan hän uhraisi hänelle, tuo uskollinen, ruumiinsa koskemattomuuden; yön pimeys peitti kuninkaalta hänen petöksensä ja häpeänsä.

Toiset kertojat väittävät, että Brangien ei ollutkaan heittänyt mereen yrttiviini-pulloa, johon rakastavien jäliltä vielä oli jäänyt vähän juomaa, vaan että hän aamulla, kun hänen valtiattarensa jo vuorostaan lepäsi kuningas Markin vuoteessa, kaasi maljaan loput lemmentimoista ja ojensi sen puolisoille, ja että Mark joi siitä ahnein siemauksin, mutta että Isolde heitti salaa oman osansa vuoteen alle. Mutta tietkää, arvon herrat, että nämä kertojat ovat turmelleet ja väärentäneet tarinan. He ovat keksineet tämän valheen siksi, että he eivät muuten ole voineet selittää kuningas Markin rajatonta rakkautta kuningattarta kohtaan kaikissa elon vaiheissa. Totta on, kuten pian tulette huomaamaan, että ei milloinkaan, kaikista tuskista ja kärsimyksistä ja hirvittävästä kostonpuuhista huolimatta, voinut Mark karkoittaa sydämestään Isoldea yhtä vähän kuin Tristiania, mutta tietkää, arvon herrat, hän ei sittenkään ollut juonut yrttiviiniä. Ei myrkyä eikä taika, vaan ainoastaan hänen oman sydämensä jalomielinen hellyys ylläpiti hänessä rakkautta.

Isolde on kuningatar ja näyttää elävän pelkässä onnessa ja riemussa. Isolde on kuningatar ja elää surun vankina. Mark häntä hellii, paroonit häntä kunnioittavat, ja kansa kaikki häntä rakastaa. Isolde

viettä päivät pitkät kauniisti maalatuissa ja kukin koristetuissa huoneissaan. Isoldella on kalliita koristeita ja jalokiviä, purppuravaatteita ja Thessaliasta asti tuotettuja verhoja ja mattoja. Harpunoittajien laulut häntä ympäröivät ja hänen vuoteensa uutimet ovat kirjailut täyteen leopardeja, papukaijoja ja kaikenlaisia merien ja metsien otuksia. Isoldella on omat korukalansa, kauniit lemmenleikkensä ja Tristan vierellään, mikäli tilaisuus sallii, yötä ja päivää; sillä ylhäissäätyisten ritarien tapaa noudattaen hän nukkuu kuninkaallisessa huoneessa, lähimpien omaisten ja uskottujen kera. Kuitenkin Isolde vapisee. Minkätähden vapisee hän? Eikö hänen rakkautensa ole kaikilta salassa? Kuka epäilisi Tristania? Kuka epäilisi omaa poikaa? Kuka näkee hänen läpitsensä? Kuka väijyy häntä? Onko todistajaa häntä vastaan? On, on yksi todistaja, joka pitää häntä silmällä, Brangien: Brangien väijyy häntä; Brangien yksin tietää hänen elämänsä; Brangienin armoilla hän elää! Jumala! jos hän eräänä päivänä väsyisikin palvelijan asemaansa, väsyisikin valmistamaan muille vuodetta, jossa hän itse on maannut ensimmäisenä, ja antaisi heidät ilmi kuninkaalle! Jos Tristan vielä kuolee hänen kavaltamaan!... Täten pelko kalvaa ja kauhistaa kuningatar. Mutta tätä tuskaa ei suinkaan aiheuta Brangien, tuo uskollinen, vaan hänen oman sydämensä levottomuus. Kuulkaa siis, arvon herrat, minkä petollisen juonen hän keksi, mutta Jumala laupias armahti häntä, kuten pian tulette kuulemaan; olkaa siis tekin hänelle laupiaita ja sääliväisiä!

Sinä päivänä olivat Tristan ja kuningas kaukana metsästysretkellä, eikä Tristanilla ollut tietoa tästä rikoksesta. Isolde antoi tuoda eteensä kaksi orjaa ja lupasi heille vapauden ja kuusikymmentä kultarahaa, jos he vannoisivat tekevänsä sen, mitä hän heiltä pyysi. He vannoivat.

"Minä annan siis", sanoi hän, "teidän haltuunne erään nuoren tytön; te viette hänet metsään, lähelle tai kauas, yhdentekevä, mutta sellaiseen paikkaan, ettei kukaan koskaan saa tapauksesta pienintä vihiä; siellä te tapatte hänet ja tuotte sitten minulle hänen kielensä. Pitäkää tyystin mielessänne jokainen sana, jonka hän lausuu, jotta voitte ne minulle kertoa. Menkää, ja palattuanne olette vapaita ja rikkaita miehiä."

Sitten hän kutsutti luokseen Brangienin:

"Ystäväiseni, sinä näet, miten minun ruumiini kärsii ja riutuu: etkö menisi metsään etsimään sellaisia yrttejä, jotka soveltuvat tähän tautiin? Kaksi orjaa odottaa sinua, he opastavat sinua, he tietävät, missä tehokkaita lääkeruohoja kasvaa. Seuraa siis heitä, armas sisar, ja tiedä, että jos lähetän sinut metsään, niin tapahtuu se siksi, että elämäni ja sielunrauhani on kysymyksessä!"

Orjat veivät hänet mukanaan. Metsään tultuaan hän tahtoi pysähtyä, sillä terveysyrtejä kasvoi hänen ympärillään jo yllin kyllin. Mutta he opastivat häntä vain yhä etemmäksi:

"Käy eteenpäin vain, neito, tämä ei ole sovelias paikka."

Toinen orjista kulki hänen edellään, toinen jälessään. Ei ollut enää raivattua polkuakaan heidän edessään, ainoastaan viljejä sinivatukkapensaita, piikkejä ja yhteen kietoutuneita ohdakekimppuja. Silloin se mies, joka asteli eellimmäisenä, sivalsi esiin miekkansa ja kääntyi ympäri; Brangien riensi turvaa etsien toisen orjan puoleen; hänkin seiso paljastettu miekka kädessään ja sanoi:

"Neito, meidän täytyy tappaa sinut."

Brangien vaipui polvilleen ruohikkoon ja hänen käsivartensa kohosivat torjuvina miekankärkiä kohti. Hän rukoili armoa niin sääliäällä ja hellällä äänellä, että orjat ryhtyivät puheisiin hänen kanssaan ja sanoivat:

"Neito, jos kerran kuningatar Isolde, sinun valtiattaresi ja meidän, tahtoo, että sinun pitää kuoleman, niin epäilemättä olet jollakin tavoin suuresti rikkonut häntä vastaan."

Hän vastasi:

"En tiedä, ystävät, en muista kuin yhden ainoan rikkomuksen. Kun me lähdimme Irlannista, oli meillä kummallakin matkassa, kalleimpana korunamme, paita, valkea kuin lumi, hääyötämme varten. Merellä sattui sitten sellainen onnettomuus, että Isolde repäisi rikki oman hääpaitansa ja hänen hääyökseen lainasin minä hänelle omani. Ystävät, siinä kaikki paha, minkä olen hänelle tehnyt. Mutta koska hän tahtoo, että minun pitää kuolla, niin sanokaa hänelle, että lähetän hänelle rakkaan tervehdysten ja että kiitän häntä kaikesta siitä hyvästä, mitä hän minulle on tehnyt, ja kaikesta siitä kunniasta, mitä hän minulle on osoittanut lapsuudesta pitäin, siitä asti, kun minut merirosvot ryöstösaaliina möivät hänen äidilleen ja siten jouduin hänen palvelukseensa. Suojelkoon suuri Jumala hyvydessään hänen kunniaansa, ruumistaan ja elämäänsä! Veljet, iskekää nyt!"

Orjien kävi häntä sääliksi. He pitivät neuvoa keskenään, ja tullen siihen johtopäätökseen, että kenties ei sellainen rikos kuitenkaan ansainnut kuolemaa, he sitoivat hänet puuhun. Sitten he tappoivat koiranpennun ja toinen heistä leikkasi siltä kielen ja pisti sen reppuunsa ja niinpä molemmat täten

varustettuina astuivat Isolden eteen.

"Onko hän puhunut?" kysyi tämä levottomana.

"On kyllä, kuningatar, hän on puhunut. Hän sanoi, että yksi ainoa rikkomus hänen puoleltaan oli syynä suuttumukseenne: te olitte reväissyt merellä lumivalkean paitanne, jonka olitte tuonut mukanaan Irlannista, ja hän oli lainannut teille omansa hääyöksi. Se oli, niin hän sanoi, hänen ainoa rikoksensa. Hän kiitti teitä kaikista niistä hyvistä töistä, joita olitte hänelle tehnyt lapsuudesta pitäin, ja rukoili Jumalaa suojelemaan teidän kunniaanne ja elämääne. Hän lähettää teille rakkaan tervehdyksen. Kuningatar, tässä tuomme sinulle hänen kielensä."

"Murhaajat!", huudahti Isolde, "antakaa minulle takaisin Brangien, minun rakas palvelijattareni! Ettekö siis tienneet, että hän oli ainoa ystäväni? Murhaajat, antakaa hänet minulle takaisin!"

"Kuningatar, sanotaan täydellä syyllä: 'Nainen muuttuu joka hetki; samalla kertaa hän nauraa, itkee, rakastaa, vihaa.' Me tapoimme hänet, koska te niin käskitte!"

"Kuinka olisin minä voinut sellaista käskeä? Minkä vuoksi? Eikö hän ollut minun rakas kasvinkumppalini, suloinen, iki-uskollinen, ihanainen? Sen te tiesitte, murhaajat: lähetin hänet vain etsimään lääkeyrttejä ja uskoin hänet teidän huostaanne, jotta te suojelisitte häntä matkalla. Mutta nyt olette tappaneet hänet ja minä kärvennän teidät hehkuvilla hiilillä."

"Kuningatar, tietkää siis, että hän elää ja että me tuomme hänet teille takaisin elävänä ja terveenä."

Mutta hän ei uskonut heitä, vaan ikäänkuin poissa suunniltaan hän vuoron perään sadatteli murhaajia ja itseään. Hän pidätti toisen orjista luonaan ja toinen riensi sill'aikaa kiireimmän kautta sen puun luo, johon Brangien oli sidottu:

"Kaunis neito, Jumala on armahtanut teitä, ja nyt kutsuu valtiattarenne teitä luokseen takaisin!"

Kun Brangien astui Isolden eteen, polvistui hän, anoen anteeksi kaikkia pahoja tekojaan; mutta kuningatar oli myöskin vaipunut polvilleen hänen eteensä, ja molemmat lankesivat toinen toisensa kaulaan ja viipyivät kauan hellässä syleilyssä.

VI.

Suuri petäjä.

Ei Brangieniä, uskollista, vaan omaa itseään tulee rakastavien pelätä. Mutta miten voisivat heidän lemmenhuumeiset sydämensä olla varovaisia ja valppaita? Rakkaus syöksee heitä eteenpäin, niinkuin jano ajaa virtaa kohti uupunutta peuraa; tai on se niinkuin haukka, joka nälkiintyneenä äkkiä ampuu alas saaliinsa kimppuun. Voi, rakkautta ei voi salata! Tosin ei kukaan ole yllättänyt, kiitos olkoon Brangienin varovaisuuden, kuningatarta ystävänsä sylissä; mutta joka hetki, joka paikassa saattaa kuka hyvänsä nähdä, miten intohimo heidän mieliään kuohuttaa, pusertaa heitä toisiinsa, tulvii yli kaikkien heidän aistiensa niinkuin nuori viini pursuaa sammioista.

Jo hiiviskelevät nuo hovin neljä konnaa, jotka vihasivat Tristania hänen urhoollisuutensa vuoksi, kuningattaren ympärillä. Jo tietävät he hänen lemmen-onnensa salaisuuden. He vallan vapisevat vihasta, vahingonilosta ja -halusta. Nyt voivat he kieliiä kuninkaalle uutisen: he saavat nähdä, miten hänen hellyytensä muuttuu raivoksi, miten Tristan häpeällisesti ajetaan pois tai tuomitaan kuolemaan ja miten kuningatar joutuu tuskansa valtoihin. Kuitenkin he pelkäsivät Tristanin vihaa; mutta vihdoin voitti heidän vihansa heidän pelkonsa; ja eräänä päivänä kutsuivat nuo neljä paroonia kuningas Markin neuvossaliin ja Andret puhui hänelle näin:

"Jalo kuningas, epäilemättä tulee sinun sydämesi suuttumuksesta riehahtamaan ja kaikki me neljä olemme siitä suuresti pahoillamme; mutta meidän täytyy sinulle paljastaa eräs asia, jonka olemme saaneet ilmi. Sinä olet antanut sydämesi Tristanille ja Tristan tahtoo häväistä sinut. Turhaan olemme sinua siitä jo ennen varoittaneet: rakkaudesta tähän yhteen ainoaan ihmiseen olet sinä syrjäyttänyt muut sukulaisesi ja koko paroonikunnan etkä ole kallistanut korvaasi kenenkään meidän sanoillemme. Tiedä siis, että Tristan rakastaa kuningatarta: se on todistettu asia, ja jo on siitä paljon puhetta liikkeellä."

Jalo kuningas horjahti ja vastasi: "Sinä halpa raukka, millaisen kavalan juonen nyt olet keksinytkään! Totta on, että olen antanut sydämeni Tristanille. Silloin kun Morholt haastoi teidät taisteluun, painoitte kaikki päännä värysten alas ja vaikenitte kuin mykät. Tristan yksin uskalsi nousta häntä vastaan tämän maan kunnian puolesta, ja hän olisi voinut kuolla jokaisesta haavasta, minkä hän siinä taistelussa sai. Sentähden te vihaatte ja minä rakastan häntä enemmän kuin sinua, Andret, ja enemmän kuin teitä kaikkia, enemmän kuin ketään. Mutta mitä siis väitätte keksineenne? Mitä olette nähneet, mitä kuulleet?"

"Ei todellakaan mitään, herra, jota eivät omat silmäsi voisi nähdä, ei mitään, jota eivät omat korvasi voisi kuulla. Katsele, kuuntele, ylväs sire, ehkäpä sinulle kylläkin tarjoutuu otollinen tilaisuus siihen."

Tämän sanottuaan he vetäytyivät pois jättäen myrkyn itsestään vaikuttamaan.

Kuningas Mark ei voinut saada pois mielestään noita turmiollisia sanoja. Nyt hän vuorostaan, vastoin tahtoaankin, salaa piti silmällä sisarenpoikaansa ja Isoldea. Mutta Brangien huomasi sen ja turhaan koetti kuningas eksyttää Isoldea salajuonillaan. Pianpa hän väsyikin tähän kurjaan taisteluun, ja ymmärtäen, ettei hän enää voisi päästä epäilystä vapaaksi, hän kutsutti luokseen Tristanin ja puhui hänelle näin:

"Tristan, lähde pois tämän linnan alueelta, ja kun olet kerran sen jättänyt, niin älä rohkenekaan enää astua sen rajojen sisälle. Petturit syyttävät sinua suuresta petoksesta. Älä kysele mitään: en voisi kertoa heidän puheitaan häpäisemättä meitä molempia. Älä etsi mielessäsi rauhoittavia sanoja: tunnen, ettei niillä olisi mitään valtaa ylitseni. Ja kuitenkin en usko noita konnia; jos uskoisin heitä, niin enkö olisi jo luovuttanut sinua häpeällisen kuoleman omaksi. Mutta heidän sanojensa myrkky on levottuuttanut sydämeni ja ainoastaan sinun lähtösi voi sen rauhoittaa. Lähde siis, epäilemättä kutsutaan sinut jo piankin takaisin; lähde, armas poikani, jota rakastan ikuisella rakkaudella."

Kun konnat kuulivat uutisen:

"Hän on lähtenyt", sanoivat he keskenään, "hän on mennyt tiehensä, tuo lumooja, ja halvan varkaan lailla on hänet poisajettu. Mitä voi hänestä enää koitua tästä lähin? Varmaankin hän nyt purjehtii merien taa etsiäkseen uusia seikkailuja ja tarjotakseen kavalaa palvelustaan taas jollekin kaukaiselle kuninkaalle!"

Ei, Tristanilla ei ollut voimaa lähteä; kun hän oli sivuuttanut linnan kaivos-ojat ja rajamerkit, tunsikin hän, ettei hän voinut enää mennä sen etemmä: hän jäi itse Tintagelin linnaan ja asettui Gorvenalin kanssa erään porvarin taloon asumaan. Siinä hän riutui nyt kuumeen vaivaamana, vielä tuskallisemmissa haavoissa kuin muinoin, jolloin Morholtin keihään kärki oli myrkyttänyt hänen ruumiinsa. Silloin, kun hän virui meren rannalle kyhätyssä majassaan ja kaikki pakenivat hänen haavojensa löyhkää, oli kuitenkin kolme uskollista, jotka jäivät hänen luokseen: Gorvenal, Dinas Lidanilainen ja kuningas Mark. Nyt olivat Gorvenal ja Dinas jälleen hänen vuoteensa ääressä, mutta kuningas Mark oli poissa, ja Tristan huokaili:

"Totta on, rakas eno, että ruumiini nyt levittää vielä inhoittavamman myrkyn löyhkää kuin ennen, ei edes teidän rakkautenne voi enää voittaa inhoanne."

Mutta yhä vain kuumehoureessakin kiidätti intohimo häntä niinkuin pillastunut hevonen kohti niitä suljettuja torneja, joiden takana kuningatar oli kätkössä; ratsu ja ratsastaja musertuivat kivisiä muureja vasten; mutta yhä uudestaan karkasivat ne pystyyn tehden saman hurjan rynnistyksen.

Suljettujen tornien takana istuu Isolde ikävöiden, vielä onnettomampana kuin ystävänsä: sillä näiden outojen parissa, jotka vaanivat ja väijyvät häntä, on hänen joka hetki teeskenneltävä iloisuutta; ja öisin kun hän lepää kuningas Markin vierellä, on hänen liikkumattomana hillittävä jäsentensä ikävöivä värinä ja kuumeiset nykähdykset. Hän halajaa Tristanin luo. Hänestä tuntuu välistä, että hän jo nousee, rientää ovelle mennäkseen; mutta pimeälle kynnykselle ovat petturi-paroonit asettaneet suuria viikatteita, joiden terotetut ja julmat terät leikkaavat poikki hänen hennot polvensa. Hänestä tuntuu, että hän kaatuu ja hänen poikkisahautuneista polvistaan pursuaa ilmoille kaksi punaista lähdeettä.

Pian on kummallakin rakastavalla loppu käsissä, ellei apua tule. Ja kukapa heitä auttaisi ellei Brangien. Henkensä uhallalla hän hiipii siihen taloon, jossa Tristan riutuu. Gorvenal avaa iloissaan hänelle oven, ja pelastaakseen rakastavat neuvoo Brangien Tristanille salajuonen.

Ette koskaan vielä, arvon herrat, ole kuulleet kerrottavan mistään ovelammasta rakkauden keppösestä.

Tintagelin linnan takana levisi laaja hedelmäpuutarha, jota joka puolelta ympäröi tiheä pensas-aita. Siinä kasvoi lukemattomia kauniita puita, joiden oksat nuokkuivat hedelmien, lintujen ja tuoksuvien terttujen painosta. Sen kaukaisimmassa nurkkauksessa, aivan aidan paalujen luona, kohosi korkea ja

suora petäjä, jonka mahtava runko kannatti leveää oksastoa. Sen juurella oli pulppuava lähde: vesi muodosti ensin lavean lammen, kirkkaan ja tynnen kuvastimen marmorikuistin keskelle, sitten se puristautui kahden ahtaan äyrään väliin ja virtasi puutarhan halki tunkien aina linnan sisälle asti ja vierien naisten asumusten läpi.

Niinpä siis Tristan joka ilta Brangienin neuvosta veisteli taidokkaasti kaarnanpalasia ja leikkeli pieniä oksia. Hän kiipesi yli terävien aitapaalutusten ja tultuaan suuren petäjän luo hän heitti lastut lähteeseen. Keveinä kuin vaahto ne uivat pinnalla ja vierivät veden mukana naisten asumuksiin. Isolde odotti niiden saapumista. Ja heti, niinä iltoina, jolloin Brangienin oli onnistunut etäännyttää kuningas Mark ja petturi-paroonit, hän riensi ystävänsä luo.

Hän rientää ystävänsä luo, keveänä ja pelokkaana, vaanien ja arastellen joka askeleella petturi-parooneja, jotka mahdollisesti piileksivät pensastoissa. Mutta heti kun Tristan näkee hänet, levittää hän sylinsä hänelle. Ja yön vaippa suojelee heitä ja suuren petäjän ystävällinen varjo.

"Tristan", sanoo kuningatar, "eivätkö merenkulkijat kerro aivan totena, että Tintagelin linna on lumottu ja että se salaisen loihdun vaikutuksesta kaksi kertaa vuodessa, kesällä ja talvella, häviää ja katoaa silmistä? Nyt se on hävinnyt. Emmekö ole paraillaan siinä lumotarhassa, josta harpunsoittajain laulut kertovat: helkkyvä muuri ympäröi sitä joka taholta, puut kukkivat, maa tuoksuu; vanhuus ei saavuta siellä sankaria, kun hän ystävänsä sylissä lepää, eikä mikään vihollinen voima voi murtaa sadun helkkyvää muuria!"

Mutta jo kajahtavat Tintagelin tornista vartiain torvet, jotka ilmoittavat aamun koittoa.

"Ei", sanoo Tristan, "sadun helkkyvä muuri on jo murtunut, emmekä olekaan lumotarhan asujamia. Mutta kerran, armas, kerran me vielä yhdessä lähdemme Autuaitten Maahan, josta ei kukaan ole palannut. Siellä kohoaa linna valkoisesta marmorista; linnassa on tuhat ikkunaa ja jokaisessa loistaa sytytetty vahakynttilä; jokaisen kohdalla lauluniekka soittaa ja laulaa iki-ihanaa ja loppumatonta säveltä; aurinko ei siellä paista, eikä sentään kukaan kaipaa valoa: se on sielujen onnena."

Mutta jo kultaa aamun nouseva koi Tintagelin tornien huiput ja linnan valtavat, päällekkäin kasatut viheriät ja siniset kivirykelmät.

Isolde on saanut takaisin entisen ilomielensä: Markin epäluulot hälvenevät, mutta konnat sitävastoin ymmärtävät, että Tristan on jälleen tavannut kuningattaren. Mutta Brangien vartioi niin taitavasti, että he turhaan väijyvät. Vihdoin sanoo herttua Andret, jota Jumalan kosto kohdatkoon, näin tovereilleen:

"Arvon herrat, kysykäämme neuvoa Frocinilta, tuolta kyttyräselkäiseltä kääpiöltä. Hän tuntee seitsemän taidetta, magian ja kaikki erilaiset velhonvehkeet. Hän osaa lapsen syntyessä seitsemän planeetan asemasta ja tähtien kulusta lukea edeltäpäin kaikki hänen elämänsä tapahtumat. Hän saa ilmi Bugibuksen ja Noironin voimalla salatut asiat. Hän voi, jos tahtoo, valkaista meille Isolde Vaaleahiuksen salajuonet."

Ja tuo ilkeä pikku-mies, joka oli kaiken kauneuden ja urhouden vihollinen, piirusti heti ilmaan noitamerkkinsä, asetteli paikoilleen lumot ja loihdut, tarkasteli Orionin ja Luciferin kulkua ja sanoi:

"Eläkää hyvässä toivossa, kauniit herrat, vielä tänä yönä voitte yllättää heidät."

He veivät hänet kuninkaan eteen.

"Sire", sanoi poppamies, "antakaa käsky metsästäjillenne, että he laittavat ajokoirat vitjoihin ja satuloivat hevoset; ilmoittakaa sitten, että te tulette olemaan metsällä seitsemän päivää ja seitsemän yötä, ja saatte hirttää minut ensimmäiseen puunoksaan, ellette vielä tänä yönä saa kuulla, millaisia puheita Tristan pitää kuningattarelle."

Kuningas teki niin, vaikkakin vastahakoisesti. Kun yö tuli, jätti hän metsästäjät metsään, sieppasi kääpiön ratsunsa lautasille ja palasi Tintageliin. Erään salakäytävän kautta, jonka yksin hän tunsi, hän tunkeutui puutarhaan ja kääpiö johdatti hänet suuren petäjän luo.

"Jalo kuningas, on paras, että kiipeätte tämän puun oksien väliin. Ottakaa mukaanne jousenne ja nuolenne; voitte ehkä tarvita niitä. Ja pysytelkää hyvin hiljaa: teidän ei tarvitse kauan odottaa."

"Pois silmistäni, sinä Vihollisen hurttu", vastasi kuningas.

Ja kääpiö meni vieden mukanaan hevosen.

Hän oli puhunut totta; kuninkaan ei tarvinnut kauan odottaa. Oli kaunis yö ja kuu loisti kirkkaasti. Oksien väliin piiloutuneena näki kuningas sisarenpoikansa hyppäävän terävän aitauksen ylitse. Tristan tuli lähteen luo ja heitti veteen lastut ja risut. Mutta sitä tehdessään hän kumartui lähteen puoleen ja

näki sen kuvastimessa kuninkaan kuvan. Oi, jospa hän voisi pysähdyttää lastut, jotka jo pakenevat pois pitkin vierivän veden pintaa! Mutta ei! Ne rientävät nopeasti puutarhan läpi. Naisten asunnossa odottaa Isolde niiden ilmestymistä; jo huomaa hän ne kenties ja rientää ulos. Varjelkoon Jumala rakastavaisia!

Hän tulee; istuen liikkumattomana Tristan katsoo häneen ja puusta kuulee hän nuolen pahaennustavan kirinän, kun jousi jännittyi.

Isolde tulee kepeänä ja varovaisena, kuten tavallisesti. "Mikä nyt on?", ajattelee hän. "Miksi ei riennä Tristan tänä iltana vastaani? Olisikohan hän nähnyt jonkun vihollisen?"

Hän pysähtyy, tarkastaa katseellaan lehvien tummia tiheikköjä; ja äkkiä kuun valossa hänkin vuorostaan huomasi kuninkaan varjon lähteen kuvastimessa. Naisten tavallista nopeaälyisyyttä osoittaen hän ei lainkaan nostanut silmiään puun oksiin:

"Herra, minun Jumalani", sanoi hän aivan hiljaa, "salli minulle se armo, että saan puhua ensiksi!"

Hän käy yhä lähemmäksi. Kuulkaa siis, miten hän salaa varoittaa ja valmistaa ystäväänsä:

"Sire Tristan, mitä olettekaan uskaltanut! Kutsua minut tällaiseen paikkaan, tällaiseen aikaan! Jo monta kertaa olitte pyytännyt minua nähdäksenne, rukoillaksenne minulta jotakin, niin sanoitte. Mitä siis? Mitä odotatte siis minulta? Tulin vihdoin, sillä kuningattarena olen velvollinen rukoustanne kuulemaan. Tässä olen siis: mitä tahdotte?"

"Kuningatar, tahdon rukoilla teitä lauhduttamaan kuninkaan vihan."

Isolde itkee ja värisee. Mutta Tristan ylistää mielessään Jumalaansa, joka on antanut ilmi vaaran hänen armaalle ystävättärelleen.

"Niin, kuningatar, olen pyytännyt teitä tavata monasti ja aina turhaan: ette kertaakaan, senjälkeen kun kuningas karkoitti minut, ole suvainnut noudattaa kutsuani. Mutta säälikää toki minua raukkaa; kuningas vihaa minua, en tiedä minkätähden; mutta te ehkä sen tiedätte; ja kukapa muu osaisi paremmin haihduttaa hänen vihaansa kuin te, kuningatar, jonka sydämessä ei asu vilppiä eikä petosta, siveä ja suloinen Isolde, johon hänen sydämensä luottaa?"

"Ettekö siis tosiaan tiedä, sire Tristan, että hän epäilee meitä molempia? Ja minkälaisesta tihutyöstä lisäksi! Pitääkö minun, jotta häpeäni mitta olisi oikein täysi, vielä itse sanoa se teille! Herrani ja kuninkaani luulee, että minä rakastan teitä rikollisella rakkaudella! Jumala tietää sentään viattomuuteni, ja jos valehtelen, niin antakoon hän ruumiini tulla häpeään! En koskaan ole antanut rakkauttani ainoallekaan miehelle, paitsi hänelle, joka ensimmäisen kerran neitseenä sulki minut syliinsä. Ja sitten te toivotte, että minä rukoilisin kuninkaalta teille armoa! Mutta jos hän vain tietäisi, että olen tullut tänne petäjän luo, niin hajoittaisi hän jo huomenna tuhkani kaikkiin ilman tuuliin!"

Tristan huokasi:

"Rakas eno, sanotaanhan: 'Ei kenkään ole halpamainen, joka ei tee mitään halpaa'. Mutta millaisessa sydämessä onkaan sinnyt niin kurja epäluulo?"

"Sire Tristan, mitä tarkoitatte? Ei, herrani ja kuninkaani ei ole itse keksinyt tällaista konnuutta. Mutta tämän maan petturi-paroonit ovat saaneet hänet uskomaan tuohon valheeseen, sillä on helppoa pettää rehellisiä sydämiä. He rakastavat toisiaan, ovat he hänelle sanoneet, ja ovat kääntäneet tämän puheen meille rikokseksi. Niin, te rakastitte minua, Tristan, miksi kieltää sitä? Enkö ole enonne vaimo ja enkö ole kaksi kertaa pelastanut teidät kuolemasta? Niin, ja minä rakastin myös teitä: olittehan kuninkaalle läheistä sukua ja olinhan kuullut äitini monesti sanovan, että vaimo ei rakasta herraansa ja miestänsäkään, jos ei hän samalla rakasta hänen sukulaisiaan. Rakkaudesta kuninkaaseen rakastin teitäkin, Tristan; ja vielä nytkin ilo täyttäisi mieleni, jos hän jälleen ottaisi teidät armoihinsa. Mutta koko olentoni värisee, pelko tukahduttaa minut, minun täytyy lähteä, olen jo liian kauan viipynyt."

Oksien välissä kuningas tunsu säälin sydämessään heräävän ja hän hymyili lempeästi.

Isolde yrittää paeta pois, Tristan rukoilee häntä jäämään:

"Kuningatar, Vapahtajan nimessä, tulkaa avukseni, armahtakaa minua! Nuo kurjat pelkurit tahtoivat vieroittaa kuninkaan kaikista niistä, jotka häntä rakastavat; he ovat onnistuneet siinä ja pitävät nyt häntä pilkkanaan. Samapa tuo; lähden siis pois tästä maasta, kauas tuntemattomille teille, kurjana kulkijana, niinkuin tänne muinoin tulinkin; mutta hankkikaa minulle kuninkaalta ainakin se suosionosoitus, että hän entisten palvelusteni palkaksi luovuttaa minulle niin paljon omaisuudestaan, että voin kulunkini maksaen lunastaa takaisin hevoseni ja aseeni ja kunnialla ratsastaa ulos maailmaan."

"Ei, Tristan, tällaisella pyynnöllä ei teidän olisi pitänyt kääntyä puoleeni: Olen orpo ja yksin tässä maassa, yksinäinen palatsissa, jossa ei kukaan minua rakasta, olen turvaton ja kokonaan kuninkaan armoilla. Ettekö huomaa, että jos sanon sanankaan teidän puolestanne, olen vaarassa joutua häpeällisen kuoleman omaksi? Jumala teitä suojelkoon, ystäväni! Kuningas tekee kovin väärin vihatessaan teitä. Mutta menittepä minne tahansa, on Jumala kuitenkin oleva muuttumaton ystäväni."

Isolde kääntyy pois paeten kiireesti huoneeseensa, jossa Brangien sulkee hänet värisevänä syliinsä; kuningatar kertoo tapauksen. Brangien huudahtaa:

"Isolde, valtiattareni, Jumala on tehnyt teille suuren ihmetyön. Hän on laupias eikä tahdo pahaa niille, jotka hän tietää viattomiksi."

Suuren petäjän alla marmorikuistiin nojaten Tristan valitti ääneensä:

"Olkoon Jumala minulle armollinen ja sovittakoon sen suuren vääryyden, jota saan kärsiä rakkaan herrani puolelta!"

Kun hän oli kiivennyt puutarhan aitauksen toiselle puolen, sanoi kuningas hänelle hymyillen:

"Jalo sisarenpoikani, siunattu olkoon tämä hetki! Nääpäs, tuo kaukoratsastus, jota suunnittelit tänä aamuna, on jo päättynyt!"

Mutta etäämpänä metsä-aukealla seisoi kääpiö Frocin tarkastellen tähtien kulkua; hän luki niistä, että kuninkaan puolelta häntä uhkasi kuolema; hänen muotonsa musteni pelosta ja häpeästä, ja raivosta halkeamaisillaan hän pakeni kiireesti Gallian maahan.

VII.

Kääpiö Frocin.

Kuningas Mark on tehnyt sovinnon Tristanin kanssa. Hän on antanut hänelle luvan palata takaisin linnaan, ja niinkuin ennenkin nukkuu Tristan jälleen kuninkaan huoneessa läheisimpien ja uskottujen parissa. Hän saa tulla ja mennä milloin mielensä tekee: kuningas ei enää kiinnitä siihen minkäänlaista huomiota. Mutta kukapa voisi kauan pitää rakkauttaan salassa! Voi, rakkautta ei voi ihmisten silmiltä piilottaa!

Mark oli antanut anteeksi petturi-parooneille, ja kun Dinas Lidanilainen muuanna päivänä kaukaisesta korvesta löysi kyttyräselkäisen kääpiön kurjana ja kodittomana, vei hän hänet kuninkaan luo, joka armahti häntä ja antoi anteeksi hänen tihutyönsä.

Mutta hänen hyvytyensä vain kiihoitti paroonien vihaa; ja kun he uudelleen olivat yllättäneet yhdessä Tristanin ja kuningattaren, liittoutuivat he, tehden seuraavan valan: Ellei kuningas karkoittaisi sisarenpoikaansa maasta, vetäytyisivät he kaikki vankkojen linnojensa suojaan ja alottaisivat sodan kuningasta vastaan. He kutsuivat kuninkaan neuvotteluun:

"Herra, rakasta meitä tai vihaa meitä mielesi mukaan; mutta me vaadimme, että karkoitat Tristanin maasta. Hän rakastaa kuningatarta, sen näkee kuka tahansa; mutta me emme siedä sitä."

Kuningas kuulee heidän puheensa, huokaa, painaa päänsä alas ja vaikenee.

"Niin, kuningas, me emme siedä sitä, sillä me tiedämme nyt, että tämä uutinen, joka ennen oli sinulle yllätys, ei enää hämmästyttä sinua ja että sinä ehdoin tahdoin annat suostumuksesi heidän rikokselleen. Mitä siis aiot tehdä? Tuumi asiaa ja ota hyvät neuvot varteen! Mitä meihin tulee, niin me vetäydymme paroonikuntimme ja viemme myös naapurimme pois hovistasi, sillä me emme voi sietää sitä, että he jäävät sinne. Sellaiset ovat ne vaaliehtot, jotka sinulle tarjoamme; valitse siis!"

"Jalot herrat, kerran uskoin niitä rumia puheita, joita esititte Tristanista, ja kaduin sitä katkerasti. Mutta te olette vasallejani enkä tahdo kadottaa miesteni alamaista palvelusta. Antakaa siis minulle hyvä neuvo, otan sen teiltä vastaan ja te olette sen minulle velkaa. Tiedätte hyvin, että kaikki liikeylpeys ja kohtuuttomuus on minulle vierasta."

"Siispä, jalo herra, kutsuttakaa tänne kääpiö Frocin. Te ette luota häneen tuon puutarha-seikkailun vuoksi. Eikö kuitenkin juuri hän ollut lukenut tähdistä, että kuningatar tulisi sinä iltana petäjän

siimekseen? Hän tietää enemmän kuin yhden asian; kysykää neuvoa häneltä."

Tuo kirottu kyttyräselkä riensi heti saapuville ja Denoalin syleili häntä riemuissaan. Kuulkaa siis, minkä kavalan juonen hän neuvoi kuninkaalle:

"Sire, käske sisarenpoikasi heti huomenna aamun koittaessa nelistää kiireimmän kautta Cardueliin viemään kuningas Artturille pergamenttikääry-sanomaa, joka on hyvin tarkasti sinetillä suljettu. Kuningas, Tristan nukkuu aivan vuoteesi vieressä. Lähde huoneestasi ulos juuri kun kaikki vaipuvat uneen, ja minä vannon sinulle Jumalan nimen ja Rooman lain kautta, että jos hän rakastaa Isoldea mielettömällä rakkaudella, niin tahtoo hän puhua hänen kanssaan ennen lähtöään; mutta jos hän tekee sen minun tietämättäni tai sinun näkemättäsi, niin saat tappaa minun. Muuten anna minun hoitaa tämä tapaus mieleni mukaan, varo ainoastaan puhumasta Tristanille tästä sanansaattajatoimesta mitään ennen maatapanoa."

"Olkoon kuten sanot", vastasi kuningas Mark.

Silloin kääpiö keksi ruman sala-ansan. Hän meni leipurin luo ja osti neljällä kuparirahalla hienonhienoa jauhoa, jonka hän kätki mekkonsa alle. Kylläpä piti ollakin ovela, keksiäkseen sellaisen tempun! Kun yö tuli, kun kuningas oli syönyt ilta-ateriansa ja kaikki hänen miehensä olivat käyneet makuulle viereiseen tilavaan saliin, tuli Tristankin, kuten tavallisesti, kuningas Markin makuusuojaan.

"Armas sisarenpoikani, minulla on teille eräs tehtävä: te ratsastatte Cardueliin kuningas Artturia tapaamaan ja viette hänen luettavakseen tämän suljetun kirjelmän. Tervehtäkää häntä minun puolestani, älkääkö viipykö hänen luonansa kauemmin kuin päivän."

"Kuningas, heti huomenna lähden matkaan."

"Niin, huomenna, mutta jo ennen päivän koittoa."

Tristanin sydän on kiihkeän levoton. Hänen vuoteensa ja kuningas Markin vuoteen väliä oli ainakin keihään mitta. Hänessä syttyi hurja halu saada puhua kuningattaren kanssa, ja hän teki mielessään sellaisen päätöksen, että aamun koitossa, jos vain Mark nukkuisi, hän pyrki tämän lähelle. Oi, Jumala, mikä mieletön ajatus!

Kääpiö nukkui myös tapansa mukaan kuninkaan huoneessa. Kun hän luuli kaikkien jo nukkuvan, hän nousi ja ripotteli Tristanin ja kuningattaren vuoteitten väliin tuota hienoa jauhoa: jos jompikumpi rakastavaisista vain lähtisi toistaan tapaamaan, jäisi hänen jalkansa jälki jauhoon. Mutta Tristan, joka ei nukkunut, näki, mitä kääpiö puuhasi.

"Mitä tämä tietää? Tuolla kääpiö-lurjuksella ei ole tapana toimia minun edukseni. Mutta tällä kertaa hän pettyy: kuka hullu hänelle jättäisi askeltensa jälkiä!"

Puolen yön aikaan kuningas nousi ja meni ulos ja samoin teki kyttyräselkäinen kääpiö. Huoneessa oli pimeä: ei mikään vahakynttilä tai lamppu valaissut sitä. Tristan nousi seisomaan vuoteessaan. Jumala, miksi saikaan hän sellaisen mielijohteen! Hän liittää jalkansa yhteen, arvioi välimatkan, tekee hypyn ja putoaa suoraan kuningattaren vuoteeseen. Mutta kaikeksi onnettomuudeksi oli edellisenä päivänä hänen ollessaan metsällä suuren metsäsian torahammas haavoittanut häntä jalkaan, ja, mikä vielä pahempi, haava ei ollut mitenkään sidottu. Tuon ponnahduksen voimasta se repeytyy auki uudestaan ja alkaa vuotaa verta; mutta Tristan ei huomaa verta, joka vuotaa siitä ja ryvettää hurstit punaisiksi. Ja ulkona kuunvalossa loihutkeinojensa avulla kääpiö huomasi, että rakastavaiset olivat yhtyneet. Riemusta väristen hän sanoi kuninkaalle:

"Mene nyt katsomaan, ja ellet nyt löydä heitä yhdessä, niin saat hirttää minut!"

He lähtevät siis kaikin kuninkaan huoneeseen, kuningas, kääpiö ja nuo neljä konnaa. Mutta Tristan on kuullut heidän tulonsa: hän syöksyy seisaalle, hyppää jälleen ja pääsee omaan vuoteeseensa ... mutta voi, veri on sillä välin jo ehtinyt purskahtaa haavasta ja tahria jauhot.

Ja nyt astuvat sisään kuningas, paroonit ja kääpiö, joka näyttää valoa. Tristan ja Isolde ovat nukkuvinaan; he ovat makuukammiossa aivan kahden, paitsi Perenistä, joka nukkui Tristanin jaloissa eikä hievahtanutkaan. Mutta kuningas huomasi heti, että hurstit vuoteella olivat aivan punaiset ja että jauho lattialla oli tuoreen veren tahrina.

Silloin nuo neljä paroonia, jotka vihasivat Tristian hänen urheutensa vuoksi, tarttuvat kiinni häneen, samalla kun he uhkaavat ja pilkkaavat ja pistelevät kuningatarta, toivottaen hänelle hyvää tuomiopäivää. He keksivät myös vertavuotavan haavan.

"Tristan", sanoo kuningas, "nyt eivät mitkään vastatodistelut voi teitä enää pelastaa: huomenna on teidän kuoltava."

Tämä huutaa:

"Armahda minua, jalo herra! Jumalanpojan tähden, joka kärsi meidän edestämme, jalo herra, sääli meitä!"

"Ylevä ruhtinas, kosta häpeäsi!" vastaavat konnat.

"Armas eno, en itseni vuoksi rukoile teitä. Mitä merkitsee minulle kuolema! Ellen pelkäisi teitä vihoittavani, saisivat nuo pelkurit heti kalliisti maksaa sen loukkauksen, että ovat käyneet käsiksi minuun, jota he muuten eivät koskaan olisi uskaltaneet tehdä ilman teidän suojelustanne; mutta kunnioituksesta ja rakkaudesta teitä kohtaan antaudun armoillemme, tehkää kanssani, miten haluatte. Tässä minä olen, kuningas, mutta armoa kuningattarelle!"

Ja Tristan lankeaa nöyrästi polvilleen hänen jalkojensa juureen.

"Armoa kuningattarelle, sillä jos tässä linnassa on yksikin sellainen mies, joka on kyllyiksi rohkea pysyäkseen edelleen siinä valheessa, että olisin rakastanut häntä rikollisella rakkaudella, niin saa hän tehdä välinsä selväksi kanssani kahdenkesken taistelukentällä. Sire, armoa hänelle, Jumalan Kaikkivaltiaan nimessä!"

Mutta nuo kolme paroonia ovat jo sitoneet köysiin Tristanin ja kuningattaren. Ah, jospa hän olisi tiennyt, ettei hän saisi todistaa viattomuuttaan yksityisessä taistelussa, olisivat he mieluummin saaneet vaikka silpoa hänet elävältä, ennenkuin hän olisi antanut sitoa itseään kurjan uhrin tavoin!

Mutta hän pani uskalluksensa Jumalaan, hyvin tietäen, että kaksintaistelussa ei kukaan uskaltaisi kohottaa asetta häntä vastaan. Ja varmasti hän olikin oikeassa turvatessaan Jumalan apuun. Kun hän vannoi, ettei hän milloinkaan ollut rakastanut kuningatarta rikollisella rakkaudella, nauroivat konnat ilkeästi tälle hävyttömälle valheelle. Mutta kutsun teidät todistajikseni, jalot herrat, jotka tunnette totuuden ja merellä tyhjennetyin lemmentuokien kohtalokkaan lumon, valehteliko hän todellakin? Ei teko, vaan teon tuomio määrää rikoksen. Ihminen näkee, mikä pinnalla on, mutta Jumala katsoo sydämeen, ja hän yksin on oikea tuomari. Hän on säätänyt niin, että jokainen syytetty saa puolustaa oikeuttaan taistelulla ja hän itse taistelee silloin viattoman puolella. Sentähden Tristankin vetosi oikeuteen ja taisteluun ja varoi millään tavoin loukkaamasta kuningas Markia. Mutta jos hän olisi voinut aavistaa, mitkä tapaukset olivat hänen edessään, olisi hän varmasti tappanut konnat. Ah, Jumala, miksi ei hän tehnyt niin!

VIII.

Hyppäys rukouskappelin korkeudesta.

Yön pimeydessä leviää kuin kulovalkea kansan pariin uutinen: Tristan ja kuningatar ovat vangitut; kuningas tahtoo heidät tappaa. Sekä rikkaat porvarit että köyhä kansa, kaikki itkevät.

"Voi, eikö ole meillä syytä itkeä ja valittaa! Uljas parooni Tristan, pitääkö teidän siis todella kuolla noin halpamaisen kavalluksen uhrina! Ja teidänkin, kunnioitettu kuningatar, niin vailla vilppiä ja viekastelua! Syntyneekö enää milloinkaan missään maassa toista yhtä kaunista ja rakastettua kuninkaantytärtä! Ja tämä kaikki on siis sinun velhontyötäsi, sinä kääpiö kyttyräselkä! Älköön se ihminen koskaan nähkö Jumalan armon kasvoja, joka ei heti sinut kohdatessaan pistä keihästä lävitse! Oi Tristan, rakas ja ylevä ystävämme, kun Morholt tullessaan lapsiamme ryöstämään nousi tälle rannalle, niin eipä kukaan paroneistamme uskaltanut kantaa aseita häntä vastaan, vaan kaikki vaikenivat kuin mykät. Mutta te, Tristan, te taistelitte yksin meidän kaikkien Cornwallin miesten puolesta ja surmasitte Morholtin, ja hän haavoitti teitä keihäällään niin vaikeasti, että olitte vähällä kuolla meidän tähtemme. Ja nytkö pitäisi meidän, näiden sankaritöiden palkaksi, jättää sinut kuolemaan silmiemme edessä!"

Valitukset ja huudot kaikuvat kautta kaupungin; kaikki rientävät palatsiin. Mutta niin hirvittävä on kuninkaan viha, ettei kenkään paroneista saa kootuksi itselleen niin paljon rohkeutta ja voimaa, että uskaltaisi ainoatakaan sanaa Tristanin puolesta.

Uusi päivä lähestyy, yö hälvenee. Jo ennen aamun koittoa ratsastaa Mark ulos kaupungista, sille paikalle, missä oli tapana pitää käräjiä ja langettaa tuomioita. Hän määrää, että maahan on kaivettava kuoppa, ja siihen koottava mukuraisia ja pistäviä viinipuunoksia ja juurineen temmattuja

orjantappuroita.

Ensimmäisen aamurukouksen aikana lähettää hän kuuluttajat ympäri maata kutsumaan heti kokoon kaikki Cornwallin miehet. He saapuvat suurella hälinällä ja melskeellä; eikä ole ainoatakaan, joka ei itkisi, paitsi Tintagelin kääpiötä. Silloin puhuu kuningas heille seuraavasti:

"Jalot herrat, olen antanut laittaa tämän piikkirovion Tristanille ja kuningattarelle, sillä he ovat syypäät törkeään rikokseen."

Mutta kaikki huusivat:

"Tuomio, tuomio ensin! Syytös ja puolustus! Surmata heidät tuomitsematta on häpeä ja rikos. Kuningas, rangaistuksen lykkäystä ja armoa pyydämme heille!"

Mark vastasi vihan valloissa:

"Ei, ei lykkäystä, ei armoa, ei puolustuspuheita, ei tuomiota! Sen Herran kautta, joka loi maailman, vannon, että jos vielä joku rohkenee anoa minulta jotakin sellaista, ovat hänen luunsa hiiltyvät ensimmäiseksi tällä roviolla!"

Hän käskää sytyttämään tulen ja tuomaan linnasta vangit, Tristanin ensiksi.

Tappurat leimahtavat tuleen, kaikki ovat hiiren hiljaa, kuningas odottaa.

Kuninkaan palvelijat ovat jo rientäneet hänen määräystään noudattamaan ja saapuneet kammioon, missä rakastavia pidetään vankeina. He raahaavat jälessään käsistään köysin sidottua Tristiania. Jumalan kautta, olipa halpamainen teko kulettaa häntä noin! Häpeän kyneleet puhkeavat hänen silmistään; mutta mitäpä ne häntä hyödyttävät! Häpeällisesti he vetävät hänet ulos; ja kuningatar huudahtaa hulluna tuskasta:

"Oi ystäväni, suurin iloni olisi kuolla, jos sillä voisin pelastaa sinut!"

Vartijat ja Tristan astuvat alas kaupungin kukkulalta roviota kohden. Mutta heidän kintereillään kiiruhtaa ratsumies, saavuttaa heidät ja hyppää alas vielä nelistävän ratsunsa selästä: Dinas se on, tuo kunnan maavouti. Saatuaan Lidanin linnaan tiedon tästä hirveästä tapahtumasta on hän henkensä edestä kiiruhtanut paikalle, ja vaahto, hiki ja veri pursuu hänen hevosensa kupeista.

"Poikani, olen rientänyt tänne ollakseni mukana kuninkaan oikeudenkäytössä. Kenties Jumala suo minun keksiä jonkun sellaisen käänteeseen, joka voi pelastaa teidät molemmat; nyt jo sallii hän minun ainakin auttaa sinua pienellä kohteliaisuudella. Ystävät", sanoi hän vartijoille, "tahdon, että kuljetatte häntä ilman näitä kammitsoita" — ja Dinas katkaisi häpeälliset köydet; — "jos hän yrittäisi paeta, niin onhan teillä toki miekkanne!"

Hän suutelee Tristiania suulle, nousee jälleen satulaan ja ratsastaa eteenpäin.

Siispä kuulkaa, kuinka taivaan Jumala on täynnä armoa. Hän, joka ei tahdo syntisen kuolemaa, kuuli armollisesti noiden kurjien huokaukset ja kyneleet, jotka rukoilivat häntä rääkättyjen ja onnettomien rakastavien puolesta. Sen tien vierellä, josta Tristiania kuljetettiin, korkean vuoren harjalla kohosi päin pohjoista pienoinen rukouskappeli, joka näkyi kauvas merelle. Kuorin muuri oli aivan korkean äkkijyrkänteen äyräällä; kuorikuvun perällä oli pieni lasiikkuna, jonkun pyhimyksen taitehikasta käsialaa. Tristan sanoo saattajilleen:

"Hyvät herrat, te näette tuolla rukouskappelin; suokaa minun käydä siellä. Kuolemani on aivan lähellä, tahdon rukoilla Jumalaa, että hän armahtaisi minua, joka niin suuresti olen häntä vastaan rikkonut. Hyvät herrat, kuten näette, ei kappelista ole muuta uloskäytävää kuin tämä yksi; jokaisella teistä on miekkanne; tiedätte hyvin, etten voi poistua muuta tietä kuin tämän oven kautta; ja kun olen rukoillut Jumalaa, olen jälleen käsissänne!"

Eräs vartijoista sanoo:

"Voimme kyllä sallia sen hänelle."

He antavat hänen mennä kappeliin. Hän rientää sen läpi, tunkee kuoriin, tulee lasi-ikkunan luo äkkijyrkänteen reunalla, tarttuu akkunaan, avaa sen ja hyppää alas. — — — Mieluummin kuolla näin kuin polttoroviolla! Sellaisen ihmisjoukon ympäröimänä!

Mutta tietkää, arvon herrat, että Jumala oli hänelle armollinen: tuuli tarttuu hänen vaatteisiinsa, kannattaa häntä ja laskee hänet vahingoittumattomana eräälle laakealle kalliolle vuoren juurella. Cornwallin kansa nimittää vieläkin tätä kiveä "Tristanin hyppyriksi."

Ja kirkon luona nuo toiset odottivat häntä yhä. Mutta turhaan, sillä nyt on Jumala ottanut hänet suojelukseensa. Hän rientää pakoon: pehmeä hiekka takertuu upottavana hänen askeleihinsa. Hän kaatuu, katsahtaa taakseen, näkee kaukana rovion: tuli räiskähtelee, savu kohoaa korkeana patsaana. Hän jatkaa pakoaan.

Miekka vyöllä ja täyttä neliä oli Gorvenalkin karauttanut ulos kaupungista: hänet olisi kuningas hyvin voinut poltattaa hänen herransa sijasta. Hän tavoitti Tristanin rannikolla ja Tristan huudahti:

"Mestari! Jumala on armahtanut minua. Voi minua kurjaa, miksi pitikin niin käydä! Jos minulla ei ole Isoldea, ei mikään ole minkään arvoista! Miksi en kuollut hyppäykseeni! Minä olen päässyt pakoon, oi Isolde, ja sinut he polttavat. Hänet poltetaan minun tähteni; minäkin tahdon kuolla hänen tähtensä."

Gorvenal sanoi hänelle:

"Jalo sire, nauttikaa jotakin vahvistavaa, älkääkä antako murheelle valtaa. Näettehän tuolla tuon tiheän, leveän ojan ympäröimän pensaikon; kätkeytykäämme sinne: tätä tietä kulkee paljon väkeä; heiltä saamme kuulla asioiden kulusta ja, jos tosiaankin Isolde poltetaan, niin vannon, poikani, Jumalan, Maarian pojan nimeen, ettei ainoakaan katto pidä päätäni suojaaman siihen päivään asti, kunnes olemme kostetut."

"Jalo mestarini, minulla ei ole miekkaani."

"Tässä se on, toin sen sinulle."

"Hyvä on, mestarini, nyt en pelkää enää mitään, paitsi Jumalaa."

"Poikani, minulla on vielä viittani alla sinulle jotakin, joka on ilahduttava sinua: kas, tässä sinulle tämä kevyt ja kestävä pantsari, joka voi olla sinulle hyödyksi."

"Anna se siis minulle, jalo mestarini. Sen Jumalan nimeen, johon uskon, lähden nyt heti vapauttamaan ystävääni."

"Äläpäs pidä mitään kiirettä", sanoi Gorvenal, "varmasti on Jumala varaava sinulle vielä varmemman koston. Ajattelehan toki, että ei ole sinun vallassasi lähestyä roviota; kaupungin asukkaat ovat keräytyneet sen ympärille ja he pelkäävät kuningasta: se juuri, joka sisimmässä mielessään eniten toivoo pelastustasi, on valmis ensimmäisenä käymään kimppuusi. Poikani, sanotaan: hulluus ei ole samaa kuin sankaruus. Odota vielä..."

Sattuipa niin, että kun Tristan syöksyi alas äkki-jyrkänteeltä, oli tämän tapauksen nähnyt muuan köyhä mies ja nähnyt myös, miten Tristan nousi ja lähti pakoon. Hän oli rientänyt kiireimmän kaupalla Tintageliin ja livahtanut salaa Isolden huoneeseen...

"Kuningatar, älkää itkekö enää. Teidän ystävänne on päässyt pakoon!"

"Jumala olkoon ylistetty!" sanoi hän. "Nyt on minulle yhdentekevää, sitovatko minut vai päästävätkö vapaaksi, säästävätkö henkeni vai tappavatko minut, en huolehdi siitä enää!"

Konnat olivat vetäneet köydet niin lujaan hänen käsiensä ympäri, että veri tihkui esiin. Mutta hymyillen hän vain virkkoi:

"Jos itkisin tätä tuskaani silloin kun Jumala kaikkiihyvydessään on pelastanut ystäväni konnien käsistä, niin totta tosiaan, enpä olisi minkään arvoinen!"

Kun sanoma siitä, että Tristan oli karannut akkunan kautta, saapui kuninkaan korviin, kalpeni hän vihastuksesta ja käski miestensä tuoda hänen luokseen Isolden.

Hänet vedetään esiin. Hän ilmestyy salin ovesta kynnykselle; hän ojentaa esiin hennot kätensä, joista tippuu verta. Pitkin katuja kasvaa valituksen humu: "Oi Jumala, armoa hänelle. Vilpitön ja kunnioitettu kuningatar, mikä paha sallima onkaan heittänyt maan pinnalle nuo roistot, jotka teidät ovat langettaneet. Kirous heille!"

Jo on kuningatar raastettu tappura-rovion ääreen, jonka liekit uhkaavasti leimahtelevat. Silloin Dinas, Lidanin herra, lankeaa polvilleen kuninkaan jalkojen juureen:

"Sire, kuule minua; olen palvellut sinua kauan aikaa moitteettomasti ja uskollisesti ilman pienintä omanvoiton pyyntiä; sillä eipä piirikunnassani, jota koko elämäni iän olen hoitanut, ole ainoatakaan köyhää miestä tai orpoa tai ikäloppua vanhusta, jota en olisi huoltanut. Palkinnoksi minulle, armahda kuningatarta! Tahdot polttaa hänet kuulustelematta: se on väärin, koska hän ei tunnusta sitä rikosta, josta häntä syytät. Ajattelehan tarkemmin asiaa. Jos poltat hänet, ei maasi enää ole turvassa. Tristan on paennut; hän tuntee hyvin laaksot, metsät, väijytyspaikat, solat ja tiet, ja hän on rohkea. Tosin olet sinä

hänen enonsa eikä hän ahdistaa sinua, mutta varmasti on hän surmaava kaikki paroonisi ja vasallisi, jotka hän vain saa käsiinsä."

Nuo neljä petturiä kalpenivat tämän kuullessaan: jo ovat he näkevinään Tristanin väijyksissä, heitä ahdistamassa.

"Kuningas", jatkoi maavouti, "jos myönnät, että olen sinua hyvin palvellut koko elämäni iän, niin anna minun haltuuni Isolde; minä vastaan hänestä, minä rupean hänen vartijakseen ja takuumiehekseni."

Mutta kuningas tarttui Dinasta käteen ja vannoi kaikkien pyhien nimessä, että hän oli paneva tuomionsa täytäntöön heti.

Silloin Dinas nousi:

"Kuningas, palaan takaisin Lidaniin ja luovun palveluksestanne."

Isolde hymyilee hänelle surullisesti. Dinas nousee ratsunsa selkään ja ratsastaa pois suuttuneena ja synkkänä, pää painuksissa.

Isolde seisoo tulisen pätsin edessä. Kansanjoukko ympärillä huutaa, kiroaa kuningasta, kiroaa pettureita. Kyneleet vierivät pitkin Isolden kasvoja. Hän on puettu ahtaaseen, harmaaseen kaapuun, kapea kultalanka vyötäisillä; kultalanka on myös kiedottu ympäri hänen pitkien hiuksiensa, jotka putoavat maahan asti. Joka voisi nähdä hänet tuossa edessään noin kauniina, säälimättä häntä, sillä olisi tosiaan konnan sydän rinnassaan! Jumala, miten hänen käsivartensa ovatkin tiukasti köytetyt!

Maassa oli sata spitaalista, jotka sauvojensa varassa ja kalkuttimiensa kalinassa myös olivat rientäneet paikalle. Heidän muodottomat jäsenensä olivat kokonaan valkean, taudin jäytämän lihan peitossa, ja siinä he nyt tunkeilivat rovion ympärillä nautinnolla katsellen tulehtuneitten luomiensa raosta tiirottavilla, verisillä silmillään tätä julmaa näkyä.

Ivain, inhoittavin sairaista, huusi kuninkaalle kimeällä äänellä:

"Sire, tahdot heittää vaimosi tuohon rovioon, se on soveliasta oikeudenkäyttöä, mutta liian lyhyt rangaistus. Tuo suuri liekkimeri nielee hänet pian, ja tuuli on pian hajoittava hänen tuhkinsa. Ja kun tuo tuli hiipuu ja sammuu vähän ajan perästä, ovat hänenkin tuskansa lopussa. Tahdotko, että opetan sinulle erään paljon pahemman rangaistuksen, sellaisen, että hän elää, mutta maan tasalle tallattuna ja häväistynä ja joka hetki toivoen kuolemaa? Kuningas, tahdotko tulla tietämään sellaisen keinon?"

Kuningas vastasi:

"Tahdon, jos hän todella sen kautta tulee elämään suuressa häpeässä, pahemmassa kuin kuolema... Kuka osoittaa minulle sellaisen kidutuskeinon? Mitä julmemman, sitä mieluisampi on hän minulle!"

"Sanonpa siis lyhyesti ajatukseni. Näet tuossa sata toveriani. Luovuta Isolde meille ja olkoon hän meidän yhteistä omaisuuttamme! Tauti kiihdyttää himojamme. Luovuta hänet valtakuntasi spitaalisille ja ei milloinkaan vielä ole yhdelläkään naisella ollut kurjempaa loppua. Näet, miten ryysymme ovat liimautuneet kiinni visvaisiin haavoihimme. Kun hän, tuo nainen, joka sinun luonasi sai oleilla oravannahkalla vuoratuissa vaipoissa, koruissa ja marmorisaleissa, nauttia hyviä viinejä, kunniata ja iloa, kun hän saa nähdä spitaalisten hovien, kun hän on pakotettu astumaan meidän mataliin hökkeleihin ja nukkumaan kanssamme, niin silloin hän, tuo Isolde Ihanainen, Vaaleahius, tulee tuntumaan rikollisuutensa suuruuden ja kaipaamaan tätä koreaa tappuraroviota!"

Kuningas kuuntelee hänen esitystään, nousee ja seisoo kauan hievahtamatta, mietteissään. Vihdoin astuu hän kuningattaren luo ja tarttuu häntä käteen. Isolde huudahtaa:

"Armoa, armoa, sire, polttakaa minut mieluummin, polttakaa minut!"

Kuningas heittää hänet spitaalisille. Ivain käy häneen käsiksi ja kaikki nuo sata sairaista tunkeilevat hänen ympärillään. Kuullessaan heidän huutavan ja luskuttavan heltyvät kaikkien sydämet säälistä; mutta Ivain riemuitsee; Isolde häviää pimeyteen, Ivain vie hänet mukanaan. Ulos kaupungin portista vierii tuo surullinen kulkue.

He sattuvat kulkemaan juuri samaa tietä, jonka vierellä Tristan lymyy. Gorvenal huudahtaa suureen ääneen:

"Poikani, mikä nyt neuvoksi? Tuolla on ystäväsi!"

Tristan kannustaa hevonsa ulos viidakosta:

"Ivain, olet jo tarpeeksi kauan pitänyt hänelle seuraa; nyt erkane heti, jos elämäsi on sinulle kallis!"

Mutta Ivain napittaa auki mekkonsa taistelunvalmiina.

"Rohkeutta, kumppanit! Esiin sauvat! Esiin sakarat! Nyt on hetki näyttää, mihin me kykenemme!"

Silloinpa tarjoutui katselijoille omituinen näky: spitaaliset heittävät yltään kaapunsa, asettavat sairaat jalkansa kamppaus-asentoon, huutavat, puhkuvat, heristelevät sauvoillaan; heidän joukostaan kuuluu uhkauksia ja vihan murinaa. Tristania inhoitti iskeä heitä; toiset tarinoijat väittävät, että Tristan surmasi Ivainin: se on väärä ja halpamainen väite; hän oli liian ylväs tappaakseen sellaisia raatoja. Mutta Gorvenal oli tempaissut itselleen jyrkän tammenoksan ja sillä sivalsi hän Ivainia kalloon, niin että veri purskahti esiin ja punasi hänen muodottomat jäsenensä.

Tristan on jälleen kuningattaren luona: eikä tämä enää tunne kauhua eikä pelkoa. Hän leikkaa poikki köydet hänen käsivarsistaan ja niin he yhdessä pakenevat Morois'n metsään. Siellä suuren korven sylissä tuntee Tristan itsensä yhtä turvallisiksi kuin vankkojen linnanmuurien takana.

Kun päivä laski, pysähtyivät he kaikin kolmisin erään vuoren juurelle; kauhu oli uuvuttanut kuningattaren voimat; hän painoi päänsä Tristanin rintaa vasten ja vaipui uneen.

Aamulla Gorvenal riisti salaa eräältä metsänvahdilta jousen ja pari väkäistä ja hyvin sulitettua nuolta ja toi ne Tristanille, joka oli hyvä jousimies ja joka heti ampui kauriin. Gorvenal kokosi kuivia oksia kimppuun, ampui pyssystään tulenkipinän, sytytti suuren roihun ja alkoi kypsentää riistaa; Tristan leikkeli puista oksia, rakensi niistä majan ja peitti sen jälleen lehdillä; Isolde sisusti sen paksuilla lehvilla ja koristi sen kukkasilla.

Ja siitä hetkestä lähtien alkoi pakolaisille villin erämaan helmassa uusi karu elämä, jota kuitenkin rakkauden lempeä säteily lievensi.

IX.

Morois'n metsä.

Aarniometsän syvyydessä, niinkuin hätyytetyt eläimet, he puurtavat ja harhailevat ja vain harvoin uskaltavat he iltaisin palata edellisen päivän olinpaikoille. Heillä on ravintona pelkkä metsäeläinten liha ja heitä hiukaisee suolan ja leivän puute. Heidän laihtuneet kasvonsa ovat kelmeät ja näivettyneet, heidän terävien piikkien repimät vaatteensa putoilevat riekaleina heidän yltään. Mutta he rakastavat, eivätkä tunne tuskaa.

Eräänä päivänä kun he taas tapansa mukaan kuljeskelivat noilla suurilla aarniosaloilla, joita ei koskaan mikään kirves ollut koskettanut, saapuivat he sattumoisin Veli Ogrinin erakkomajalle.

Auringonpaisteessa keveän vaahteralehvikön alla kappelinsa edustalla käveli pienin askelin vanha mies sauvaansa nojaten.

"Sire Tristan", huudahti hän, "tiedättekö, minkä ankaran valan kaikki Cornwallin miehet ovat vannoneet? Kuningas on antanut tehdä tietäväksi kautta kaikkien kuntain seuraavan kuuluutuksen: Joka ottaa kiinni teidät, saa sata kultarahaa palkinnoksi. Ja kaikki paroonit ovat vannoneet tuoda teidät kuninkaalle takaisin elävänä tai kuolleena. Katukaa, sire Tristan! Jumala antaa anteeksi jokaiselle syntiselle, joka tulee hänen luokseen katuvaisella sydämellä."

"Minäkö katuisin, sire Ogrin? Ja mitä rikosta? Te, joka meitä tuomitsette, tiedättekö te, minkälaisen kohtalokkaan maljan me olemme tyhjentäneet merellä? Niin, tuo kalkki tulistaa vertamme yhä ja mieluummin kerjäisin koko ikäni kaikilla teillä ja kujilla ja eläisin ruohoista ja puiden juurista yhdessä Isolden kanssa kuin olisin kuningas kauniissa valtakunnassa ilman häntä."

"Sire Tristan, Jumala auttakoon teitä, sillä te olette menettäneet sekä tämän maailman onnen että tulevaisen autuutenne. Joka pettää herransa, on ansainnut, että hänet revitään palasiksi villien hevosten välissä ja että hänen ruumiinsa poltetaan roviolla, ja sillä paikalla, minne hänen tuhkansa sirotetaan, ei ikinä enää kasva ruohoa eikä mikään työ siinä menesty; puut ja kaikki vihannus siinä kuivuu ja näivettyy. Tristan, antakaa kuningatar takaisin hänelle, joka hänet on nainut Rooman lain mukaan!"

"Kuningatar ei kuulu enää kuninkaalle; tämä on luovuttanut hänet spitaalisilleen; ja minä olen

valloittanut hänet pois spitaalisilta. Tästä lähtien on hän minun; minä en voi erota hänestä, eikä hän minusta."

Ogrin oli istuutunut; hänen jalkojensa juuressa itki Isolde, pää pyhän miehen polvilla. Erakko toisti hänelle Pyhän Kirjan sanoja; mutta nyhyhkyttäin pudisti Isolde vain päätään, kieltäytyen niihin uskomasta.

"Mitä lohdutusta voi enää antaa kuolleille!" sanoi Ogrin. "Kadu syntisi, Tristan, sillä se, joka elää synnissä eikä kadu, on kuollut."

"Ei, minä elän enkä kadu. Me palaamme takaisin metsään, joka meitä suojelee ja turvaa. Tule, Isolde ystäväni!"

Isolde nousi; he tarttuivat toistensa käteen ja lähtivät samoamaan korkean ruohon ja kanervikon peittämää kangasta; puut levittivät tuuheat oksansa holviksi heidän ylleen ja he katosivat lehviköjen lomiin.

Nyt kerron teille, arvon herrat, ihmeellisen tapauksen. Tristan oli kasvattanut itselleen kauniin, vilkkaan ja nopeajalkaisen jahtikoiran; ei kuninkaalla eikä kreiveillä ollut sen vertaista avustajaa jousimetsästyksessä. Sen nimi oli Äkähammas. Se oli täytynyt sulkea torniin ja kammitsoida kiinni kaulastaan; sen jälkeen kun se ei enää ollut nähnyt herraansa, ei se ollut huolinut mitään ruokaa, oli vain kaapinut maata kypälillään, ulvonut ja valittanut. Kaikkien oli käynyt sääliksi sitä.

"Äkähammas", sanoivat he, "ei mikään eläin ole koskaan niin rakastanut kuin sinä; niin, Salomo on sanonut viisaasti: minun oikea ystäväni on minun koirani." Ja kuningas Mark, muistellen menneitä aikoja, ajatteli sydämessään: "Tämä koira on hyvin älykäs ikävöidessään herraansa, sillä ei ole ainoatakaan ihmistä Cornwallin maassa, joka olisi Tristanin vertainen."

Kolme paroonia tuli kuninkaan luo:

"Sire, päästäkää Äkähammas irti; silloin saamme tietää, sureeko se todellakin herraansa; jos se ei sitä tee, on se heti irti päästyään syöksyvä kita avoinna, kieli pitkällään ihmisten ja eläinten kimppuun."

Koira päästetään irti. Se hypähtää ulos ovesta ja juoksee siihen huoneeseen, jossa Tristan muinoin asui. Se vinkuu ja valittaa, murisee, nuuskii ja etsii ja löytää vihdoin herransa jäljet. Se seuraa askel askeleelta samaa tietä, jota Tristan kerran kulki polttoroviota kohti. Kaikki seuraavat sitä. Se haukkuu jälkiä ja kiipeää vuoren rinnettä. Nyt on se jo kappelissa, ja nyt hyppää se alttarille; äkkiä se syöksyy ulos ikkunasta, putoaa alas kalliolle, löytää jälleen jäljet rannalta, pysähtyy hetkiseksi siihen pensastoon, johon Tristan oli piiloutunut, sitten jälleen syöksyy metsään päin. Kaikki, jotka sen näkevät, säälivät sitä.

"Jalo kuningas", sanovat silloin ritarit, "älkäämme seuratko sen jälkiä enää, se voisi johtaa meidät sellaiseen paikkaan, josta takaisin pääsy olisi tuiki tukala."

He eivät enää seuranneet koiraa, vaan palasivat takaisin. Metsässä koira alkoi haukkua niin, että korpi kaikui. Kaukaa Tristan, kuningatar ja Gorvenal kuulivat sen: "Sehän on Äkähammas!" He pelästyvät: epäilemättä ajaa kuningas heitä takaa; ja he pakenevat niinkuin ahdistetut otukset... He piiloutuvat viidakoon. Metsän rajassa Tristan kohottautuu jousi jännitettynä. Mutta kun Äkähammas oli nähnyt ja tuntenut herransa, riensi se hänen luokseen, heilutti häntäänsä, kyyristyi maahan ja kieriskeli ympäri ilosta. Onko koskaan nähty sen suurempaa riemua? Sitten se riensi Isolde Vaaleahiuksen ja Gorvenalin luo, vieläpä hevosellekin se suoritti tervetuliaishyppyänsä. Tristanin kävi sitä sääliksi:

"Voi, mikä kova onni onkaan saattanut sen meidän luoksemme! Mitä iloa on meluavasta koirasta miehellä, joka piileksii karkulaisena! Metsien ja laaksojen halki, kautta maan vainuaa kuningas jälkiämme: Äkähammas kavaltaa meidät haukunnallaan. Luonteensa ylevyys ja rakkaus isäntäänsä on johtanut sen kohti kuolemaa. Täytyyhän meidän suojata itseämme. Mitä tehdä? Antakaa minulle hyvä neuvo!"

Isolde hyväili Äkähammasta kädellään ja sanoi:

"Sire, säästäkää sen henki! Olen kuullut kerrottavan eräästä gallialaisesta metsänvartijasta, joka oli opettanut koiransa ajamaan haavoittuneiden kauriiden verisiä jälkiä riistaa haukkumatta. Ystäväni Tristan, miten hauskaa olisikaan, jos onnistuisimme opettamaan Äkähampaalle saman taidon!"

Tristan mietti hetkisen. Koira nuoli Isolden kättä. Tristanin mieli heltyi:

"Tahdonpa koettaa; olisi surku tappaa sitä."

Vähän ajan kuluttua Tristan menee metsälle, ajaa hirveä ja haavoittaa sitä nuolellaan. Koira tahtoo heti syöksyä hirven jälille ja haukkuu niin, että metsä raikaa. Tristan vaientaa sen lyömällä sitä; Äkähammas nostaa päänsä, katsoen ihmetellen herransa, eikä uskalla enää äännähtää, vaan luopuu jäliltä; Tristan vetää sen luoksensa, lyö saappaaseensa kastanjakepillään, niinkuin metsästäjät tekevät silloin, kun he tahtovat yllyttää koiriaan; tämän merkin saatuaan Äkähammas tahtoo jälleen haukahtaa ja Tristan hillitsee sen jälleen. Täten hän vajaassa kuukaudessa kasvatti sen metsästämään äännettömästi: Kun Tristanin nuoli oli haavoittanut jonkun kauriin tai hirven, niin Äkähammas ääntä päästämättä ajoi sen jälkiä pitkin lunta, jäätä ja ruohokenttää; jos se saavutti eläimen metsässä, osasi se merkitä paikan kantamalla sinne oksia; jos se taaskin sai sen kiinni kankaalla, kokosi se ruohoja saaliin yli ja palasi kertaakaan haukahtamatta herransa luo.

Näin kuluu kesä, talvi saapuu. Rakastavaiset elivät vuoren rotkoihin piiloutuneina; ja pakkasen kovettamaan maahan valmisti jääpeite heille vuoteen kuihtuneista lehdistä. Mutta heidän rakkautensa oli niin suuri, ettei kumpikaan tuntenut kurjuutta.

Mutta kun jälleen saapui auringon aika, rakensivat he vihertyivistä oksista itselleen majan suurten puitten suojaan. Tristan osasi matkia metsälintujen laulua; hän jäljitteli huvikseen kuhankeittäjää, tiaista, satakieltä ja kaikkia siivekkäitä laulajia; ja välistä hänen kutsuaan seuraten metsän linnut saapuivat hänen majansa katolle vastaten liverryksillään hänen kutsuunsa.

Rakastavaiset eivät enää paenneet paikasta toiseen metsässä: sillä ei kukaan parooineista uskaltanut heitä vainota, tietäen hyvin, että Tristan silloin olisi hirttänyt heidät puiden oksiin. Mutta eräänä päivänä kuitenkin yksi noista neljästä petturista, Guenelon, johon Jumalan tuli iskeköön, rohkeni tulla seikkailemaan Morois'n läheisyyteen.

Tuona aamuna oli Gorvenal metsän laidassa laakson syväreessä riisunut ratsultaan satulan ja päästänyt sen laitumelle nuorta ruohoa pureksimaan; vähän kauempana, lehvien siimeksessä kukkaisvuoteella, lepäsivät Tristan ja kuningatar sylityksin syvässä unessa.

Äkkiä kuuli Gorvenal jahtikoirien haukunnan: suurella vauhdilla ne syöksyivät takaa-ajamansa hirven jälessä, joka kauhuissaan hyppäsi vuoren rotkoon. Etäämpänä kankaalla näkyi metsästäjä; Gorvenal tunsi hänet: se oli Guenelon, mies, jota hänen herransa eniten kammoksui ihmisten joukossa. Yksin, ilman asemiestä, kannukset iskettyinä kiinni ratsun vertavuotaviin kylkiin ja antaen ruoskan vinkua kahden puolin sen kaulaa hän kiisi eteenpäin kuin vihuri. Piilossa puun takana Gorvenal väijyi häntä: nopeasti hän saapuu, hitaampi lie hän palaamaan!

Hän ratsastaa ohi, Gorvenal ryntää esiin lymyapaikastaan, tarttuu suitsiin, ja muistaen samalla kaiken sen pahan, mitä tuo mies on saanut aikaan, iskee hän hänet maahan, silpoo hänen jäsenensä ja rientää pois vieden mukanaan hänen katkaistun päänsä.

Kun muut metsänkävijät löysivät puun juurelta tuon päättömän ruumiin, kiiruhtivat he tuota pikaa kauhuissaan pakoon, ikäänkuin itse kuolema Tristanin hahmossa olisi jo ajanut heitä takaa.

Mutta laakson liepeellä kukkaisessa kartanossaan Tristan ja kuningatar nukkuivat yhä hellässä syleilyssä. Gorvenal saapui heidän luokseen, hiljaa hiipien, surmatun pää kädessään.

Iloittaakseen herransa mieltä tämän herätessä ripusti hän pään hiuksista kiinni majan tukisalkoon: tuuheja lehvikö kiersi sitä joka puolelta kuin seppele.

Tristan heräsi ja näki samassa lehtien lomitse pään, joka tuijotti häneen. Hän tunsi Guenelonin ja hypähti kauhistuneena seisaalleen. Mutta hänen vanha mestarinsa huusi hänelle:

"Ole turvassa poikani, hän on kuollut. Minä surmasin hänet tällä miekalla. Poikani, hän oli sinun vihollisesi!"

Riemu täytti Tristanin mielen: se, joka vihallaan vainosi häntä, pahin kaikista, Guenelon, oli lyöty.

Senjälkeen ei kukaan enää uskaltanut tunkeutua aarniometsän syvyyteen: pelko estää ketään sinne yrittämästä, ja rakastavaiset elävät kahden sen valtiaina.

Siihen aikaan valmisti Tristan itselleen tuon kuuluisan jousen, Iki-Tarkan, joka aina osui suoraan maaliin, tähtäsi sillä mihin tahansa, ihmiseen tai eläimeen.

Arvon herrat, mitä nyt tulen kertomaan tapahtui eräänä kesäpäivänä, juuri elonkorjuun aikaan, vähän jälkeen Helluntain, ja kaikki lintuset livertelivät aamukasteisessa metsässä auringonnousun hetkellä. Tristan astui ulos majastaan, vyötti miekan vyölleen, pani jousensa Iki-Tarkan ampumakuntoon ja läksi yksin metsästämään. Mutta ennen iltaa alkoi suuri tuska häntä ahdistaa. Oliko ketään muita maan pinnalla, jotka niin suuresti rakastivat toisiaan ja jotka saivat maksaa niin ankaran hinnan

rakkaudesta!

Kun Tristan palasi metsältä päivän helteen ja surullisten mietteiden rasittamana, sulki hän kuningattaren syliinsä:

"Ystäväni, missä oletkaan viipynyt?"

"Hirven ajolla olen itseni väsyttänyt. Näet, miten hiki valuu virtana ruumiistani, tahtoisin paneutua levolle ja nukkua."

Vihreiden oksien siimekseen tuoreelle ruohomatolle ojentautui Isolde pitkäkseen. Tristan paneutui levolle hänen viereensä sekä asetti paljaan miekkansa heidän väliinsä. Onneksi olivat täysissä pukimissaan. Kuningattarella oli sormessaan kauniilla smaragdeilla koristettu kultasormus, jonka kuningas Mark oli antanut hänelle heidän häpäivänään; hänen sormensa olivat käyneet niin hennoiksi ja ohkaisiksi, että sormus enää töin tuskin pysyi sormessa. Näin he nukkuivat; Tristanin toinen käsivarsi oli hänen ystävänsä kaulan alla, toinen kiersi hänen kaunista varttaan; mutta heidän huulensa eivät olleet yhtyneet suudelman. Ei tuulen henkäystäköön tunnu ilmassa, ei lehti värähdä. Lehvikkokaton lomitse pilkoittava auringon-säde valaisee nukkuvan Isolden kasvoja, jotka kirkastetussa kalpeudessaan kimaltavat kuin jää.

Sattuipa sitten niin, että muuan metsänvahti keksi metsässä ihmisjalkojen tallaaman ruoho-alan; edellisenä iltana olivat rakastavaiset juuri nukkuneet siinä; hän alkoi seurata jälkiä ja saapui siten heidän piilopirttiinsä. Hän näki, miten he siinä nukkuivat, tunsu heidät ja kiiruhti pakoon, peljäten vihastuneen Tristanin heräämistä. Hän riensi Tintageliin, joka oli kahden penikulman päässä, ja tunkihe sisälle kuninkaalliseen saliin, jossa kuningas par'aikaa piti neuvottelua kokoontuneiden vasalliensa kanssa.

"Mitä tahdot täältä, ja mistä tulet henki kurkussa? Luulisi, että olet jahtikoirien paimen, joka olet saanut juosta kilpaa niiden kanssa. Tuletko kenties valittamaan sinua kohdanneesta vääryydestä? Kuka sinut on karkoittanut metsästäni?"

Metsänvartija vei kuninkaan syrjään ja kuiskasi hänelle hiljaa:

"Olen nähnyt kuningattaren ja Tristanin. He nukkuivat, he minut peljästyttivät."

"Missä kohden metsää?"

"Morois'n korvessa muutamassa lehtimajassa. He nukkuivat sylityksin. Kiirehdi, jos tahdot kostaa."

"Odota minua metsän rajassa, Punaisen-Ristin juurella. Älä virka ainoallekaan ihmiselle, mitä olet nähnyt: annan sinulle kultaa ja hopeaa niin paljon kuin vain ikinä tahdot."

Metsänvartija menee odottamaan kuningasta Punaisen-Ristin luo. Kirottu vakoilija! Mutta niinpä tulikin hänen osakseen häpeällinen kuolema, kuten tulemme kertomuksen kulusta pian huomaamaan.

Kuningas antoi satuloida hevosensa, vyötti miekan vyölleen ja ratsasti salaa ulos kaupungista ilman ainoatakaan seuralaista. Siinä yksin ratsastaessaan muistui hänen mieleensä yö, jolloin hän oli yllättänyt sisarenpoikansa ja otattanut hänet vangiksi: millaista hellyyttä olikaan silloin huokunut Tristania kohtaan Isolde ihanainen, tuo kaunis, tuo kirkasotsainen! Jos hän nyt heidät yllättää, on hän vihdoin rankaiseva heitä heidän suurista synneistään, kostava niille, jotka ovat hänet hävässeet...

Punaisen-Ristin luona hän kohtasi metsänvartijan:

"Mene edellä; ja opasta minut nopeasti ja suorinta tietä perille."

Suurten puiden tummat varjot saartavat heitä. Kuningas seuraa vakoilijaa. Hän luottaa miekkaansa, joka ennenkin on iskenyt niin monta kunniakasta iskuja. Ah, jos Tristan herää, niin toinen heistä, Jumala yksin tiesi, kumpiko, on jäävä kuolleena paikalle. Vihdoin metsänvartija kuiskaa:

"Kuningas, nyt olemme aivan lähellä."

Vahti piti kuninkaan jalustimia ja köytti hevosen kiinni ohjista viheriän omenapuun oksiin. He kävivät vielä lähemmäksi lymypaikkaa ja äkkiä paljastuikin heidän silmilleen kukkaismaja aurinkoisella aholla.

Kuningas heittää pois yltään hienoin kultahakasin kiinnitetyn viittansa ja hänen uljas vartensa kohouu täyteen mittaansa. Hän vetää miekan tupesta ja vannoo sydämessään surmaavansa itsensä, ellei hän nyt saa heitä hengiltä. Metsänvartija astuu hänen jäljessään; kuningas antaa hänelle merkin kääntyä takaisin.

Hän tunkee yksin sisälle lehtimajaan, paljain miekoin ja kohottaa aseensa... Mikä onnettomuus, jos hän nyt todellakin sivaltaa! Mutta hän huomasi silloin, että heidän huulensa olivat erillään ja että paljas miekka oli erottamassa heidän ruumiitaan:

"Jumalani", sanoi hän itsekseen, "mitä näenkään! Pitääkö minun surmata heidät? Jos he todellakin rakastaisivat toisiaan mielettömällä rakkaudella, niin olisivatko he näin pitkän korpi-oleskelun jälkeen asettaneet paljasta miekkaa väliinsä? Ja eikö jokainen tiedä, että paljas miekka, joka on asetettu kahden ruumiin väliin, on puhtauden suojaaja ja takuu? Jos he rakastaisivat toisiaan viallisella rakkaudella, niin lepäisivätkö he noin puhtaasti? Ei, minä en tapa heitä; olisi suuri synti satuttaa heihin kättänsä; ja jos herättäisin tuon viattoman nukkujan ja jompikumpi meistä saisi surmansa, puhuttaisiin siitä tapauksesta pitkät ajat häpeällisiä juttuja meidän vahingoksemme. Mutta jätänpä sellaiset merkit jällelle, jotta he herätessään tietävät, että olen löytänyt heidät nukkumassa, että en ole tahtonut heidän kuolemaansa ja että Jumala on armahtanut heitä."

Aurinko, joka tunkihe lehväkaton läpi, paistoi suoraan Isolden kelmeille kasvoille; kuningas veti kädestään kärpännahalla koristetut hansikkaansa: "Hän toi ne minulle muinoin Irlannista", muisti hän. Hän ripusti ne oksastoon peittääkseen raon, josta päiväsäde kilotti, sitten hän irroitti hiljaa pois kuningattaren sormesta sen smaragdisormuksen, jonka hän muinoin oli lahjoittanut tälle; silloin oli se vaivoin mennyt hänen sormeensa; nyt olivat hänen sormensa niin ohuet, että sormus melkein itsestään solui pois; sen sijaan pujotti kuningas hänen sormeensa oman sormuksensa, jonka hän muinoin oli saanut Isoldelta. Sitten hän nosti rakastavien väliltä pois miekan, saman — hän tunsi sen kyllä — joka aikoinaan oli murtunut Morholtin kalloon, asetti omansa sijaan, hiipi ulos majasta, hyppäsi satulaan ja huusi metsänvartijalle:

"Nyt pakene pois silmistäni, poikaseni, jos henkesi on sinulle kallis!"

Mutta Isolde näki nukkuessaan tällaisen unen: hän oli olevinaan komeassa teltassa keskellä suurta metsää. Kaksi leijonaa hyökkäsi äkkiä hänen kimppuunsa, kumpikin tavoittaen häntä saaliikseen... Hän huudahti ja heräsi: valkoisella kärpän-nahalla koristetut hansikkaat putosivat hänen povelleen. Isolden huutoon heräsi Tristankin, hypähtäen seisaalleen. Hän yritti tarttua miekkaansa, mutta saikin käteensä oudon kalvan, jonka hän sen kultakahvasta tunsi kuninkaan miekaksi. Ja kuningatar keksi sormessaan Markin sormuksen. Hän huudahti:

"Sire, nyt on onnettomuus yllämme! Kuningas on nähnyt meidät!"

"Niin on", sanoi Tristan, "hän on ottanut minulta miekkani; hän oli nähtävästi yksin, pelkäsi; nyt on hän lähtenyt hakemaan lisää voimia; pian on hän täällä takaisin ja sitten poltattaa hän meidät kaiken kansansa nähden. Paetkaamme!..."

Ja pitkiä päivämatkoja tehden he Gorvenalin kanssa pakenivat Gallian maan puoleen, aina Morois'n metsän viimeisille rajoille. Millaisen kärsimyksen lähde olikaan heille heidän rakkautensa!

X.

Erakko Ogrin.

Kolme päivää myöhemmin ajoi Tristan niin kauas haavoitettua hirveä, että yö sulki hänet pimeään metsän helmaan. Silloin tuli hänen mieleensä ajatuksia:

"Ei, ei pelosta säästänyt kuningas meitä. Hän otti miekkani, minä nukuin, olin hänen armoillaan, hän olisi voinut iskeä. Miksi olisi hän siihen tarvinnut apua? Kenties saadakseen minut elävänä käsiinsä? Jos hän taas sitä olisi halunnut, miksi olisi hän jättänyt minulle oman miekkansa? Oi, nyt tunnen sinut jälleen, isä: et pelosta, vaan hellyydestä ja säälistä niin teit, tahtoit antaa meille anteeksi! Antaa anteeksi? Kuka voisi nöyryytyksettä jättää silleen sellaista rikosta? Ei, hän ei ole antanut anteeksi, mutta hän on ymmärtänyt. Hän on huomannut, että polttoroviolla, kappelihyppäyksessä, taistellessa spitaalisia vastaan, kaikessa olemme olleet suuren Jumalan suojeluksen alla. Silloin on hän muistanut, miten lapsena muinoin soitin harppua hänen jalkojensa juuressa, miten hylkäsin suloisen Loonnois'n maan palvellakseni häntä, hän on muistanut Morholtin keihään ja kaiken hänen kunniaukseen vuotaneen veren. Hän on muistanut, että en koskaan tunnustanut tehneeni rikosta, että turhaan vaadin tutkimusta asiassa, oikeutta ja kaksintaistelua, ja hänen sydämensä jalous on taivuttanut hänet ymmärtämään asioita, joita muut hänen ympärillään eivät ymmärrä; eipä siltä, että hän koskaan voisi tulla tietämään

meidän rakkautemme salaisuutta, mutta hän epäilee jotakin, toivoo, tuntee, että en ole sittenkään valehdellut, hän toivoo, että vielä voisin julkisen tuomioistuimen edessä todistaa olevani oikeassa. Oi, armas eno, mikä ilo olisi vielä kerran voittaa taistelussa Jumalan avulla, tehdä sovinto kanssanne ja jälleen pukeutua kypärään ja sotisopaan puolestanne!... Mihin ajatukseni minut johtavatkaan! Hänkö ottaisi jälleen Isolden? Ja minäkö luovuttaisin hänet pois? Miksi ei hän mieluummin surmannut minua nukkuissani? Ennen, kun hän vainosi meitä, saatoin vihata häntä ja heittää hänet pois mielestäni; olihan hän antanut Isolden sairaiden omaksi; hänellä ei ollut enää oikeutta Isoldeen, hän oli minun! Mutta nyt hänen lempeytensä herättää minussakin hellyyttä ja sillä hän myös voittaa takaisin kuningattaren sydämen. Niin, kuningatar! Hän oli kuningatar Markin luona, ja täällä metsässä saa hän elää kuin orja ikään. Mitä olen tehnyt hänen nuoruudellaan ja ihanuudellaan? Silkkiverhoisten huoneiden asemasta on minulla tarjottavana hänelle vain tämä synkkä korpi; kauniiden uutimien sijasta tämä kurja maja; ja minun vuokseni on hän joutunut tälle mierolaisen polulle. Oi Herra Jumala, maailman kuningas, rukoilen ja huudan sinulta armoa, jotta antaisit minulle voimaa luovuttaa Isolde takaisin kuningas Markille. Eikö hän ole kuninkaan puoliso, Rooman lain mukaan naitu, julkisesti, kaikkien valtakunnan mahtavien nähden?"

Tristan nojaa jouseensa ja valittaa kauan ääneensä pimeässä yössä.

Piikkipensaiden varjostamassa rotkossa, jota he pitivät turvapaikkanaan, Isolde Vaaleahius odotteli Tristanin paluuta. Kuun valossa näki hän sormessaan kiiltelevän kultasormuksen, jonka Mark oli siihen painanut. Hänen unelmoivat ajatuksensa kävivät tähän suuntaan:

"Se mies, joka minulle nyt sirolla kohteliaisuudella on antanut tämän kultasormuksen, ei varmaankaan ole sama, joka kerran vihastuneena hylkäsi minut spitaalisille; ei, nyt hän on taas tuo jalomielinen, sääliväinen herra, joka otti minut hellään suojelukseensa sinä päivänä, jona outona saavuin hänen maahansa. Kuinka hän Tristiania rakasti! Mutta minä tulin ja mitä polo teinkään! Eikö Tristanin paikka olisi kuninkaan palatsissa sata aatelisknaappia ympärillään, jotka häntä palvelen pyrkivät ritareiksi! Eikö hänen tulisen ratsunsa selässä tulisi nelistää uljaana läpi paroonikuntien ja hovien, seikkailuja ja sankaritöitä etsien! Mutta minun vuokseni on hän unohtanut ritarisäätyänsä, minun vuokseni on hänet karkoitettu hovista, tähän metsään, tähän villi-ihmisen elämään!"

Hän kuuli silloin Tristanin askeleiden raskaan kuivien oksien ja lehtien yllä. Hän otti hänen kädestään Iki-Tarkan ja nuolet ja irroitti miekan hänen vyöltään.

"Ystäväni", sanoi Tristan, "tämä on kuningas Markin miekka. Sen olisi pitänyt surmata meidät ja se säästi meitä."

Isolde otti miekan, suuteli sen kultakahvaa; ja Tristan näki, että hän itki,

"Ystäväni", sanoi hän, "kentiespä voisin vielä sopia kuningas Markin kanssa! Kentiespä hän sallisi minun taistelulla todistaa, että en koskaan, en sanoissa enkä teoissa, ole rakastanut teitä viallisella rakkaudella; jokainen ritari Elin kuningaskunnasta Dureaumen maahan saakka, joka vain väittäisi muuta, saisi todistaa sanansa kaksintaistelulla kanssani. Sitten, jos kuningas suvaitsi vielä pitää minut luonaan, palvelisin häntä kunnialla niinkuin herraani ja isääni, ja jos hän pitäisi parempana etäännyttää minut ja pitää luonaan teidät, lähtisin Friisin maahan tai Bretagneen, Gorvenal ainoana seuralaisenani. Mutta minne ikinä menisinkin, kuningatar, niin aina olisin teidän omanne. Isolde, en muuten ajattelisi tätä eroa, ellen olisi epätoivoissani nähdessäni teidän, ihanaisen ja armaan, minun tähteni kärsivän tällaista hirveää kurjuutta tässä erämaassa."

"Tristan, muistattehan erakko Ogrinin. Kääntykäämme hänen puoleensa, jotta löytäisimme armon taivaallisen kuninkaan edessä, Tristan, ystäväni!"

He herättivät Gorvenalin. Isolde nousi hevosen selkään ja Tristan talutti sitä suitsista. Täten he taivalsivat viimeisen kerran rakkaiden metsiensä läpi. Koko yön he kulkivat sanaakaan sanomatta.

Aamulla he hieman levähtivät, sitten lähtivät taas vaeltamaan ja saapuivat siten erakkomajalle. Jo kaukaa huomasi erakko heidät ja haastoi heille lempeästi näin:

"Ystävät, miten rakkaus syöksee teidät kurjuudesta kurjuuteen! Kuinka kauan kestää siis hulluutenne? Rohkaiskaa mielenne jaloon ponnistukseen! Katukaa, katukaa!"

Tristan sanoi hänelle:

"Kuulkaa meitä, sire Ogrin! Auttakaa meitä pääsemään sovintoon kuninkaan kanssa! Antaisin hänelle takaisin kuningattaren. Itse lähtisin kauas pois, Bretagneen tai Friisin maahan; sitten kun hän joskus jälleen voisi sietää minua silmiensä alla, palaisin ja palvelisin häntä niinkuin kuuliaisen vasallin tulee."

Polvistuen erakon jalkoihin Isolde vuorostaan puhui nöyrällä alistuvaisuudella:

"En jatka enää entistä elämäni. En sano, että katuisin sitä, että olen rakastanut ja yhä vieläkin rakastan ja tulen aina rakastamaan Tristania, mutta ruumiimme tulevat tästä lähin olemaan erossa."

Itkuun puhjeten alkoi erakko ylistää Jumalaa: "Jumala, kaikkivaltias taivaan kuningas! Kiitän sinua siitä, että olet sallinut minun elää kyllin kauan tullakseni avuksi näille kahdelle onnettomalle!" Hän opasti ja neuvoi heitä viisaasti, sitten otti hän esiin mustetta ja pergamenttia ja kyhäsi kokoon kirjelmän, jossa Tristan tarjosi sovinnon kättä kuninkaalle. Kun hän oli kirjoittanut kaikki ne sanat, jotka Tristan oli hänelle sanellut, sinetöitsi Tristan kirjelmän sormuksellaan.

"Kuka vie tämän kirjeen perille?" kysyi erakko.

"Vien sen itse."

"Ei, sire Tristan, älkää uskaltako niin uhkarohkeaa yritystä! Minä vien kirjeen teidän puolestanne, tunnen hyvin hovin asukkaat."

"Luopukaa tuosta tuumasta, sire Ogrin; kuningatar on jäävä teidän suojelukseenne; yön tullessa lähden matkaan aseenkantajani kanssa, joka pitää huolen hevosestani."

Kun illan varjot laskeutuivat maan yli, lähti Tristan matkaan Gorvenalin kanssa. Tintagelin porteilla he erosivat. Muureilla vartijat antoivat toivotusmerkkejään. Tristan hyppäsi ojaan ja hiipi siten kaupungin läpi henkensä uhalla. Hän kiipesi, kuten ennen muinoin, yli puutarhan terävän aitapaalutuksen, sivuutti marmoripenkereet, lähteen ja suuren petäjän ja lähestyi sitä ikkunaa, jonka takana kuningas nukkui. Hän mainitsi hiljaa hänen nimensä. Mark heräsi.

"Ken olet sinä, jonka kutsu kaikuu minulle yöstä tällaisella hetkellä?"

"Sire, minä olen Tristan, tuon teille erään kirjelmän; minä jätän sen tuohon akkunan ristikolle. Kiinnittäkää vastauksenne oksaan Punaisen-Ristin kohdalle."

"Laupiaan Jumalan nimessä, hyvä sisarenpoikani, odota minua!"

Hän syöksyi kynnykselle ja kolmeen kertaan huusi yöhön: "Tristan! Tristan! Tristan, poikani!"

Mutta Tristan oli paennut. Hän saavutti aseenkantajansa ja ponnahti ketterästi satulaan:

"Hullu!" sanoi Gorvenal, "kiiruhda, paetkaamme tätä tietä."

He saapuivat vihdoin erakkomajalle, jossa löysivät heitä odottamassa rukoilevan erakon ja kyyneleissään kylpevän Isolden.

XI.

Surman Kaalamo.

Mark herätti hovipappinsa ja ojensi hänelle kirjeen. Pappi murti sinetin ja tervehti aluksi kuningasta Tristanin nimessä; sitten, taitavasti selvittäen kirjoitetut sanat, ilmoitti hänelle, mitä Tristan pyysi. Mark kuunteli häntä mitään virkkamatta ja hänen mielensä riemastui, sillä hän rakasti vielä kuningatarta.

Hän kutsui kokoon kaikkein arvokkaimmat parooninsa ja, kun nämä olivat saapuneet, puhui kuningas yleisen hiljaisuuden vallitessa seuraavasti:

"Herrat, minä olen saanut tämän kirjeen. Olen teidän kuninkaanne ja te olette minun vasallejani. Kuulkaa, mitkä asiat on saatettu tietooni; sitten neuvokaa minua, pyydän sitä teiltä, koska olette velvoitetut minua neuvoillanne opastamaan."

Pappi nousi, kääri auki kirjelmän ja lausui kuninkaan edessä seuraavasti.

"Korkea-arvoiset herrat! Tristan lähettää kuninkaalle ja koko hänen paroonikunnalleen suosiollisen tervehdyksensä. Kuningas, näin hän jatkaa, kun voitin lohikäärmeen ja valloitin Irlannin kuninkaan tyttären, niin annettiin hänet minulle. Minulla olisi ollut valta pitää hänet itse, mutta en tahtonut; toin hänet teidän maahanne ja luovutin hänet teille. Mutta tuskin olitte ottanut hänet vaimoksenne, kun jo

petturit pimittivät teidät valheillaan. Vihassanne, rakas enoni ja valtaherrani, tahdoitte poltattaa meidät tuomitsematta. Mutta Jumala on armahtanut meitä: olemme huutaneet häntä avuksemme, hän on pelastanut kuningattaren oikeuden mukaisesti ja minäkin syöksyessäni alas korkealta vuorelta pääsin pakoon Kaikkivaltiaan voimalla. Mitä olen tehnyt senjälkeen, josta minua voitaisiin syyttää? Kuningatar heitettiin spitaalisille, mutta minä ennätin hänen avukseen ja toimitin hänet turvaan. Kuinka olisin voinut menetellä toisin häntä kohtaan, joka minun vuokseni oli vähällä saada surmansa. Pakenin hänen kanssaan metsien halki. Enhän saattanut tulla metsästä esiin tasangolle antaakseni hänet teille takaisin. Olittehan antanut määräyksen ottaa meidät kiinni elävinä tai kuolleina! Mutta nyt niinkuin silloinkin olen valmis, jalo sire, antamaan kunniasanani ja taistelemaan ketä vastaan hyvänsä sen puolesta, että ei koskaan ole kuningatar minua enkä minä kuningatarta rakastanut tavalla, joka olisi teitä kohtaan solvaus. Määrätkää taistelu, en jäävä ainoatakaan vastustajaa ja jos en voi todistaa olevani oikeassa, niin saatte poltattaa minut kaiken kansan nähden. Mutta jos voitan ja jos te suvaitsette ottaa jälleen omaksenne Isolden valoisin kasvoin, niin ei ainoakaan teidän paroneistanne ole palveleva teitä paremmin kuin minä; jos taaskin ette enää kaipaa palveluksiani, purjehdin meren yli ja menen tarjoamaan itseäni Ganoie'n tai Friisin maan kuninkaalle, ettekä sen jälkeen enää ole milloinkaan kuuleva minusta puhuttavan. Sire, neuvotelkaa paroonienne kanssa, ja jos ette voi minkäänlaisiin sovituksiin ryhtyä, vien Isolden takaisin Irlantiin, josta hänet toinkin, ja hän on jälleen oleva kuningatar omassa valtakunnassaan."

Kun cornwallilaiset paroonit kuulivat, että Tristan tahtoi ryhtyä taisteluun heidän kanssaan, sanoivat he kuninkaalle kaikki, niin monta kuin heitä olikin:

"Sire, ota takaisin kuningattaresi: mielettömät ihmiset ovat panetelleet häntä sinulle. Mitä taas Tristaniin tulee, niin menkoon hän, niinkuin hän itse ehdottaa, sotimaan Ganoie'n maahan tai friisein kuninkaan luo. Pyydä häntä tuomaan luoksesi Isolde johonkin määrättyyn aikaan niin pian kuin suinkin."

Kuningas kysyi kolmasti:

"Eikö kukaan nouse siis syyttämään Tristania?"

Kaikki vaikenivat. Silloin hän sanoi hovipapilleen:

"Laatikaa siis kiireimmän kautta kokoon asetuskirjelmä; olette kuullut, mitä siihen on pantava, kiiruhtakaa sitä kirjoittamaan: Isolde on liiankin paljon saanut kärsiä näinä vuosina! Ja kiinnitettäköön armahdusjulistus vielä ennen iltaa Punaiseen-Ristiin; nopeasti toimeen!"

Hän jatkoi:

"Lisätkää siihen vielä, että minä lähetän heille kummallekin vääjäämättömän vakuuden myötätunnostani ja rakkaudestani."

Puolen yön aikaan meni Tristan Valko-Nummen poikki kirjelmää tavoittamaan, löysi sen ja toi sinetöitynä erakko Ogrinille. Erakko luki kirjelmän sisällön: Mark myöntyi, kaikkien parooniensa suostumuksella ottamaan takaisin Isolden, mutta kieltäytyi ottamasta vastaan Tristanin alamaista palvelusta. Tristanin oli purjehdittava meren yli, sen jälkeen kun hän kolmen päivän kuluttua oli jättänyt kuningattaren Markin käsiin Surman Kaalamon luona.

"Jumalani!" sanoi Tristan, "miten julmaa kadottaa teidät, armas ystävä! Kuitenkin täytyy sen tapahtua, koska minä sen kautta voin vapahtaa teidät niistä kärsimyksistä, jotka olette saanut kestää minun tähteni. Kun eron hetki koittaa, annan teille jonkun lahjan rakkauteni pantiksi. Vieraasta maasta, jonne nyt lähden, lähetän teille sanansaattajan; hän tuo minulle tiedon toivomuksistanne, kallis ystäväni, ja heti kun kutsun saan, riennän luoksenne vieraasta maasta."

Isolde huokasi ja sanoi:

"Tristan, jätä minulle Äkähammas, koirasi. Eikä koskaan vielä mikään jahtikoira ole saanut kunniakkaampaa kohtelua kuin mitä se on saava minun luonani. Aina kun näen sen, muistan sinua, ja se lieventää suruani. Ystävä, minulla on viheriä jaspis-sormus, ota se rakkauteni merkiksi, ja kannaa sitä sormessasi; jos joku sanansaattaja väittää tulevansa sinun nimissäsi, en usko häntä, puhukoon tai tehköön hän mitä tahansa, ennenkuin hän näyttää tämän sormuksen. Mutta niin pian kuin olen sen nähnyt, ei mikään mahti maailmassa, ei edes kuninkaallinen kielto, ole estävä minua täyttämästä pyyntöäsi, olkoon se sitten järkevä tai mieletön."

"Ystäväni, annan teille Äkähampaan."

"Ystäväni, ottakaa tämä sormus palkinnoksi."

Ja he antoivat suuta toisilleen.

Sillä välin oli Ogrin jättänyt rakastavaiset erakkomajaan ja vaeltanut itse sauvoineen Vuorikaupunkiin; sieltä hän osti oravannahkoja, karpännahkoja, silkki- ja purppurakankaita, tulipunaista verkkaa ja vaipan, joka oli valkeampi liljan kukkaa, lisäksi vielä kultasilaisen ratsun, joka asteli jalosti ja juhlallisesti. Kaikki nauroivat nähdessään erakon täten tuhlaavan kallisarvoisiin ja harvinaisiin ostoksiin pitkän ajan kuluessa vaivalla kootun omaisuutensa; mutta vanhus säilytti ratsun selkään kalliit kankaat ja matkasi takaisin Isolden luo:

"Kuningatar, vaatteenne ovat riekaleina, suvaitkaa ottaa vastaan nämä lahjat, jotta olisitte kaunis sinä päivänä, jolloin lähdette Surman Kaalamolle; pelkään, etten ole osannut valita teille kyllin mieluisia: olen tottumaton tällaisiin ostoksiin."

Mutta kuningas antoi kuuluuttaa halki koko Cornwallin, että kolmen päivän kuluttua tulisi hän jälleen tekemään sovinnon kuningattaren kanssa Surman Kaalamossa. Ylhäiset naiset ja ritarit lähtivät joukolla tähän tilaisuuteen; kaikki rakastivat häntä, paitsi nuo kolme vielä elossa olevaa petturia.

Mutta tällainen oli noiden kolmen kohtalo. Yksi oli kuoleva miekan, ja toinen nuolen kautta, ja kolmas saava surmansa vedessä; ja mitä tulee metsänvartijaan, tappoi hänet Perinis Vilpitön, vaaleakutri, kepin iskuilla metsässä. Täten Jumala, joka vihaa kaikkea vilppiä, kosti rakastavien puolesta kaikille heidän vihollisilleen!

Määräpäivänä kimalteli Surman Kaalamon keto jo kaukaa asti paroonien kallisarvoisien telttojen kirjavuutta. Metsässä ratsasti Tristan Isolden kanssa ja peläten väijytystä oli hän pukuriekaleittensa alle kätkenyt haarniskan. Yht'äkkiä ilmestyivät he metsän rajasta kuningas Markin ja hänen parooniensa näkyviin.

"Ystäväni", sanoi Tristan, "tuolla ovat kuningas ja hänen vasallinsa; he tulevat meitä vastaan; hetken kuluttua emme enää voi puhua mitään kahden kesken. Jumalan kaikkivaltiaan ja iankaikkisen nimessä vannotan teitä: jos joskus lähetän teille sanansaattajan, niin tehkää silloin, mitä pyydän teiltä."

"Ystäväni Tristan, heti kun olen nähnyt viheriän jaspissormuksen, ei torni, ei muuri, ei lujin linna voi estää minua noudattamasta ystäväni tahtoa."

"Isolde, Jumala sinua siitä palkitkoon!"

Heidän hevosensa astelivat vierekkäin: Tristan veti Isolden rinnalleen ja sulki hänet syliinsä.

"Ystäväni", sanoi Isolde, "kuule minun viimeistä rukoustani: tulet jättämään tämän maan; kuitenkin odota vielä muutamia päiviä, lymyä jossakin siksi, kunnes saat tietää, miten kuningas minua kohtelee, seuraako hän vihansa vaiko hyvytensä ääntä!... Olen yksin: kuka nyt minua puolustaa pettureita vastaan? Pelkään! Metsänvartija Orri on piiloittava sinut luolaan; hiivi yöllä kellarin raunioiden luo: lähetän sinne Periniksen kertomaan sinulle, tekeekö joku minulle pahaa."

"Ystäväni, ei kenkään ole uskaltava sitä. Lymyän Orrin asunnossa: jos joku loukkaa sinua, niin silloin varokoon hän minua niinkuin sielun Vihollista."

Molemmat joukot olivat jo niin lähellä toisiaan, että molemminpuoliset tervehdykset vaihdettiin. Etummaisena, nuolen kantaman päässä muusta parvestaan, ratsasti kuningas täyttä ravia ja hänen rinnallaan Dinas Lidanilainen.

Kun muutkin paroonit olivat ehtineet paikalle, niin Tristan, taluttaen suitsista Isolden ratsua, astui esiin, tervehti kuningasta ja sanoi:

"Kuningas, annan sinulle takaisin Isolde Vaaleahiuksen. Kaikkien näiden valtakuntasi urhoollisten miesten edessä anon sinulta lupaa saada puolustaa itseäni. Ei koskaan ole julkista tuomiota langetettu ylleni. Salli minun taistelussa puoltaa oikeuttani: jos tulen voitetuksi, niin polta minut tulikivipätsissä; jos taas voitan, ota minut palvelukseesi, tai jos et tahdo minua pitää luonasi, lähden kauas vieraisiin maihin."

Ei kukaan ottanut vastaan Tristanin haastetta. Silloin Mark vuorostaan tarttui Isolden ratsun suitsiin, antoi ne Dinaksen huostaan ja siirtyi itse syrjemmälle neuvottelemaan.

Iloissaan koetti Dinas osoittaa kuningattarelle kaikella tavoin kunniaa ja huomaavaisuutta. Hän riisui hänen yltään kallisarvoisen purppuraviitan, niin että hänen jaloviivaisen ruumiinsa sirous pääsi näkyviin hienon tunikan ja laajan silkkinutun alta. Ja kuningatar hymyili muistaessaan vanhaa erakkoa, joka ei ollut säästänyt viimeisiä kolikoitaan. Hänen pukunsa on upea, hänen jäsenensä hennon-soreat, hänen silmänsä heleät, ja hänen hiuksensa välkähtelivät kuin auringon säteet.

Kun petturit näkivät hänet taas kauniina ja kunniassa kuten ennen, ratsastivat he suutuksissaan kuninkaan luo. Juuri sillä hetkellä koetti eräs parooneista, André de Nicole, puhua Tristanin puolesta: "Sire", sanoi hän, "pidä Tristan luonasi, niin sinua pelätään enemmän hänen vuoksensa." Ja vähitellen hän jo hellytti puolelleen Markin sydämen. Mutta silloin kiirehtivät konnat hänen luokseen ja sanoivat:

"Kuningas, kuule neuvoamme, jonka me annamme sinulle kaikessa alamaisuudessa. Kuningatarta on paneteltu, väärin kyllä, sen myönnämme; mutta jos nyt sekä Tristan että hän jälleen yhdessä tulevat hoviisi, puhutaan heistä uudestaan pahaa. Anna pikemmin Tristanin joksikin aikaa poistua lähetyviltäsi; joskus myöhemmin voit sitten kutsua hänet takaisin."

Mark teki heidän neuvonsa mukaan: hän ilmoitti Tristanille parooniensa kautta, että hänen oli viipymättä lähdettävä matkaan. Silloin Tristan tuli kuningattaren luo ja sanoi hänelle hyvästi. He katsoivat toisiinsa. Kuningatarta ujostutti suuri väenpaljous ja hän punastui.

Mutta kuninkaan sydän heltyi ja ensimmäisen kerran kääntyen sisarenpoikansa puoleen hän puhui tälle:

"Minne voit mennä tuollaisissa rääsyyssä? Ota minun aarre-aitastani, mitä tahdot, kultaa, hopeaa, oravan- ja kärpännahkoja."

"Kuningas", sanoi Tristan, "en huoli sieltä kolikkoakaan, en äyriäkään. Vaan sellaisena kuin tässä olen riennän riemumielin tarjoamaan palvelustani Friisin maan rikkaalle kuninkaalle."

Hän tempasi hevosta suitsista, käänsi sen ja alkoi ratsastaa merta kohti. Isolde seurasi häntä katselemaan ja niin kauan, kuin hän suinkin saattoi erottaa hänet etäisyydestä, ei hän irroittanut hänestä silmiään.

Kun tieto levisi siitä, että sovinto oli tehty, riensivät kaikki, suuret ja pienet, miehet, vaimot ja lapset joukoittain kaupungin portin ulkopuolelle Isoldea vastaan; ja surren Tristanin maanpakolaisuutta osoittivat he sitä suurempaa riemua kuningattarensa takaisin saamisesta. Kellojen helistessä kulkivat kuningas, kreivit ja ruhtinaat silkillä ja kukilla koristetuilla kaduilla pitkässä juhlasaatossa; palatsin ovet olivat auki kaikille; rikkaat ja köyhät saivat istua ilmaisten pitopöytien ääreen viettämään tätä suurta päivää ja Mark vapautti sata orjaa sekä antoi miekan ja haarniskan kahdellekymmenelle aseenkantajalle, jotka hän löi ritareiksi omalla kädellään.

Mutta kun yö saapui, hiipi Tristan, kuten hän kuningattarelle oli luvannut, metsänvartija Orrin luo, joka piiloitti hänet kellarin raunioihin. Olkoot konnat siis varuillaan!

XII.

Tuli-koe.

Pian luulivatkin Denoalin, Andret ja Gondoine jo olevansa hyvässä turvassa: epäilemättä oli Tristan jo meren takana, liian etäällä yltääkseen heihin. Niinpä siis muuanna päivänä, kun kuningas kuulostaen jahtikoirainsa haukuntaa pysähdytti ratsunsa keskelle niittua, kaikki kolme ratsastivat hänen luokseen ja sanoivat hänelle näin:

"Kuningas, kuule, mitä meillä on sinulle sanottavaa. Sinä tuomitsit silloin kuningattaren ilman oikeudenkäyttöä ja tutkintoa ja se oli pahasti tehty; nyt sinä taas vapautat hänet ilman oikeudenkäyttöä; eikö sekin ole rikos? Ei koskaan ole hän julkisesti puhdistautunut syytöksestä ja kaikki valtakuntasi paroonit moittivat siitä teitä kumpaakin. Neuvo häntä kutsumaan Jumalan tuomiota avukseen. Jos hän on viaton, niin mitä vaaraa on hänelle siitä, jos hän vannookin pyhimysten luiden kautta, ettei hän millään ole rikkonut, ja jos hän syyttömin käsin tarttuukin hehkuvaan rautaan? Tämä on tapa maassa ja tämän helpon kokeen kautta ovat muinaiset epäluulot ainiaaksi hävinneet."

Mark vastasi vihastuneena:

"Iskeköön taivaan tuli teihin, te Cornwallin ritarit, jotka lakkaamatta koetatte luoda ympärilleni häpeää! Teidän vuoksenne olen ajanut maanpakoon sisarenpoikani; mitä vaaditte vielä? Sitäkö, että karkoittaisin maasta myös Irlannin kuningattaren? Mitä uusia syytöksiä olette taas keksineet? Entisiä vastaanhan Tristan oli valmis nostamaan aseensa hänen puolestaan. Todistaakseen hänen viattomuutensa hän haastoi teidät taisteluun, te kuulitte sen kaikki; miksi ette nousseet häntä vastaan?"

Herrat ritarit, olette valittaneet vastoin kaikkea oikeutta; varokaa siis, etten kutsu takaisin sitä miestä, jonka teidän tähtenne olen karkoittanut!"

Silloin nuo pelkurit rupesivat vapisemaan; he olivat jo näkevinään edessään Tristanin ja oman ruumiinsa hänen miekkansa kärjessä.

"Sire, me annoimme teille vain alamaisen neuvomme omaa kunniaanne silmällä pitäen, niinkuin uskollisten vasallien tulee; mutta tästä lähin pidämme suomme kiinni. Unohtakaa siis suuttumuksenne, ja ottakaa meidät jälleen suosioonne!"

Mutta Mark nousi pystyyn satulassaan huutaen:

"Ulos maastani, te petturit! En koskaan enää tee kanssanne sovintoa. Teidän vuoksenne karkoitin Tristanin; nyt on teidän vuoronne jättää tämä maa!"

"Kuten suvaitsette, jalo sire, meidän linnamme ovat lujat, hyvin paalutetut ja luoksepääsemättömillä kallioilla!"

Ja hyvästelemättä he käänsivät ratsunsa ympäri.

Odottamatta koiria ja metsästäjiä Mark ratsasti takaisin Tintageliin ja astui kaikuvin askelin sisään linnan portista. Kuningatar tunsu hänen nopeiden askeliensa äänen ja nousi ottamaan häntä vastaan.

Hän riisui tapansa mukaan kuninkaalta miekan ja kumarsi syvään hänen edessään. Mark tarttui hänen käteensä ja kohotti hänet pystyyn tästä alamaisesta asennosta. Silloin Isolde, luodessaan katseensa kuninkaaseen, näki, miten hänen jalot piirteensä olivat vihan vääristämät, samanlaiset kuin kerran ennen, kun hän raivosi polttorovion vierellä.

"Voi", ajatteli hän, "ystäväni piilopaikka on keksitty; kuningas on vanginnut hänet!"

Hänen sydämensä melkein lakkasi lyömästä hänen rinnassaan ja sanaakaan sanomatta hän vaipui maahan kuninkaan jalkoihin. Kuningas nosti hänet syliinsä ja suuteli häntä lempeästi; vähitellen hän jälleen tuli tajuihinsa.

"Armahin ystävä, mikä teitä vaivaa?"

"Sire, minä pelkään; näin teidät niin vihastuneena."

"Niin palasin todellakin vihastuneena tuolta metsästysretkeltä."

"Oi, herra, jos teidän metsästäjänne ovatkin tuottaneet harmia teille, niin sopiiko teidän nyt noin panna sydämellenne pieniä jahti-ikävyvyyksiä?"

Mark hymyili tälle puheelle.

"Ei, ystäväiseni, metsämieheni eivät ole minua vihastuttaneet, vaan kolme petturia, jotka jo pitemmän aikaa ovat meitä vihanneet; sinähän kyllä tunnet heidät, ne ovat Andret, Denoalin ja Gondoine; ajojin heidät pois maastani."

"Sire, mitä pahaa ovat he uskaltaneet puhua minusta?"

"Mitä sinä siitä välität? Olenhan jo karkoittanut heidät!"

"Sire, jokaisella on oikeus sanoa julki mielipiteensä. Mutta minulla on myös oikeus saada tietää, mikä syytös minua vastaan on viskattu. Ja keltä muulta voisin sen saada tietää, jollen teiltä? Olen yksin oudossa maassa eikä minulla ole ketään muuta puolustajaa kuin te."

"Olkoon menneeksi. He väittivät siis kuuluvan asiaan, että sinun pitäisi puhdistautua valan ja tulikokeen kautta. 'Luonnollisesti on kuningattarelle itselleenkin', niin he sanoivat, 'tällainen oikeudenkäyttö mieluinen. Nämä koetukset ovat helppoja sille, joka tietää itsensä viattomaksi. Mitä vaaraa niistä olisi hänelle? Jumala on oikea tuomari; hän haihduttaisi ikuisiksi ajoiksi muinaiset epäluulot...' Näin he väittivät. Mutta unohtakaamme nämä asiat. Sanoinhan jo, että olen ajanut heidät maanpakoon."

Isolde värisi; hän katsoi kuninkaaseen ja virkkoi:

"Sire, antakaa heille käsky saapua takaisin hoviinne. Olen puhdistautuva valan kautta."

"Milloin?"

"Kymmenen päivän kuluttua."

"Tuo hetki on kovin lähellä, ystävä."

"Se on liiankin kaukana. Mutta pyydän, että sitä ennen lähetätte sanan kuningas Artturille, että hän siksi päiväksi saapuisi Gauvainin, Girflet'n, vouti Keen ja sadan muun ritarin kanssa maanne rajalla olevalle Valko-Nummelle, virran luo, joka erottaa teidän molempain valtakunnat toisistaan. Siellä, heidän läsnäollessaan, tahdon tehdä valani enkä yksinomaan teidän omaan paroonienne kuulten: sillä muuten he voisivat, heti kun olen valani vannonut, pyytää teitä asettamaan minulle taas uusia koetuksia eikä onnettomuutemme tulisi koskaan loppumaan. Mutta he eivät uskalla enää hiiskua mitään, jos Arttur ja hänen ritarinsa ovat valani todistajat."

Sillä välin kuin aseelliset airueet, kuningas Markin sanansaattajat, riensivät Carduelia kohti kuningas Artturin luo, lähetti Isolde salaa palvelijansa Perinis Vaaleakutrin, Uskollisen, Tristanin luo.

Perinis vaelsi metsien halki, karttaen kaikkia polkuja ja ihmisten olosijoja ja pääsi siten vihdoin Orri-vartijan mökille, jossa Tristan oli häntä jo monta päivää odotellut. Perinis kertoi hänelle, mitä oli tapahtunut, ilmaisi petturien juonen ja hetken ja paikan, mikä oikeudenkäyttöä varten oli määrätty.

"Sire, valtiattareni pyytää teitä, että olisitte tuona määröpäivänä Valko-Nummella, mutta pyhiinvaeltajan puvussa ja niin hyvin naamioituna, ett'ei kenkään voi teitä tuntea; hänen täytyy, päästäkseen tuomiopaikalle, mennä veneellä virran yli toiselle rannalle, jossa kuningas Artturin ritarit ovat; teidän tulee odottaa tätä hetkeä. Epäilemättä voitte silloin olla hänelle joksikin avuksi. Valtiareni pelkää tätä tuomiopäivää: kuitenkin luottaa hän Jumalan armoon, joka on jo ennenkin pelastanut hänet spitaalisten käsistä."

"Palaa kuningattaren luo, jalo, lempeä ystäväni Perinis, ja sano hänelle, että teen, niinkuin hän tahtoo."

Mutta nyt tapahtui niin, arvon herrat, että kun Perinis palaili Tintagelia kohti, huomasi hän muutamassa pensastossa saman metsänvahdin, joka kerran aikaisemmin oli ilmiantanut metsässä nukkuvat rakastavaiset kuninkaalle. Kerran päihtyneenä oli hän julkisesti kerskunut tästä kavalluksestaan. Mies oli juuri kaivanut maahan syvän reiän ja peitteli sitä par'aikaa taitavasti oksilla virittääkseen ansaa susille ja metsäsiioille. Hän huomasi, että kuningattaren palvelija oli aikeissa hyökätä hänen kimppuunsa ja yritti paeta. Mutta Perinis ahdisti hänet salakuopan reunalle huutaen:

"Vakoilija, joka olet myynyt kuningattaren, miksi pakenet? Pysy siinä hautasi partaalla, jonka kaivamisesta itse olet pitänyt huolta!"

Hänen sauvansa vingahti ilmassa. Sauva ja pääkallo murskautuivat samalla kertaa, ja Perinis Vaaleakutri, Uskollinen, potkaisi jalallaan kuolleen ruumiin oksilla peitettyyn kuoppaan.

* * * * *

Tuona päivänä, jona tuomio oli määrätty tapahtuvaksi, saapuivat Mark, Isolde ja kaikki Cornwallin paroonit Valko-Nummelle ratsastaen kauniissa järjestyksessä virran rantamalle, ja toiselle rannalle taaskin olivat kuningas Artturin ritarit kokoontuneet, tervehtien sieltä loistavilla lipuillaan.

Heidän edessään ranta-äyräällä istui kurjannäköinen pyhiinvaeltaja kaapuunsa kietoutuneena ojentaen esiin puulautastaan ja rukoillen almua kimeällä ja valittavalla äänellä.

Cornwallin soutu-alkukset lähestyivät jo toista rantaa. Kun he jo olivat aivan likellä kuivaa maata, sanoi Isolde häntä ympäröiville ritareille:

"Ritarit, kuinka voin päästä maihin tahraamatta pitkää pukuani loassa?
Jonkun jalkamiehen pitäisi auttaa minua."

Eräs ritareista huusi pyhiinvaeltajalle:

"Ystäväiseni, kääripäs ylös kaapusi, astu veteen ja kanno kuningatar maihin, ellet pelkää, raihmaiselta kun näytät, uupuvasi kesken."

Mies otti kuningattaren syliinsä. Isolde kuiskasi tälle aivan hiljaa: "Ystäväni!" Sitten vielä hiljempaa: "Päästä itsesi lankeamaan hietikolle."

Rannalle tultuaan pyhiinvaeltaja horjahti ja kaatui, pitäen kuningatarta koko ajan tiukasti sylissään. Aseenkantajat ja soutumiehet karkasivat heti tuon raukan kimppuun heristellen hänelle sauvoimiaan ja airojaan.

"Jättäkää hänet rauhaan", sanoi kuningatar, "epäilemättä oli pitkä pyhiinvaellusretki hänet uuvuttanut."

Ja hän irroitti vyöstään hienon kultasoljen ja heitti sen pyhiinvaeltajalle.

Kuningas Artturin teltan eteen ruohikolle oli levitetty komea, nikealaisesta silkistä tehty matto ja tälle matolle oli asetettu pyhät esineet, jotka tätä tarkoitusta varten oli otettu esille lippaista ja säiliö-arkuista. Ylväät ritarit Gauvain, Girflet ja maavouti Kee vartioivat niitä.

Kuningatar, ensin rukoiltuaan Jumalaa, riisti koristukset kaulastaan ja käsistään ja antoi ne kerjäläisille; sitten hän irroitti purppuraviittansa ja kaulahuivinsa ja lahjotti nekin pois; hän antoi myös pois vyönsä ja kalleilla kivillä somistetut jalkineensa. Hän jätti ylleen vain hihattoman tunikan ja paljain käsivarsin ja jaloin hän astui molempien kuninkaiden eteen. Ympäriällä seisoivat kaikki paroonit ääneti katsellen häntä ja itkien. Pyhain jäännösten luona hehkui hiillos. Vavisten ojensi hän oikean kätensä pyhien luita kohti ja sanoi:

"Logres'n kuningas ja Cornwallin kuningas, sire Gauvain, sire Kee, sire Girflet ja te kaikki, jotka olette todistajani, näiden pyhien kalujen ja kaikkien pyhien luiden kautta, joita maailmassa on, minä vannon, että ei milloinkaan kukaan mies, vaimosta syntynyt, ole pitänyt minua sylissä, paitsi kuningas Mark, minun herrani, ja tuo pyhiinvaeltaja-raukka, joka äsken vaipui maahan teidän silmienne edessä. Kuningas Mark, oletteko tyytyväinen tähän valaan?"

"Olen, kuningatar, ja vahvistakoon Jumala tämän valasi oikeaksi!"

"Amen!" sanoi Isolde.

Hän lähestyi tulipätsiä kalpeana ja horjuen. Kaikki katsoivat häneen henkeään pidättäen; rauta oli hehkuvan punainen. Silloin hän upotti paljaat käsivartensa hiilokseen, tarttui rautakankeen, astui yhdeksän askelta kantaen sitä, sitten heitti sen pois ja risti käsivartensa ojentaen ne esiin peukalot ulospäin. Ja jokainen näki, että hänen ihonsa oli tuoreempi ja eheämpi kuin luumupuun hedelmä.

Silloin kohosi kaikista rinnoista suuri kiitoksen huokaus Jumalan puoleen.

XIII.

Satakielen sävel.

Kun Tristan tultuaan takaisin metsänvartija Orrin majaan oli heittänyt yltään pyhiinvaeltaja-sauvansa ja kaapunsa, tunsu hän selvästi sydämessään, että nyt oli tullut hetki täyttää kuningas Markille vannottu vala ja poistua Cornwallin maasta.

Mitä hän vielä viivytteli? Kuningattaren kunnia oli pelastettu, kuningas rakasti häntä ja piti häntä arvossa. Artturin tarpeen vaatiessa ottaisi hänet suojelukseensa eikä mikään juonittelu enää ylittäisi häneen. Miksi siis enää harhailla Tintagelin lähietelillä? Hän pani vain turhan tähden alttiiksi elämänsä ja metsänvartijankin elämän ja lisäksi Isolden rauhan. Varmasti oli nyt lähdeävä, ja viimeisen kerran oli hän pyhiinvaeltaja-puvussa Valko-Nummella tuntenut Isolden kauniin ruumiin värisevän sylissä.

Kolme päivää vielä hän viivytteli voimatta irtautua maasta, jossa kuningatar eli. Mutta kun saapui neljäs päivä, otti hän hyvästit metsänvartijalta, joka oli häntä piilottanut luonaan, ja sanoi Gorvenalille:

"Jalo mestarini, nyt on meillä pitkä matka edessämme, nyt on hetki tullut lähteä Gallian maahan."

He lähtivät matkaan surumielin, keskellä yötä. Mutta heidän tiensä kulki pitkin sen paalutetun puutarhan viertä, jonka luona Tristan muinoin odotteli ystäväänsä. Yö oli kirkas. Tien käänteessä, ei kaukana paalu-aidasta, näki hän kuunvalossa suuren petäjän mahtavan varjon.

"Jalo mestarini, odota minua läheisessä metsikössä; palaan tuossa tuokiossa."

"Minne menet? Mieleton, tahdotko siis yhtämittaa etsiä kuolemaa?"

Mutta jo oli Tristan yhdellä hyppäyksellä paalu-aidan toisella puolen. Hän meni suuren petäjän luo, marmoripengermälle. Mitä hyödyttäisi enää heittää lähteeseen lastuviestejä? Isolde ei tulisi kuitenkaan enää! Äänettömän ja kevein askelin hän lähestyi linnaa, kulki samaa polkua, jota muinoin kuningattaren jalat olivat kuluttaneet.

Huoneessaan, nukkuvan kuningas Markin sylissä, Isolde valvoi. Yht'äkkiä tunki puoliavoimesta

kuuvaloisesta akkunasta hänen korviinsa satakielen sävel.

Isolde kuunteli tuota yössä helkkyvää, lumoavaa ääntä: se kohosi ilmoille niin valittavana ja suloisena, ettei ole niin kovaa sydäntä, ei edes murhamiehellä, jota se ei olisi liikuttanut. Kuningatar miettii: "Mistä onkaan kotoisin tämä sävel?" Ja äkkiä hän ymmärsi: "Ah, se on Tristan! Juuri samalla tavoin hän Morois'n metsässä minua iloittaakseen matki lintujen laulua. Hän lähtee nyt, ja tämä on hänen viimeinen jäähyväisensä. Kuinka hän valittaa! Juuri noin laulaa satakieli, kun se suven lopulla virittää jäähyväis-säveliään syvän surun vallassa. Ystäväni, en koskaan enää saa kuulla sinun ääntäsi!"

Sävel värisi yhä kiihkeämpänä.

"Oi, mitä vaadit? Ettäkö tulisin luoksesi? Ei, muista Ogrin-erakkoa ja vannottuja valoja! Vaikene, kuolema vaanii meitä!... Mutta mitä liikuttaa minua kuolema! Sinä kutsut minua, sinä tahdot minut luoksesi, minä tulen."

Hän irroitti itsensä hiljaa kuninkaan käsivarsista ja heitti harmaan nahkaviitan hartioilleen melkein alastoman ruumiinsa verhoksi. Hänen täytyi mennä viereisen salin läpi, jossa joka yö kymmenen ritaria piti vahtia valvoen vuoron perään; sillä välin kuin viisi nukkui, pitivät nuo viisi muuta ase kädessä silmällä linnan ovia ja ikkunoita. Mutta sattumalta olivatkin he kaikki nukahtaneet, viisi vuoteelleen, viisi kivipermannolle. Isolde harppasi yli heidän ruumiittensa ja kohotti varovaisesti oven salpaa. Rengas narahti, mutta kukaan ei herännyt. Isolde ilmestyi kynnykselle ja laulaja vaikenä.

Puiden varjossa, sanaakaan sanomatta, sulki Tristan hänet syliinsä; heidän käsivartensa kiertyivät toistensa kaulaan, ja aamunkoittoon asti he täten pysyivät hellässä syleilyssä. Kuninkaan ja vaanijoiden uhallakin he nauttivat rakkaudestaan.

Tämä yö huumasi uudelleen molemmat rakastavaiset: ja seuraavina päivinä, kun kuningas oli lähtenyt Tintagelista pitääkseen käräjiä Saint-Lubinissä, uskalsi Tristan, joka jälleen oli piiloutunut Orrin majaan, joka aamu keskellä kirkasta päivää hiipiä hedelmäpuiston läpi naisten asumukseen.

Muuan orja huomasi hänet kerran ja meni ilmoittamaan siitä Andret'lle, Denoalinille ja Gondoinelle:

"Jalot herrat, peto, jonka luulette olevan kaukana, onkin palannut takaisin pesäänsä."

"Kuka?"

"Tristan."

"Milloin olet nähnyt hänet?"

"Tänä aamuna, ja tunsinpa hänet hyvin. Ja voitte itsekkin huomenna aamunkoitossa nähdä hänen saapuvan tänne miekka vyöllä, jousi toisessa kädessä ja kaksi nuolta toisessa."

"Mistä voisimme nähdä hänet?"

"Eräästä ikkunasta, jonka minä parhaiten tiedän. Mutta jos näytän hänet teille, niin paljonko annatte siitä minulle?"

"Saat nauttia hopeaa ja sinusta tulee rikas miekkoinen."

"Kuulkaa siis minua", sanoi orja. "Kuninkaan huoneeseen voi nähdä eräästä hyvin pienestä ikkunasta, josta sinne on hyvä näköala, se kun on korkealla muurissa. Mutta suuri verho, joka on pingoitettu huoneen poikki, peittää parhaan osan asiaa. Menkään siis yksi teistä huomenna hedelmäpuistoon ja leikatkoon itselleen puusta pitkän kepin ja terottakoon sen pään; vivutkoon hän sitten itsensä tuon korkean ikkunan kohdalle ja pistäkään kepin niinkuin vartaan verhon kankaan läpi; siten voi hän kevyesti siirtää sen syrjään, ja saatte polttaa minut elävältä, jalot herrat, jollei hän silloin esiripun takana näe sitä, mitä olen teille sanonut."

Andret, Gondoin ja Denoalin kiistelivät kauan keskenään siitä, kuka heistä ensimmäiseksi saisi ilon nauttia tuosta näystä, ja päättivät vihdoinkin myöntää tämän etuuden ensin Gondoinelle. Sitten he erosivat toisistaan yhtyäkseen jälleen seuraavana aamuna auringonkoiton hetkellä. Seuraavana aamuna auringonkoiton hetkellä saavat he varoa Tristiania!

Seuraavana aamuna varhain, kun vielä yön hämärä varjosi maan, lähti Tristan liikkeelle metsänvartija Orrin majasta, hiipien kumarassa linnaa kohti tiheiden pensastojen turvissa. Tullessaan viidakosta aukean laitaan, katsahti hän ympärilleen ja näki silloin Gondoinen, joka juuri oli astumassa alas asumuksestaan. Tristan piiloutui jälleen pensastoihin ja kyyristyi väijymään.

"Jumalani, älä anna hänen huomata minua, ennenkuin otollinen hetki on tullut!"

Miekkä kädessä hän odotti häntä; mutta sattumalta lähtikin hän käymään toista tietä, etääntyen Tristanista. Tristan astui silloin esiin oksien lomista pettyneenä, jännitti jousensa ja tähtäsi, mutta valitettavasti oli mies jo nuolen kantamaa kauempana.

Mutta samassa näkyikin toisella suunnalla Denoalin, joka ratsasti hiljaista hölkkää pienen mustan hevosensa selässä kahden suuren jahtikoiran seuraamana. Tristan alkoi väijyä häntä lymyten omenapuun taakse. Hän näki hänen yllättävän koiriaan metsäsian kimppuun. Mutta ennenkuin koirat ehtivät saada metsäsian ulos pesästään, on heidän herransa jo saanut sellaisen haavan, jota ei mikään lääkäri voi parantaa. Kun Denoalin oli Tristanin kohdalla, heitti tämä yltään viittansa ja suoristautui vihollisensa eteen. Petturi yritti paeta; turhaan; tuskin ennätti hän huutaa: "Sinä tapat minut!" Hän kaatui hevosensa selästä, Tristan katkaisi häneltä pään, leikkasi irti palmikot ja pisti ne laukkuunsa; hän tahtoi näyttää niitä Isoldelle ilahduttaakseen ystävänsä sydäntä. "Voi sentään", ajatteli hän, "että Gondoine pääsi pakoon ja etten saanut maksaa hänelle samalla mitalla!"

Hän pyyhki miekkansa ja pisti sen tuppeen, raahasi kuolleen peitoksi paksun puunrungon ja jätti verisen ruumiin siihen. Sitten hän tuota pikaa kiiruhti ystävänsä luo.

Tintagelin linnassa oli jo Gondoine ennen häntä: jo oli hän kiivennyt ikkunalle, pistänyt terävän oksasalkonsa verhon läpi ja kohottanut keveästi kankaan liepeitä. Hän tuijotteli ja tirkisteli parhaansa mukaan kukitettuun huoneeseen. Ensin ei hän nähnyt ketään muita kuin Periniksen; sitten tuli näkyviin Brangien, joka juuri kammattuaan kultahiuksista kuningatarta vielä piti kimpaa kädessään.

Mutta sitten astui sisään Isolde ja hänen jälkeensä Tristan. Tristanilla oli toisessa kädessään heisipuinen jousensa ja kaksi nuolta, toisessa kaksi pitkää miehen palmikkoa.

Hän heitti yltään viittansa, niin että hänen komea vartalonsa tuli näkyviin. Isolde Vaaleahius teki hänelle tervetuliaiskumarruksen ja kun hän oikaisi itsensä nostaen silmänsä häneen, huomasi hän seinällä Gondoinen pään varjon. Tristan sanoi hänelle:

"Katsopas näitä kauniita palmikoita. Ne ovat Denoalinin päästä. Sinä olet kostettu. Ei milloinkaan enää ole hän myyvä tai ostava vaakunaa tai keihästä!"

"Hyvä on, herrani; mutta pankapa vireeseen tuo jousi, minä tahtoisin nähdä, onko se kevyt jännittää."

Tristan viritti sen hämmästyneenä, kuitenkin puolittain arvaten asian. Isolde otti toisen nuolista, pisti sen paikoilleen, tarkasti, oliko jänne kunnossa, ja sanoi sitten nopealla ja hiljaisella äänellä:

"Näen jotakin, joka on minulle epämieluisia. Tähtää hyvin, Tristan!"

Hän otti ampuma-asennon, kohotti päätään hiukan ja näki aivan verhon ylälaidassa Gondoinen pään varjon. "Jumalani", rukoili hän, "ohjaa sinä nyt tätä nuolta!" Tämän sanottuaan hän kääntyy seinään päin ja ampuu. Pitkä nuoli suhahtaa ilmassa, nopeammin kuin haukka tai kyyhkynen lentää, puhkaisee petturin silmän, lävistää aivot niinkuin omenan ja naulautuu väristen pääkallon luuhun. Ääntä päästämättä Gondoine kaatui ja putosi alas paalutukselle.

Silloin Isolde sanoi Tristanille:

"Nyt pakene, ystäväni! Näet, että konnat tiesivät lymypaikkasi! Andret on vielä elossa, hän on valkaiseva asian kuninkaalle; et ole enää turvassa metsänvartijan majassa! Pakene, ystävä! Perinis Uskollinen on kätkevä tuon ruumiin metsään niin hyvin, että kuningas ei ole milloinkaan saava siitä vähintäkään vihiä. Mutta sinä, pakene maasta, oman ja minun onneni tähden."

Tristan sanoi:

"Miten voin elää ilman sinua?"

"Niin, ystävä Tristan, meidän elämämme ovat yhteen kiedotut ja kudotut. Entä minä sitten, miten voin elää ilman sinua? Ruumiini jää tänne, sinulla on minun sieluni."

"Isolde, ystävä, minä lähden siis, en tiedä, mihin maahan. Mutta jos joskus sinulle tuodaan viheriä jaspis-sormus, niin teetkö silloin, mitä pyydän sinulta?"

"Teen, senhän tiedät; jos näen jaspis-sormuksen, niin ei torni eikä luja linna eikä edes kuninkaallinen kielto ole estävä minua täyttämästä ystäväni toivomusta, oli se sitten hulluutta tai viisautta!"

"Ystävä, palkitkoon siitä sinua Jumala, Betlehemissä syntynyt!"

"Ystävä, Jumala sinua varjelkoon!"

XIV.

Ihmeellinen kulkunen.

Tristan pakeni Galliaan, jalon herttuan Gilainin maahan. Herttua oli nuori, mahtava, vieraanvarainen; hän otti hänet vastaan tervetulleena vieraana. Hän teki kaiken voitavansa osoittaakseen hänelle kunniaa ja tuottaakseen hänelle iloa; mutta eivät seikkailut eivätkä juhlat voineet lievittää Tristanin surua.

Eräänä päivänä, kun hän istui nuoren herttuan vieressä, oli hänen sydämensä niin raskas, että häneltä aivan huomaamatta pääsi syvä huokaus. Lieventääkseen hänen tuskaansa käski herttua tuoda yksityiskammioonsa rakkaimman leikkikalunsa, joka lumollaan surullisina hetkinä riemastutti hänen silmiään ja sydäntään. Punaisella purppuravaatteella verhotulle pöydälle asetettiin hänen koiransa Helu-Lelu. Se oli lumottu koira; herttua oli saanut sen Avallonin saaresta; eräs haltiatar oli lähettänyt sen hänelle lemmen pantiksi. Ei kenkään taida sanoin kuvata sen ulkonäköä ja kauneutta. Sen karvan loiste oli niin ihmeellisistä vivahtuksista kokoonpantu, että oli mahdotonta määrätä sen väriä; sen kaulan-ympärystä hohti valkeampana kuin lumi, sen rinta oli vihreämpi kuin apilanlehti, toinen sivu purppuranpunainen, toinen safraninkeltainen, sen vatsa oli sininen kuin lasurikivi, sen selkä ruusuinen; mutta kun katseli sitä kauemmin, alkoivat kaikki nämä värit tanssia silmissä kareillen vuorotellen valkeina, vihreinä, keltaisina, sinisinä, purppuraisina, tummina ja kirkkaina. Sen kaulassa oli kultaiseen ketjuun kiinnitetty kulkunen, joka helkkyi niin iloisesti, kirkkaasti ja suloisesti, että sitä kuunnellessaan Tristanin sydän sulii, tyyntyi ja hänen tuskansa vaimeni. Hän unohti kaikki kuningattaren vuoksi kärsimänsä kovat kohtalot; sillä sellainen taika oli kulkusessa, että jokainen sydän sen iloista, kirkasta ja sulosta helkettä kuunnellessaan unohti kaikki surunsa. Ja kun Tristan tämän lohtukulkusen lumoissa hyväili tuota pientä lumo-eläintä, joka haihdutti hänen huolensa ja jonka turkki tuntui käsiin hienommalta kuin hienoin silkki, niin tuli hän ajatelleeksi, että siinä olisi sopiva lahja Isoldelle. Mutta mitä tehdä! Herttua Gilain rakasti Helu-Lelua yli kaiken; ei petoksella eikä rukouksella olisi voinut saada häntä siitä luopumaan.

Eräänä päivänä sanoi Tristan herttualle:

"Sire, mitä antaisitte sille, joka vapauttaisi teidän maanne tuon hirveän jättiläisen, Urgan Pitkäkarvan vallasta, joka rasittaa teitä raskailla lunnailta?"

"Totta tosiaan, antaisinpa voittajan itsensä valita sen, mitä hän suinkin arvokkaimpana pitää aarteitteni joukossa; mutta ei kenkään rohkene käydä käsiksi jättiläiseen."

"Nuopa ovat merkillisiä puheita", sanoi Tristan. "Mutta ainoastaan uhkarohkeiden seikkailujen hinnalla saavutetaan hyvinvointi maahan. Ja vaikka saisin kaikki Milanon kullat, en luopuisi päätöksestäni koetella voimiani jätin kanssa."

"Niinpä siis", sanoi herttua Gilain, "Betlehemin Jumala, Neitseestä syntynyt, olkoon teidän kanssanne ja pelastakoon teidät kuolemasta!"

Tristan yllätti Urgan Pitkäkarvan luolassaan. Kauan he iskivät yhteen vimman-villitysti. Vihdoin sai kuitenkin taito voiton voimasta ja ketterä kalpa raskaasta nuijasta; Tristan katkaisi jättiläiseltä nyrkin ja toi sen kuninkaalle.

"Sire, antakaa minulle palkinnoksi, lupauksenne mukaan, Helu-Lelu, lumottu koiranne!"

"Ystävä, mitä anotkaan! Jätä se minulle ja ota mieluummin sisareni ja puolet valtakuntaa."

"Sisarenne on kaunis ja kaunis on myös valtakuntanne; mutta taistelini Urgan Pitkäkarvan kanssa ainoastaan saadakseni tuon lumo-eläimen. Muistakaa lupauksenne!"

"Ota se siis; mutta tiedä myös, että olet samalla riistänyt minulta silmiäni ilon ja sydämeni päivänpaisteen!"

Tristan uskoi koiran muutaman viisaan ja viekkaan gallialaisen ilvehtijän haltuun, joka puolestaan vei sen Cornwalliin. Hän saapui Tintageliin ja antoi lahjansa salaisesti Brangienille. Kuningatar iloitsi siitä suuresti ja antoi ilvehtijälle palkinnoksi kymmenen naulaa kultaa ja sanoi kuninkaalle, että Irlannin kuningatar, hänen äitinsä, oli lähettänyt hänelle tämän rakkaan lahjan. Isolde antoi kultasepän kovertaa koiraa varten erityisen kullalla ja kalleilla kivillä koristetun seinäkomeron ja jos hän jonnekin meni, otti hän aina sen mukaansa ystävänsä muistoksi. Ja joka kerta kun hän katseli sitä, haihtui suru, tuska ja kaipaus hänen sydämestään.

Ensin ei Isolde oikein käsittänyt koirassa piilevää lumoa. Että hän niin suurella mielihyvällä sitä katseli, johtui varmaankin siitä, että lahja tuli Tristanilta, niin hän ajatteli; ystävän ajatus varmaan huojensi hänen huoltaan. Mutta eräänä päivänä tuli hän vakuutetuksi siitä, että eläimessä oli taikaa ja että jo yksin kulkusen helinä hurmasi hänen sydäntään.

"Oi", ajatteli hän, "sopiiko minun nauttia tästä huojennuksesta, sill'aikaa kun Tristan on onneton? Hän olisi voinut pitää tuon lumotun koiran itse ja unohtaa siten tuskansa; mutta hän on jalosta myötätunnosta minua kohtaan katsonut paremmaksi lähettää sen minulle, antaa minulle ilon ja pitää itse surun. Mutta näin ei saa olla; Tristan, minä tahdon kärsiä yhtä kauan kuin sinäkin kärsit."

Isolde otti taikakulkusen, helisytti sitä vielä viimeisen kerran, irroitti sen varovaisesti ja heitti sen sitten avonaisesta ikkunasta meren syvyyteen.

XV.

Isolde Valkokäsi.

Rakastavaiset eivät voineet elää eivätkä kuolla ilman toisiaan. Kun he olivat erossa, ei heillä ollut oikeaa elämää eikä kuolemaa, vaan elämä ja kuolema yht'aikaa.

Monien merten, maiden ja mannerten halki matkasi Tristan koettaen paeta onnettomuuttaan. Hän kävi myös Loonnois'n maassa, jossa Rohalt Sanan-Pitäjä otti hänet vastaan riemunkyynelin; mutta kun Tristanin mielentila ei antanut myöten asettua lepoon hänen maahansa, lähti hän jälleen samoamaan herttua- ja kuningaskuntia etsien seikkailuja ja unhoitusta. Vaeltaen Loonnois'n maasta Friisin maahan, Friisin maasta Ganoie'han Saksasta Espanjaan, palveli hän monta herraa ja suoritti monia urotöitä. Mutta kahteen vuoteen ei hän saanut mitään kuulumisia Cornwallista, ei pienintä viestiä, ei merkkiä. Silloin hän tuli siihen uskoon, että Isolden mieli oli kääntynyt pois hänestä ja että hän oli unhoittanut ystävänsä.

Sattuipa sitten, että hän kerran ratsastaessaan kahden Gorvenalin kanssa osui Bretagnen maan rajojen sisälle. He matkasivat hävitetyn seudun halki: kaikkialla vain muurien raunioita, asumattomia kyliä, tulen tuhoamia kenttiä, ja heidän hevosensa polkivat vain tuhkaa ja soraa. Autiolla nummella tuli Tristan tällaisiin mietteisiin:

"Minä olen kyllästynyt ja väsynyt. Mitä hyödyttää tämä seikkaileminen? Sydämeni nainen on kaukana, enkä enää koskaan saa häntä nähdä. Kahteen vuoteen ei hän ole tarvinnut minua. Ei sanantuojaa häneltä. Tintagelissa kuningas kunnioittaa ja palvelee häntä; hän elää ilossa. Epäilemättä suoritti lumokoiran kulkunen hyvin tehtävänsä! Hän on unohtanut minut ja vähät hän välittää enää muinaisista suruista ja iloista; vähät hän välittää minusta kulkuriraukasta, joka täällä harhailen hävitetyssä maassa. Mutta minä, minä en voi koskaan unhoittaa häntä, joka minut on unhoittanut! En koskaan ole löytävä sitä, joka parantaisi minun haavani!"

Kaksi päivää Tristan ja Gorvenal ratsastivat näin näkemättä ainoatakaan ihmistä, kukkoa tai koiraa. Kolmantena päivänä iltarukouksen hetkellä he saapuivat erään kukkulan luo, jonka huipulla kohosi vanha kappeli ja aivan sen vieressä erakon maja. Erakolla ei ollut yllään kudottuja vaatteita, vaan kauriin nahka ja joitakin villan riekaleita. Polvillaan maassa, paljain säärin ja käsivarsin, hän rukoili Maria-Magdaleenaa opettamaan itselleen oikean rukouksen taitoa. Hän toivotti vaeltajat tervetulleiksi, ja sill'aikaa kun Gorvenal hoiteli hevosia, riisui hän Tristanilta varustukset ja alkoi asetella esiin ruokaa. Hänellä ei ollut suuria herkkuja tarjottavana, kuitenkin oli hänellä tuhkalla sekotettua kauraleipää ja lähdevettä. Aterian jälkeen, kun yö jo oli mailla ja kun he istuivat tulen ympärillä lämmittelemässä, kysyi Tristan isännältään, mikä tämä raunioitunut maa oli.

"Jalo herra", sanoi erakko, "tämä on Bretagnen maa ja herttua Hoelin hallinta-alaa. Tämä oli ennen kaunis maa täynnä niittyjä ja viljelyksiä; kaikkialla oli myllyjä, omenapuita, taloja. Mutta kreivi Riol de Nantes on käynyt täällä tuhoja tekemässä; hänen muonankerääjänsä ovat ryöstäneet ja polttaneet seudun putipuhtaaksi. Hänen miehillään on nyt tavaraa ja rikkautta pitkäksi aikaa; sellaista on sota."

"Veljeni", sanoi Tristan, "minkätähden on kreivi Riol täten häväissyt herranne Hoelia?"

"Kerronpa siis teille, ylväs herra, sodan aiheen. Tietäkää siis, että Riol oli herttua Hoelin vasalli. Mutta herttualla on tytär, kauniimpi kuin kaikki maailman kuninkaantytät, ja kreivi Riol tahtoi naida

hänet. Mutta hänen isänsä kieltäytyi antamasta häntä vasallille ja kreivi Riol yritti ryöstää hänet väkisin. Monta on menettänyt henkensä tässä riidassa."

Tristan kysyi:

"Vieläkö herttua Hoel jaksaa tehdä vastarintaa?"

"Vaikeata se on, jalo herra. Kuitenkin hänen viimeinen linnansa, Carhaix, pitää vielä puoliaan, sillä sen murit ovat lujat ja luja on myös herttua Hoelin pojan, tuon kunnan ritari Kaherdinin sydän. Mutta vihollinen ahdistaa heitä ankarasti ja näänyttää heitä nälällä. Tuskinpa he enää kauan kestävät!"

Tristan kysyi, kuinka kaukana oli Carhaixin linna.

"Sire, ainoastaan kahden peninkulman päässä."

He erosivat toisistaan ja paneutuivat levolle. Aamulla, sittenkun erakko oli laulanut aamuvirtensä ja matkamiehet olivat jakaneet hänen kanssaan tuhkansekaisen kauraleivän, lausui Tristan jäähyväiset tuolle kunnan kuomalle ja lähti ratsastamaan kohti Carhaixia.

Kun hän pysähtyi suljettujen muurien eteen, näki hän vahtipaikalla miesjoukon ja kysyi herttuaa. Hoel olikin itse poikansa Kaherdinin kanssa samassa joukossa. Hän astui esiin ja Tristan puhui hänelle seuraavasti:

"Minä olen Tristan, Loonnois'n kuningas, ja Mark, Cornwallin kuningas, on enoni. Olen saanut kuulla, jalo herra, että teidän vasallinne ovat tehneet teille vääryyttä ja olen tullut tarjoamaan teille apuani."

"Jatkakaa vain matkaanne, sire Tristan, ja Jumala teitä palkitkoon! Kuinka voisimme ottaa teidät joukkoomme? Meillä ei ole enää ravintoaineita, ei viljaa, ei enää mitään muuta kuin papuja ja kauroja."

"Entä sitten!" sanoi Tristan. "Minä olen elänyt kaksi vuotta korvessa pelkillä ruohoilla, puunjuurilla ja yrteillä, ja tietäkää, että olin tuohon elämäntapaan tyytyväinen. Käskekää avaamaan minulle portit."

Silloin sanoi Kaherdin:

"Päästäkää hänet sisälle, isäni, koska hän kerran on niin rohkea, ja sallikaa hänen jakaa kanssamme hyvät ja pahat päivät."

He ottivat hänet vastaan suurin kunnianosoituksin. Kaherdin näytti vieraalleen linnoituksen lujat murit ja paaluvarustuksella ympäröidyn päätornin, jota jousimiehet vartioivat. Ampumareijistä hän osoitti tasankoa, jonka reunassa kaukana näkyi herttua Riolin pystyttämät teltat ja huippukatot. Kun he olivat päässeet itse linnan ovelle, sanoi Kaherdin Tristanille:

"Nyt, jalo ystäväni, menemme saliin, jossa äitini ja sisareni asustavat."

Käsi kädessä he astuivat naisten huoneeseen. Äiti ja tytär istuivat par'aikaa ompelemassa kultakirjailua ja samalla he lauloivat hiljaista kehuulaulua. Laulu esitti Kauniin Doetten tarinaa, miten tämä orapihlajan varjossa istuen turhaan odottaa ja ikävöi ystäväänsä Doonia. Tristan tervehti heitä ja he tekivät vastatervehdyksen, sitten nuo molemmat ritarit istuutuivat heidän vierelleen. Kaherdin osoitti messukaapua, jota hänen äitinsä kirjaili:

"Katsokaa", sanoi hän, "jalo ystäväni Tristan, miten taitava äitini on sormistaan: ei kukaan osaa niin ihanasti koristaa messukaapuja ja -kasukoita. Hän ompelee niitä lahjoittaakseen ne köyhille kirkkoille. Ja miten sulavasti kultalanka sisareni käsissä piirtyy tuolle valkealle silkille! Tosiaankaan ei sinua, suloinen sisareni, turhan vuoksi nimitetä Isolde Valkokädeksi!"

Kuultuaan, että hänen nimensä oli Isolde, Tristan hymyili ja katsoi häneen ystävällisemmin.

Kreivi Riol oli pystyttänyt leirinsä kolmen peninkulman päähän Carhaixista ja moneen päivään eivät herttua Hoelin miehet enää olleet uskaltaneet jättää muurusuojuksiaan. Mutta seuraavana päivänä Tristan, Kaherdin ja kaksitoista nuorta ritaria hyökkäsivät ulos Carhaixista pantsarihaarniskassa ja kypärät päässä ja ratsastivat kuusimetsän peitossa aivan vihollisten telttojen lähelle. Sitten syöksen esiin väijytyspaikastaan he anastivat väkivallalla kreivi Riolin kuormaston. Siitä päivästä lähtien he monenlaisia juonia käyttäen ja sankaritöitä suorittaen ahdistivat lakkaamatta hänen joukkoaan, haavoittivat ja tappoivat hänen miehiään ja särkivät lopulta kokonaan hänen huonosti varjellun leirinsä, eivätkä he koskaan palanneet Carhaixiin tuomatta jotakin saalista mukanaan. Näillä retkillä Tristan ja Kaherdin kiintyivät toisiinsa niin lujilla luottamuksen ja hellyyden siteillä, että he ikuisiksi ajoiksi tekivät keskenään ystävyuden ja toveruuden liiton. Eivätkä he milloinkaan tätä vannottua sanaansa rikkoneet, kuten tarinastakin myöhemmin saamme nähdä.

Näiltä yhteisiltä retkeilyiltä palatessaan he haastelivat keskenään kaikenlaisista ritari- ja hovielämää

koskevista asioista, eikä Kaherdin tällöin koskaan laiminlyönyt rakkaalle toverilleen ylistää sisartaan Isolde Valkokättä, tuota vaatimatonta ja kaunista impeä.

Eräänä aamuna, juuri auringonnousun hetkellä, laskeutui muuan tähystäjä kiireimmän kautta alas tornistaan huutaen:

"Herrat ritarit, olette liian kauan nukkuneet! Nouskaa, Riol on hyökännyt kimppuumme!"

Ritarit ja kaikki muu kansa asestautuivat ja riensivät muureille: he näkivät koko tasangon välkkyvän kypäreistä. Lippujen liehuessa koko Riolin sotajoukko ratsasti linnaa kohti kauniissa järjestyksessä. Herttua Hoel ja Kaherdin joutuivat jo porttien edessä otteluun. Jousen kantaman päähän päästyään viholliset pysähdyttivät hevosensa ja nuolet lankesivat heidän päälleen niinkuin huhtikuinen sade.

Mutta myöskin Tristan varustautui taisteluun, niiden kanssa, jotka tähystäjä viimeiseksi oli herättänyt. Hän kiinnittää olkanauhat, pukee ylleen nutun ja ihokkaat ja kultaiset kannustimet; hän vyöttää vartalonsa rautapaitaan ja painaa kypärän päähänsä; sitten nousee hän hevosen selkään, kannustaa sen kentälle ja kilpi koholla rintansa edessä hän hyökkää esiin huutaen: "Carhaix!" Jo olikin aika hänen tulla apuun, sillä jo alkoivat Hoelin miehet peräytyä. Kaunis oli nähdä tuota taistelun tuoksinaa, kuinka siinä uupuneet hevoset ja haavoittuneet vasallit ja nuoret ritarit hurjasti iskivät ja temmelsivät, niin että ruoho värjäytyi verenpunaiseksi heidän allaan. Joukkonsa etunenässä oli Kaherdin ylpeästi pysähtynyt nähdessään erään uljaan paroonin, kreivi Riolin veljen, syöksyvän häntä vastaan. Molemmat ryntäsivät toisiaan kohti keihäs ojolla. Nantesilainen katkaisi omansa voimatta tuottaa mitään vahinkoa Kaherdinille, joka hyvin tähdätyllä iskulla löi syrjään vastustajansa kilven ja syöksyi kirkkaan keihänsä vartta myöten hänen kylkeensä. Ritari höltyy satulasta ja putoaa maahan.

Kuullessaan veljensä huudon herttua Riol lasketti täyttä ravia Kaherdinia vastaan. Mutta Tristan tukkesi häneltä tien. Heidän iskiessään yhteen Tristanin keihäs taittui ja Riolin keihäs tunkeutui hevosen rintaan, niin että se kaatui kuoliaana maahan. Tristan, joka heti oli hypähtänyt seisaalleen, huusi, kirkas säilä kädessään:

"Raukka, kurja kuolema sille, joka haavoittaa hevosen ja väistää itse isäntää! Etpä hengissä pääse tästä pälkähästä."

"Senpä varsin valehtelet!" vastasi Riol kannustaen ratsunsa häntä vastaan.

Mutta Tristan vältti taitavasti iskun ja kohottaen käsivartensa antoi samassa hyvän kalpansa täydellä voimalla pudota Riolin kypärälle, jonka kehys ja nenänsuojus särkyivät. Miekka soljahti ritarin olalta hevosen kylkeen, hevonen horjahti ja kaatui vuorostaan. Riol pääsi kuitenkin sen alta jälleen pystyyn. Nyt molemmat hyökkäivät toisiaan vastaan jalkaisin, rikotuin kilvin, murtunein haarniskoin; lopulta sai Tristan isketyksi Riolia kypärään niin ankarasti, että kehys kokonaan irtautui ja parooni vaipui polviensa ja käsiensä varaan.

"Nousepas vielä, jos voit, vasalli", huusi hänelle Tristan, "onneton oli se hetki, jona astuit tälle kedolle, sillä nyt on sinun kuoltava!"

Riol yritti vielä nousta seisaalleen, mutta Tristan kaatoi hänet vielä kerran iskulla, joka kokonaan mursi kypärän. Riol rukoili armoa ja Tristan otti hänen miekkansa.

Riol lupasi antautua herttua Hoelin vangiksi, vannoa hänelle uudelleen uskollisuutta ja rakentaa ennalleen poltetut linnat ja kylät.

Kun voittajat olivat saapuneet takaisin Carhaixiin, sanoi Kaherdin isälleen:

"Sire, pyytäkää Tristania jäämään luoksenne; ei ole olemassa ketään sen parempaa ritaria ja teidän maanne tarvitsee hänen laistaan uljasta paroonia."

Neuvoteltuaan miestensä kanssa herttua Hoel kutsui luokseen Tristanin:

"Ystäväni, en osaa tarpeeksi osoittaa teille ystävyttäni, sillä te olette pelastanut tämän maan. Tahdon siis maksaa velkani teille. Tyttäreni Isolde Valkokäsi on herttuoiden, kuninkaiden ja kuningattarien jälkeläinen. Ottakaa hänet, minä annan hänet teille."

"Sire, minä otan hänet", vastasi Tristan.

Oi, arvon herrat, miksi sanoikaan hän tuon sanan! Mutta sen sanan vuoksi täytyi hänen kuolla.

* * * * *

Päivä ja hetki on määrätty. Herttua saapuu paikalle ystävineen, samoin Tristan. Hovipappi messuaa. Kaikkien läsnäollessa, kappelin ovella,

Pyhän Kirkon määräysten mukaan Tristan nai Isolde Valkokäden. Häät olivat komeat ja suuret.

Mutta kun yö saapui ja Tristanin miehet riisuivat häneltä hääpuvun, niin tapahtui, että vetäessään pois liian ahdistusta hihaa he sattuiivat samalla irrottamaan ja pudottamaan hänen sormestaan Isolde Vaaleahiuksen jaspis-sormuksen. Se kieri helisten lattiapaadelle. Tristan näkee sen. Silloin hänen entinen rakkautensa taas herää ja hän tuntee tehneensä rikoksen.

Hänen mieleensä muistui se päivä, jona Isolde Vaaleahius oli antanut hänelle tuon sormuksen: metsässä, jossa Isolde hänen vuokseen oli kärsinyt kaikkea puutetta. Ja nukkuessaan toisen Isolden vierellä Tristan näki koko ajan mielessään Morois'n metsämajan. Mikä petollinen mielle olikaan saanut hänen sydämensä syyttämään ystäväänsä petoksesta? Isolde kärsi kaikki hänen vuokseen, ja hän yksin oli pettänyt hänet. Mutta häntä säällitti myöskin vaimonsa Isolde, tuo vaatimaton ja ihanainen. Molemmat Isoldet olivat rakastaneet häntä onnettomuudekseen. Molemmat oli hän pettänyt.

Mutta Isolde Valkokäsi kummasteli sitä, että Tristan huokaili hänen vierellään. Vihdoin sanoi hän hieman kainostellen:

"Rakas herrani, olenko jollakin tavoin loukannut teitä? Minkätähden ette anna minulle yhtä ainukaista suudelmaa? Sanokaa siis minulle vikani, jotta tietäisin sen ja voisin sen sovittaa, jos voin."

"Ystävänä", sanoi Tristan, "älkää vihastuko, mutta minulla on teille muuan tunnustus tehtävänä. Muinoin eräässä toisessa maassa taistelin lohikäärmettä vastaan ja olin vähällä joutua sen uhriksi, kun äkkiä muistin turvata Jumalan Äitiin; lupasin hänelle, kun hän vapautti minut hirviön vallasta, että, jos milloinkaan ottaisin itselleni vaimon, niin kieltäytyisin yhden vuoden ajan häntä hyväilemästä ja syleilemästä."

"Siispä minä kestän kohtaloni nurisematta", sanoi Isolde Valkokäsi.

Mutta kun hänen kamarineitonsa seuraavana aamuna pukivat hänet naidun naisen pukuun, niin hän hymyili surullisesti ajatellessaan; ettei hänellä oikeastaan ollut oikeutta sellaisiin koristuksiin.

XVI.

Kaherdin.

Muutama päivä myöhemmin lähtivät herttua Hoel vouteineen ja metsästäjineen sekä Tristan, Isolde Valkokäsi ja Kaherdin yhdessä metsästämään. Eräällä ahtaalla tiellä Tristan ratsasti Kaherdinin vasemmalla puolella ja Kaherdin ohjasi oikealla kädellään suitsista Isolde Valkokäden ratsua. Hevonen hypähti syrjään ja astui vesilätäkköön ja sen kaviot loiskahuttivat niin paljon vettä Isolden vaatteille, että hän tuli läpimäräksi yläpuolelle polvien. Hän huudahti ja opasti keveällä kannuksen iskulla ratsunsa oikealle tielle päästään samalla ilmoille niin heleän naurun, että Kaherdin kysyi:

"Armas sisar, mille sinä naurat?"

"Eräälle ajatukselle, joka juuri juolahti mieleeni, armas veli. Kun tuo vesi läikähti polvelleni, sanoin sille mielessäni: 'Vesi, olet rohkeampi kuin milloinkaan rohkea Tristan.' Sille minä nauroin. Mutta jo olen liikoja puhunut, veljeni, ja minä kadun."

Hämmästyneenä ahdisteli Kaherdin häntä niin kauan kysymyksillään, kunnes hän vihdoin sanoi totuuden ja ilmaisi hääyönsä salaisuuden.

Samassa sai Tristan heidät kiinni ja he ratsastivat kolmisin äänettöminä metsästysmajalle. Siellä pyysi Kaherdin Tristania puheilleen ja sanoi hänelle:

"Sire Tristan, sisareni on ilmaissut minulle hääyönsä salaisuuden. Pidin teitä vertaisena ja toverina. Mutta te olette pettänyt luottamuksen ja häväissyt sukulaissuhteemme. Jos ette siis vastakaan tee minulle oikeutta, niin tietäkää, että haastan teidät taisteluun."

Tristan vastasi:

"Niin, olen saapunut keskuuteenne onnettomuudeksenne. Mutta tiedä siis koko kurjuuteni, armas, lempeä ystävä, veli ja toveri, niin ehkä sydämesi siitä heltyy. Tiedä, että minulla on toinen Isolde,

kauniimpi kuin kaikki maailman naiset, joka on paljon kärsinyt ja yhä vielä kärsii tähteni. Totta on, että sisaresi rakastaa minua ja pitää minua kunniaissa, mutta rakkaudesta minuun tuo toinen Isolde pitää vielä suuremmassa kunniaissa kuin sisaresi minua erästä koiraa, jonka olen hänelle antanut. Tule, lopettakaamme tähän tämä metsästys, seuraa minua sinne, minne nyt sinut vien, ja saat tietää elämäni onnettomuuden."

Tristan käänsi hevosensa, Kaherdin ohjasi omansa samalle tielle. Sanaakaan sanomatta he täten ratsastivat korven synkimpään kolkkaan. Siellä paljasti Tristan elämänsä vaiheet Kaherdinille. Hän kertoi, miten hän merellä muinoin oli tyhjentänyt rakkauden ja kuoleman kalkin ja hän kertoi paroonien ja kääpiön kavalluksen, miten kuningatar vietiin polttoroviolle, heitettiin spitaalisille ja miten he rakastivat toisiaan autiossa korvessa, miten hän oli luovuttanut hänet takaisin kuningas Markille ja miten hän lopuksi paettuaan häntä oli tahtonut rakastaa Isolde Valkokättä, mutta miten hän kuitenkin nyt oli varma siitä, ettei hän voinut elää eikä kuolla ilman kuningatarta.

Kaherdin vaikenee ja ihmettelee. Hän tuntee tahtomattaankin vihansa lauhtuvan.

"Ystävää", sanoo hän vihdoin, "olenpa saanut kuulla ihmeellisiä sanoja ja te olette liikuttanut minun sydämeni sääliin: sillä te olette kestänyt sellaisia onnettomuuksia, joista Jumala meitä itsekutakin varjelkoon! Palatkaamme Carhaixiin: kolmantena päivänä olen, jos voin, sanova tästä asiasta teille mielipiteeni."

Huoneessaan Tintagelissa Isolde Vaaleahius huokaa ja ikävöi Tristiania. Ijäti rakastaa häntä, siinä hänen ainoa ajatuksensa ja toivonsa. Tristianissa on koko hänen sielunsa kaipaus ja kahteen pitkään vuoteen ei hän ole kuullut mitään hänestä. Missä hän on? Missä maassa? Elääkö hän edes?

Huoneessaan istuu Isolde Vaaleahius ja laulaa surullista rakkaudenlaulua. Siinä kerrottiin, miten Guron vangittiin ja surmattiin sen naisen tähden, jota hän rakasti yli kaiken, ja kuinka kreivi sitten kavalasti syötti Guronin sydämen vaimolleen ja kuinka tämä oli suruunsa menehtyä.

Kuningatar laulaa hiljaa hyräillen ja säestää lauluaan harpulla. Hänen kätensä ovat kauniit, laulu hyvä ja lempeä ja matala on hänen äänensä.

Silloin saapuu hänen luokseen Kariado, muuan rikas kreivi kaukosaarilta. Hän oli tullut Tintageliin tarjoamaan kuningattarelle palvelustaan ja Tristianin lähdettyä oli hän jo useamman kerran yrittänyt mielistellä kuningatarta. Mutta kuningatar oli aina torjunut hänen lähestymisensä. Hän oli kaunis ritari, ylpeä ja korskea, mutta hän oli urheampi naisten huoneissa kuin taistelukentällä. Kun hän nyt tapasi Isolden laulamassa surulauluaan, sanoi hän nauraen:

"Arvon rouva, teidän laulunne on surullinen kuin merikotkan valitus! Sanotaan, että merikotkan laulu merkitsee kuolemaa. Varmaankin teidän laulunne tietää minun kuolemaani: sillä minä kuolen rakkaudesta teihin!"

"Olkoonpa vaikka niin", vastasi Isolde. "Toivoisin melkein, että lauluni tietäisi teidän kuolemaanne, sillä koskaan ette ole saapunut luokseni tuomatta jotakin murheen sanomaa. Merikotkan tai huuhkajan tavoin olette huhuilleet pahaa Tristianista. Mikä huono uutinen on teillä tänään minulle kerrottavana?"

Kariado vastasi:

"Kuningatar, olette suuttunut, en tiedä, mistä, mutta hullu olisin, jos siitä välittäisin. Vaikkapa merikotkan laulu tietäisikin kuolemaani, niin tällainen on se huono sanoma, jonka huuhkaja tällä kertaa huhuu: Nyt olette, rouva Isolde, kadottanut ystävänne Tristianin. Hän on ottanut itselleen vaimon vieraassa maassa. Vast'edes voitte katsoa itsellenne muuta ystävää, sillä hän on hyljännyt rakkautenne. Hän on suurella loistolla ja komeudella viettänyt häitä Isolde Valkokäden, Bretagnen herttuan tyttären kanssa."

Kariado lähtee pois vihaisena. Isolde Vaaleahius painaa päänsä alas ja itkee.

Kolmantena päivänä kutsui Kaherdin luokseen Tristianin.

"Ystävänä, olen kysynyt neuvoa sydämeltäni. Jos asia todellakin on, kuten olette sanonut, niin elämä teille tässä maassa on pelkkää vankeutta ja hulluutta, eikä siitä voi koitua mitään hyvää ei itsellenne eikä sisarelleni Isolde Valkokädelle. Siispä kuulkaa minun ehdotustani: Me purjehdimme yhdessä Tintageliin; te saatte nähdä kuningattaren ja silloin myös saatte nähdä, kaipaako hän teitä vieläkin ja onko hän teille uskollinen. Jos hän on teidät unhoittanut, niin ehkäpä tekin silloin voitte tuntea hellempää tunteita sisartani Isoldea, tuota hiljaista ja ihanaista kohtaan."

"Veljeni", sanoi Tristan, "totta on, mitä sanotaan: miehen sydän on kallisarvoisempi kuin kokonaisen valtakunnan aarteet."

Heti sen jälkeen Tristan ja Kaherdin tarttuivat sauvaan ja pukeutuivat pyhiinvaeltajakaapuun, ikäänkuin he olisivat olleet lähdössä kaukaiseen maahan pyhien haudoille. He ottivat jäähyväiset herttua Hoelilta. Tristan otti mukaansa Gorvenalin ja Kaherdin yhden ainoan aseenkantajan. Salaa he varustivat laivan lähtökuntoon ja purjehtivat Cornwalliin.

Tuuli oli heille suopea ja myötäinen ja eräänä aamuna ennen päiväkoittoa he laskivat maihin erään pienen aution lahdelman suojassa lähellä Tintagelia. Lidanin linna oli myös siinä lähellä. Varmastikin tuo kunnan vouti Dinas Lidanilainen oli suova heille asunnon ja salaava kaikilta heiltä tulonsa.

Aamun koitossa nuo molemmat ystävykset lähtivät nousemaan Lidanin linnaa kohti, mutta silloin näkivät he takanaan miehen, joka ratsasti samaa tietä. He peittäytyivät metsän suojaan, ja mies ratsasti ohitse heitä huomaamatta, sillä hän nuokkui puoli-unessa hevosen selässä. Tristan tunsu hänet:

"Veljeni", sanoi hän hiljaa Kaherdinille, "tuo mies on Dinas Lidanilainen itse. Hän nukkuu. Varmaankin tulee hän armaansa luota ja uneksii vielä hänestä; ei olisi soveliasta nyt häntä herättää, mutta seuraa minua kaukaa."

Tristan ehätti kiinni Dinaksen, tarttui hiljaa hänen hevosesensa suitsiin ja kulki sitten äänettömästi hänen vierellään. Vihdoin hevonen teki pienen käännähdyksen ja nukkuva heräsi. Hän avaa silmänsä, näkee Tristanin, ei usko silmiään:

"Sinäkö, Tristan, siinä! Jumala siunatkoon tätä hetkeä, jona jälleen näen sinut: olen sinua niin odottanut."

"Ystäväni, Jumala olkoon kanssasi! Mitä uutisia on sinulla kuningattaresta?"

"Voi, ystävä, raskaita uutisia. Kuningas rakastaa häntä ja tahtoo juhliä häntä, mutta siitä asti, kun sinä lähdit maanpakoon, hän vain riutuu ja ikävöi sinua. Voi miksi tuletkaan hänen näkyviinsä! Tahdotko vieläkin etsiä hänen kuolemaansa ja omaasi? Tristan, sääli kuningatarta ja jätä hänet rauhaan!"

"Ystävä", sanoi Tristan, "tee minulle yksi palvelus: kätke minut linnaasi, lähetä hänelle tervehdykseni ja järjestä niin, että saan nähdä hänet yhden ainoan kerran."

Dinas vastasi:

"Valtiattareni käy minulle sääliksi, en lähetä tervehdystäsi, ellen tiedä varmaan, että hän yhä edelleen on sinulle rakkain kaikista naisista maan päällä."

"Oi, sire, sanokaa hänelle, että hän yhä vielä on minulle rakkain kaikista naisista maan päällä, ja se on totinen tosi."

"Siispä seuraa minua, Tristan, tahdon auttaa sinua edesottamisessasi."

Vouti majoitti Lidaniin Tristanin, Gorvenalin, Kaherdinin ja hänen aseenkantajansa, ja kun Tristan oli hänelle yksityiskohtia myöten kertonut elämänsä tarinan, lähti Dinas Tintageliin kuulemaan hovin uutisia. Hän sai tietää, että kolmen päivän kuluttua kuningatar Isolde, kuningas Mark ja kaikki hänen asemiehensä ja metsästäjänsä tulisivat lähtemään Tintagelistä Valko-Nummen linnaan, jossa valmistettiin suuria metsästysjuhliä. Silloin Tristan uskoi voudille viheriän jaspis-sormuksensa ja ne tervehdykset, jotka hänen tuli viedä Tristanilta kuningattarelle.

XVII.

Dinas Lidanilainen.

Dinas palasi siis takaisin Tintageliin, nousi porraspenkereitä ylös ja astui saliin. Siellä koruteltan alla kuningas Mark ja Isolde Vaaleahius istuivat shakkia pelaamassa. Dinas istuutui jakkaralle kuningattaren viereen ikäänkuin katsellakseen hänen peliään ja kaksi kertaa ikäänkuin osoittaakseen nappuloita hän laski kätensä shakkilaudalle: toisella kertaa Isolde huomasi hänen sormessaan jaspis-sormuksen. Samassa oli hän saanut pelistä tarpeekseen. Hän tuuppasi keveästi Dinaksen käsivartta, niin että useampia nappuloita kaatui sekaisin.

"Nähkääs nyt, vouti", sanoi hän, "olette sekoittanut pelini niin, etten voi jatkaa."

Mark menee pois salista, Isolde vetäytyy omaan huoneeseensa ja viittaa voutia seuraamaan.

"Ystävä, olette varmaan Tristanin sanansaattaja?"

"Olen, kuningatar, hän on Lidanissa, piilossa minun linnassani."

"Onko totta, että hän on ottanut itselleen vaimon Bretagnessa?"

"Kuningatar, teille on puhuttu totta. Mutta hän vakuuttaa, ettei hän ole teitä pettänyt, ettei hänen elämässään ole yhtään hetkeä, jona hän ei olisi rakastanut teitä enemmän kuin kaikkia muita naisia maan päällä, että hän kuolee, ellei hän saa nähdä teitä edes yhden ainoan kerran; hän rukoilee teitä antamaan siihen suostumuksenne sen lupauksen nimessä, jonka annoitte hänelle silloin, kun viimeksi puhuitte keskenänne."

Kuningatar vaikeni hetkisen muistaen tuota toista Isoldea. Vihdoin hän vastasi:

"Niin, viimeksi kun hänet näin, sanoin hänelle: 'Jos joskus vain näen jaspis-sormuksen, ei torni, ei linna, ei kuninkaan kielto ole estävä minua täyttämästä ystäväni tahtoa, olkoon se sitten viisasta tai mieletöntä...'"

"Kuningatar, kahden päivän päästä hovi jättää Tintagelin asettuakseen Valko-Nummelle. Tristan pyytää ilmoittaa, että hän silloin on tien varrella orjantappurapensaikossa lymyssä. Hän pyytää, että säälisitte häntä."

"Ystävä, ei torni, ei linna, ei kuninkaan kielto ole estävä minua täyttämästä ystäväni tahtoa."

Määräpäivänä, kun koko Markin hovi teki lähtöä Tintagelistä, Tristan ja Gorvenal, Kaherdin ja hänen aseenkantajansa pukeutuivat kypärään ja rautapaitaan, ottivat miekkansa ja kilpensä ja lähtivät salaisia polkuja myöten sovitulle paikalle. Kaksi tietä johti metsän läpi Valko-Nummelle: toinen oli kaunis ja sileä, siitä oli määrä kulkea hovi joukkueen, toinen oli kivinen ja hyljätty. Tristan ja Kaherdin lähettivät tätä viimemainittua myöten molemmat aseenkantajansa: heidän tuli odottaa hevosten ja kilpien kanssa määräpaikalla. Itse he häipyivät lehvien väliin ja kätkeytyivät pensaikkoon, ja sen eteen Tristan asetti kuusamakierteisen pähkinäpuun oksan.

Pian näkyikin tiellä kuninkaallinen kulkue. Ensin tuli kuningas Markin saattue, marsalkat ja majoittajat, kokit ja juomanlaskijat, kotipapit ja koiranvartijat, jotka viimeksimainitut kulettivat vintti- ja ajokoiria, sitten haukankantajat, jotka pitivät lintuja vasemmassa kädessään, sitten metsästäjät, sitten ritarit ja paroonit, kaikki mitä kauneimmassa järjestyksessä. He käyvät kaksitellen, hitaasti ja arvokkaasti ja upeat ovat he katsella kultakirjailuin samettiloimin verhottujen hevostensa selässä. Sitten tuli kuningas Mark, ja Kaherdin ihaili suuresti hänen lähimpiä seuralaisiaan, jotka kaikki olivat puetut kulta- ja purppuravaatteisiin.

Sitten tulee esiin kuningattaren kulkue. Ensin tulevat pesurovat ja kamarineidot, sitten paroonien ja kreivien vaimot ja tyttäret. He kulkevat yksitellen, kullakin nuori ritari saattajanaan. Vihdoin tulee esiin ratsu, jonka selässä istuu nainen, jonka vertaa kauneudessa ei Kaherdin vielä ikinä ole nähnyt. Hän on sekä kasvoiltaan että vartaloltaan sorea. Hänen lantionsa ovat tyttömäiset, silmäkarvansa hienopiirteiset, silmänsä hymyilevät, hampaansa pienet ja somat. Hän on punaisessa puvussa ja kullasta ja jalokivistä tehty ripa kimaltelee hänen hienolla otsallaan.

"Tuo on siis kuningatar", sanoo Kaherdin hiljaa.

"Kuningatar!" vastaa Tristan, "ei, se on Camille, palvelijainainen."

Sitten seuraa ruskean hevон selässä toinen neiti, valkoisempi kuin helmikuun lumi, helottavampi kuin ruusu; hänen silmänsä tuikkivat niinkuin tähden värinä lähteessä.

"Nyt näen kuningattaren", sanoo Kaherdin.

"Ei, tuo on Brangien Uskollinen", sanoo Tristan.

Mutta äkkiä valkeni tie, ikäänkuin aurinko olisi häikäisten puhkaissut suurien puiden siimeksen, ja Isolde Vaaleahius ratsasti esiin. Herttua Andret, jota Jumala rangaiskoon, ratsasti hänen oikealla sivullaan.

Tällä hetkellä kohosi pensaikosta ilmoille leivosten ja peipposten liverrys, ja Tristan vuodatti näihin säveleihin koko sielunsa hellyyden.

Kuningatar ymmärtää ystävänsä sanoman. Hän huomaa kuusaman kiertämän pähkinäpuun oksan ja ajattelee sydämessään: "Niin on laitamme, ystävä, et sinä ilman minua, enkä minä ilman sinua." Hän pysähdyttää ratsunsa, astuu alas sen selästä, lähestyy erästä palvelijaneitoa, joka kantaa kalliilla kivillä

koristettua leposijaa; siinä purppuramatolla makaa pieni Helu-Lelu. Hän ottaa sen syliinsä, hyväilee sitä, sivelee sitä hermeliinihahallaan, hellittelee sitä kaikin tavoin. Sitten pantuaan sen takaisin sijalleen hän kääntyy okaisen pensaikon puoleen ja sanoo korkealla äänellä:

"Metsän linnut, jotka olette minua ilahduttaneet lauluillanne, minä kiitän teitä. Sill'äikää kun herrani Mark ratsastaa Valko-Nummelle, tahdon viettää tämän illan Saint-Lubinin linnassa. Seuratkaa minua, linnut, sinne; tänä iltana olen palkitseva teitä ruhtinaallisesti, kuten hyviä lemmenlaulajia ainakin."

Tristan kätki nämä sanat sydämeensä ja iloitsi niistä. Mutta jo Andret epäili jotakin. Hän auttoi kuningattaren jälleen satulaan ja kulkue vierähti eteenpäin.

Kuulkaapa siis, miten onnettomasti kävi. Sill'äikää kun kuninkaallinen kulkue vaelsi toista tietä, sattui eräs asestettu ritari nimeltä Bleheri matkaamaan tuota toista tietä, jonka varrella Gorvenal ja Kaherdinin aseenkantaja vartioivat herrojensa hevosia. Hän tunsu jo kaukaa Gorvenalin ja Tristanin kilven. "Mitä näenkään?" ajatteli hän, "tuohan on Gorvenal ja tuo toinen on varmasti Tristan." Hän kannusti hevosensa heitä kohti ja huusi: "Tristan!" Mutta jo olivat molemmat aseenkantajat kääntäneet hevosensa ja pakenivat minkä kerkisivät. Bleheri nelisti heidän jälessään huutaen:

"Tristan! pysähdy, vannotan sinua siihen sankaruutesi nimessä!"

Mutta aseenkantajat eivät kääntyneet. Silloin Bleheri huusi:

"Tristan! pysähdy, minä vannotan sinua Isolde Vaaleahiuksen nimessä!"

Kolme kertaa hän täten rukoili pakenevia pysähtymään Isolde Vaaleahiuksen nimessä. Turhaan, he katosivat, eikä Bleheri saanut kiinni kuin yhden heidän hevosistaan, jonka hän otti voittosaaliina mukaansa. Hän tuli Saint-Lubinin linnaan juuri samoihin aikoihin kuin kuningatarin saapui sinne. Ja tavattuaan hänet yksin, sanoi hän:

"Kuningatar, Tristan on tässä maassa. Näin hänet tuonoin tiellä. Hän lähti pakoon. Kolme kertaa vannotin häntä pysähtymään Isolde Vaaleahiuksen nimessä; mutta hän pelästyi siitä, eikä uskaltanut pysähtyä."

"Jalo sire, te puhutte mieletöntä valhetta; miten voisi Tristan olla tässä maassa? Miten olisi hän paennut teitä? Miten ei hän olisi pysähtynyt minun nimeeni vannotettuna?"

"Ja kuitenkin, jalo rouva, olen nähnyt hänet, olenpa ottanut hänen hevosensakin, jonka tuntomerkit ovat täysin selvät. Katsokaa itse, tuolla se on."

Mutta Bleheri huomasi, että Isolde oli suuttunut. Häntä suretti se, sillä hän rakasti Tristian ja Isoldea. Hän meni pois pahoillaan siitä, että oli ollenkaan sanonut mitään.

Silloin Isolde rupesi itkemään ja sanoi: "Minä onneton, olen liian kauan elänyt, koska olen nähnyt sen päivän, jolloin Tristan pilkkaa ja häpäisee minua! Ennen aikaan hän minun nimeeni vannotettuna olisi uhmannut mitä vihollista tahansa! Hän on luonnostaan rohkea; jos hän siis nyt on paennut Bleheritä, jos hän ei ole suvainnut pysähtyä ystävänsä nimen kuullessaan, niin johtunee se varmasti siitä, että toinen Isolde pitää häntä valloissaan. Miksi onkaan hän palannut? Hän oli pettänyt minut ja nyt tahtoi hän lisäksi vielä häväistä minua. Eikö entisissä kärsimyksissäni jo ole hänelle kylliksi? Palatkoon hänkin siis vuorostaan häväistynä Isolde Valkokäden luo!"

Hän kutsutti tykönsä Perinis Uskollisen ja kertoi hänelle ne uutiset, jotka Bleheri oli tuonut, ja lisäsi:

"Ystävä, hae Tristan käsiisi siltä syrjäpolulta, joka vie Tintagelistä Saint-Lubiniin. Sano hänelle, että kiellän häneltä tervehdykseni ja että hän varokoon lähestymästä minua, sillä jos hän sen tekee, annan palvelijaini häpeällisesti ajaa hänet pois."

Perinis etsiskeli siksi kunnes hän löysi Tristanin ja Kaherdinin. Hän esitti heille kuningattaren viestin.

"Veljeni!" huudahti Tristan, "mitä sanotkaan! Kuinka olisin minä paennut Bleheritä, kun meillä ei ole, kuten itsekin näet, edes hevosia! Gorvenalilla oli ne hallussaan, mutta emme ole tavanneetkaan häntä sovitulla paikalla ja etsiskelemme häntä vieläkin."

Samassa saapuivatkin Gorvenal ja Kaherdinin aseenkantaja; he kertoivat seikkailunsa.

"Perinis, jalo, armas ystäväni", sanoi Tristan, "kiiruhda nopeasti valtiattaresi luo. Sano hänelle, että lähetän hänelle rakkaan tervehdykseni, että en ole millään rikkonut sitä kunnioitusta vastaan, jonka olen hänelle velkapää, että hän on minulle rakkaampi kaikkia muita naisia maan pinnalla; sano hänelle, että hän lähettäisi sinut tuomaan minulle suosion sanoman; odotan tässä, kunnes palaat."

Perinis palasi kuningattaren luo ja kertoi kaikki, mitä hän oli nähnyt ja kuullut. Mutta Isolde ei

uskonut häntä:

"Voi, Perinis, sinä olit ennen minulle uskollinen ja vilpittön ja isäsi määräsi sinut jo lapsesta alkaen minun palvelukseeni. Mutta Tristan, tuo lumooja, on sinutkin voittanut puolelleen valheillaan ja lahjoillaan. Sinäkin olet minut pettänyt, mene pois!"

Perinis polvistui hänen eteensä:

"Valtiatar, kuulenpa kovia sanoja. En koskaan elämässäni ole tuntenut niin suurta surua kuin nyt. Mutta vähät minusta. Suren teidän vuoksenne, rouva, kun noin syyttömästi solvaatte herraani Tristania; liian myöhään olette katuva sitä."

"Mene, en usko sinua! Sinäkin Perinis, Perinis Uskollinen, olet minut pettänyt!"

Kauan odotti Tristan, että Perinis saapuisi tuomaan hänelle kuningattaren anteeksiantoa. Perinis ei tullut ollenkaan.

Aamulla pukeutuu Tristan väljään, repaleiseen kaapuun. Hän maalaa sieltä täältä kasvonsa punaisella ja pähkinänviheriällä, niin että hän on aivan spitaaliseen näköinen. Hän ottaa toiseen käteensä puulautasen almujen keräilyä varten ja toiseen helistimen.

Hän kulkee pitkin Saint-Lubin katuja ja anelee kaikilta ohikulkijoilta almua särähtävällä äänellä. Jospa hän saisi edes nähdä kuningattaren!

Vihdoin hän astuu ulos linnastaan; Brangien ja kamarineidot ja palvelijat ja asemiehet seuraavat häntä. Hän kääntyy kirkkoon vievälle tielle. Spitaalinen kulkee saattueen jälessä, helisyttää kulkustaan ja rukoilee valittavalla äänellä:

"Kuningatar, tehkää laupeudesta minulle joku hyvätyö. Ette aavista, miten olen sen tarpeessa!"

Hänen kauniista ruumiistaan ja ryhdistään on Isolde heti tuntenut hänet. Hän värisee kuin haavan lehti, mutta ei suvaitse luoda häneen edes katsettaan. Spitaalinen rukoilee häntä sydäntäsärkevästi, hän laahautuu hänen jälessään:

"Kuningatar, älkää vihastuko minulle siitä, että näin rohkenen lähestyä teitä; armahtakaa minua, olen hyvin sen ansainnut!"

Mutta kuningatar huutaa palvelijoilleen ja asemiehilleen:

"Ajakaa pois tuo haaska!"

Palvelijat työntävät hänet taammaksi ja lyövät häntä. Hän tekee vastarintaa ja huutaa:

"Kuningatar, armahtakaa!"

Silloin Isolde purskahtaa nauruun. Hänen naurunsa kiiriskeli vielä ilmassa hänen astuessaan kirkkoon. Kuultuaan hänen nauravan spitaalinen lähti pois. Kuningatar astui vielä pari askelta kirkon keskilattialla, sitten hänen jäsenensä horjaltivat ja hän vaipui polvilleen, kätet ristissä rinnalla ja otsa vasten maata.

Samana päivänä sanoi Tristan jäähyväiset Dinakselle, ja niin surkeassa mielentilassa, että pelättiin hänen menettäneen järkensä. Hänen laivansa nosti jälleen purjeensa Bretagnea kohti.

Voi, pian myös kuningatar katui kovuuttaan. Kun hän Dinas Lidanilaiselta sai kuulla, että Tristan oli lähtenyt niin surun murtamana, rupesi hän vihdoin uskomaan, että Perinis oli puhunut totta, että Tristan ei ollut paennut ja että hän oli ajanut hänet luotaan syyttömästi.

"Voi minua", sanoi hän itselleen, "olen ajattanut luotani sinut, Tristanin, ystäväni ainoan! Tästä lähin vihaat minua, enkä milloinkaan enää saa nähdä sinua. Et milloinkaan ole edes tietävä minun katumustani, etkä sitä rangaistusta, mihin tuomitsen itseni pieneksi merkiksi katumuksestani."

Siitä päivästä lähtien, rangaistakseen itseään hairahduksestaan ja mielettömydestään, Isolde Vaaleahius käytti jouhipaitaa vasten ihoaan.

Tristan narrina.

Tristan oli jälleen Bretagnessa herttua Hoelin ja vaimonsa Isolde Valkokäden luona. Kaikki ottivat hänet mitä sydämellisimmin vastaan, mutta Isolde Vaaleahius oli hänet ajattanut pois: ei mikään ollut hänelle enää minkään arvoista. Hän riutui ikävään. Vihdoin eräänä päivänä hän päätti, että hänen oli jälleen nähtävä Isolde, vaikkakin tämä uudelleen ruoskittaisi hänet. Kaukana hänestä oli varma kuolema hänen edessään, parempi sitten kuolla yhdellä kertaa kuin näin hitaasti, päivä päivältä. Joka elää tuskassa, on melkein kuin kuollut. Tristan toivookin kuolemaa, hän tahtoo kuolla, mutta saakoon kuningatar ainakin tietää, että hän on kuollut rakkaudesta häneen; kun hän sen tietää, on suloisempaa kuolla.

Tristan lähti Carhaixista kenenkään tietämättä. Hän ei ilmoittanut siitä ei sukulaisilleen, ei ystävilleen, ei edes rakkaalle toverilleen Kaherdinille. Hän lähti kurjissa pukimissa, jalkaisin, sillä kukaan ei kiinnitä huomiota kurjiin kulkureihin valtamaanteillä. Hän käveli siksi kunnes hän saapui meren rannalle.

Satamassa par'aikaa muuan suuri kauppalaiva hankkiutui lähtöön; jo hinasivat merimiehet purjeita ja nostivat ankkuria laskeakseen ulapalle.

"Jumala olkoon kanssanne, hyvät herrat, olkoon purjehduksenne suotuisa! Mitä maata kohti lähдете?"

"Tintageliin purjehdimme!"

"Tintageliin! Voi, hyvät herrat, ottakaa minut mukaanne."

Tristan pääsee mukaan. Suotuisa tuuli paisuttaa purjeita ja laiva kiittää laineilla. Viiden vuorokauden kuluttua laskee se ankkuriin Tintagelin edustalla.

Linnaan johti vain yksi rautaportti ja kaksi asemiestä vartioi sitä yötä ja päivää. Miten päästä sisään?

Tristan istuutui rannikolle. Hän kuuli eräältä ohikulkevalta, että Mark oli linnassa.

"Mutta missä on kuningatar ja Brangien, hänen kaunis seuranaisensa?"

"He ovat myös Tintagelissa, äskettäin näin heidät: kuningatar Isolde näytti surulliselta kuten tavallisesti."

Isolden nimen kuullessaan Tristan huokasi. Ei kavaluus eikä urhoollisuus häntä nyt auttaisi. Kuningas Mark surmaisi hänet...

"Mutta samapa tuo, jos surmaakin! Miksi en kuolisi rakkaudesta teihin, Isolde! Mutta ajattaisittekohan taas pois minut? Tahdonpa vielä yrittää erästä juonta... Naamioin itseni hulluksi ja tämä hulluus on oleva suurinta viisautta."

Muuan karkeaan villamekkoon puettu kalastaja sattui kulkemaan ohitse.

"Ystävä, vaihda vaatteita kanssani! Anna minulle mekkosi, se on kovin mieleiseni!"

Kalastaja huomasi Tristanin vaatteet paremmiksi omiaan, kaappasi ne heti ja suori nopeaan matkoihinsa mielissään edullisesta vaihtokaupasta.

Silloin Tristan leikkasi pois kauniit vaaleat kiharansa keriten päälakensä ristin muotoon. Hän voiteli kasvonsa eräällä taikayrttineesteellä, jonka hän oli tuonut omasta maastaan ja joka heti muutti hänen kasvonsa niin omituisesti, ettei kukaan saattanut niitä tuntea. Hän tempasi maasta kastanjapuun vesan, teki siitä itselleen nuijan sekä ripusti sen kaulaansa; paljain jaloin hän asteli suoraan linnaa kohti.

Portinvartija luuli häntä narriksi ja sanoi:

"Käykää peremmälle, missä olettekaan viipynyt niin kauan?"

Narri vastasi:

"Montin apotin, hyvän ystäväni häissä. Hän on nainut erään apotissan, paksun, hunnutetun naisen. Besangonista Monttiin asti kaikki papit, apotit, munkit ja klerkit ovat olleet näissä naittajaisissa ja kaikki hyppivät, leikkivät ja tanssivat puiden siimeksessä. Mutta minun täytyi jättää heidät tullakseni tänne: sillä minun on tänään palveltava pöydässä kuningasta."

Portinvartija vastasi hänelle:

"Astukaa siis sisälle, arvon herra, Urgan Pitkäkarvan poika; te olette suuri ja karvainen kuin hänkin ja muistutatte suuresti isääne."

Kun hän astui sisään linnan portista nuijaansa heilutellen, kokoontuivat kaikki palvelijat ja asemiehet hänen ympärilleen ajaen ja usuttaen häntä niinkuin sutta.

"Nähkääs narria, hu hu huu huu!"

He heittelevät häntä kivillä ja ahdistavat häntä sauvoilla; mutta hän pitää puoliaan hypellen edestakaisin: jos häntä ahdistetaan vasemmalta, huitaisee hän oikealle.

Naurun ja huudon raikuessa hän vihdoin saapuu sen salin kynnykselle, jossa kuningatar ja kuningas Mark istuvat korukatoksen alla. Hän lähestyy ovea, ripustaa nuijan naulaan ja astuu sisään. Kuningas sanoi hänet nähdessään:

"Tuossapa on hupainen seuraveikko; tuokaa hänet lähemmäksi."

Hänet tuodaan kuninkaan eteen.

"Ystävä, olkaa tervetullut. Mitä olette saapunut täältä etsimään?"

"Isoldea, jota niin suuresti rakastan. Minulla on sisar, jonka annan teille, ihanainen Brunehaut. Kuningatar ikävystyttää teitä, koettakaapa tuota toista. Vaihtakaamme, minä lahjoitan teille sisareni, työntäkää te minulle Isolde, otan hänet ja palvelen teitä uskollisella rakkaudella."

Kuningas nauroi näitä puheita ja sanoi narrille:

"Jos annan sinulle kuningattaren, niin mitä teet hänellä? Minne viet hänet?"

"Tuonne ylhäälle, taivaan ja pilven väliin, kauniiseen lasikartanoon. Auringonsäteet säihkyvät sen lävitse, eivätkä tuulet voi sitä huojuuttaa. Sinne vien hänet kristallikammioon, joka on täynnä ruusuja ja aamuruskon välkettä."

Kuningas ja paroonit sanoivat toisilleen:

"Tämä on erinomainen narri, taitava sanoissaan!"

Hän istui matolla ja katseli hellästi Isoldea.

"Ystävä", sanoi Mark, miten voit toivoa, että valtiattareni kiinnittäisi sydäntään sellaiseen iljettävään pöljäpäähän kuin sinä?"

"Sire, onpa oikeutta sellaiseen toivoon minulla, olen suorittanut hänen vuokseen monta urotyötä ja hänen vuokseen olen tullut hulluksi."

"Kuka sinä siis olet?"

"Minä olen Tristan, tuo mies, joka niin suuresti on rakastanut kuningatarta ja joka rakastaa häntä kuolemaansa asti."

Tämän nimen kuultuaan Isolde huokasi, väri vaihtui hänen kasvoillaan ja vihastuneena hän sanoi:

"Mene tiehesi! Kuka sinut on päästänyt sisälle? Mene matkaasi typerine leikinlaskuinesi!"

Narri huomasi kuningattaren vihastuksen ja sanoi:

"Kuningatar Isolde, ettekö muista päivää, jolloin, Morholtin myrkytetyn miekan vaivoissa harppuineni merellä velloen, ajauduin teidän maanne rannikolle? Te paransitte minut. Ettekö enää muista sitä, kuningatar?"

Isolde vastasi:

"Mene pois, narri; eivät kujeesi minua miellytä etkä sinä itse!"

Heti narri kääntyi paroonien puoleen, ajoi heidät ovelle huutaen:

"Hullut ihmiset, pois täältä! Antakaa minun pitää neuvoa Isolden kanssa, sillä minä olen tullut tänne rakastaakseni häntä."

Kuningas naurahti, Isolde punastui.

"Sire, ajakaa pois tuo narri!"

"Kuningatar Isolde, ettekö muista sitä suurta lohikäärmettä, jonka tapoin teidän maassanne? Kätkin sen kielen vyöhöni ja myrkyn polttamana vaivuin hetteeseen. Silloin olin ihailtava ritari! Ja odotin kuolemaa, kun te saavuitte avukseni."

Isolde vastaa:

"Vaikene, loukkaat ritareita, sillä sinä olet vain synnyntähouru. Kirotot olkoot ne merimiehet, jotka toivat sinut tänne, sensijaan, että olisivat paiskanneet sinut mereen!"

Narri purskahti nauruun ja jatkoi:

"Kuningatar Isolde, ettekö muista kylpyä, jossa tahdoitte surmata minut omalla miekallani, ja satua kultahiuksesta, joka lauhdutti teidät, ja miten puolustin teitä pelkuri-voutia vastaan?"

"Vaietkaa, huono tarinoitsija! Miksi juuri tänne tulette tarjoamaan hourupäisiä kuvitelmiänne? Olitte eilen varmaan päihdyksissä ja se on johtanut mieleenne tällaisia unia."

"Se on totta. Olen päihtynyt ja sellaisesta juomasta, että tämä päihtymys ei koskaan haihdu. Kuningatar Isolde, ettekö muista tuota kaunista, kuumaa päivää avoimella merellä? Teillä oli jano, ettekö muista sitä, kuninkaan tytär? Me joimme molemmat samasta pikarista. Siitä asti olen ollut vaarallisesti päihdyksissä..."

Kun Isolde kuuli nämä sanat, jotka hän yksin saattoi ymmärtää, peitti hän kasvonsa viitallaan ja nousi mennäkseen. Mutta kuningas pidätti häntä:

"Odottakaahan vielä hetkinen, Isolde ystäväni, jotta kuulisimme kaikki hänen hullutuksensa. Mihin ammattiin kykenet narri?"

"Olen palvellut kuninkaita ja kreivejä."

"Osaatko todellakin metsästä koirilla ja linnuilla?"

"Se on varma se, kun haluan metsästä, voin tavoittaa koirillani kurjet, jotka liitelevät pilvissä, hurtillani saavutan joutsenet, valkoiset hanhet ja villit kyyhkysset, jousellani kaikki haikarat ja sukeltajat."

Kaikki nauroivat makeasti ja kuningas kysyi:

"Ja mitä silloin saat, veliseni, kun käyt pyytämään riistaa vesien vieremältä?"

Narri vastasi nauraen:

"Kaikkea: haukoillani sieppaan korpien susia ja suuria karhuja, metsäsikoja, kauriita ja hirviä, kettuja, jäniksiä. Ja kun palaan ruokaherrani luo, osaan käyttää nuijaani, kylvää palavia kekäleitä asemiesten pääläelle, virittää harppuni ja laulaa, rakastaa kuningattarina ja heittää puroihin somasti veistelyjä lastusia. Todellakin, enkö ole hyvä lauluniekka ja lemменritari? Tänään olette nähneet, miten osaan käyttää sauvaa miekkanani."

Ja hän huitoo nuijallaan ympärilleen.

"Menkää tiehenne", huutaa hän, "Cornwallin herrat! Miksi viivytte vielä? Ettekö jo ole syöneet? Ettekö jo ole kylläiset?"

Kun kuningas tarpeekseen oli iloillut narrin kanssa, pyysi hän ratsuaan ja haukkojaan ja vei ritarit ja asemiehet metsästysretkelle.

"Sire", sanoi hänelle Isolde, "tunnen itseni väsyneeksi ja sairaaksi. Sallikaa, että vetäydyn huoneeseeni lepäämään. En voi enää kuunnella hänen hassutuksiaan."

Hän vetäytyi huoneeseensa mietteissään, istuutui vuoteensa laidalle ja antoi surulle vallan:

"Minä kurja, miksi olen syntynyt? Sydämeni on raskas ja suruinen. Brangien, rakas sisareni, elämäni on niin vaikea ja synkkä, että parempi olisi kuolla! Tuolla on narri, risti pääläella, joka vielä on sattunut tulemaan tänne onnettomuudekseni; tuo hullu, tuo ilveilijä on lumooja tai tietäjä, sillä hän tietää joka kohdan minussa ja elämässäni; hän tietää asioita, joita ei tiedä kukaan muu kuin te, minä ja Tristan; hän tietää ne, tuo maankiertäjä, jonkun loihdun tai taian avulla."

Brangien vastasi:

"Mutta jos hän olisikin Tristan itse."

"Ei, sillä Tristan on kaunis ja ritarien parhain; mutta tuo mies on inhoittavan ruma ja muodoton. Jumala hänet kirotkoon, kirottu olkoon hänen syntymähetkensä ja laiva, joka hänet tänne toi, sensijaan että olisi haudannut hänet alle aaltojen syvien!"

"Rauhoittukaa toki, valtiatar", sanoi Brangien. "Te ette osaa enää muuta kuin kirotta ja sadatella. Mistä olette sellaisen taidon oppinut? Ehkäpä tuo mies on Tristanin sanansaattaja?"

"En usko sitä. Mutta menkäähän häntä tapaamaan, jalo ystäväni, puhutelkaa häntä, ehkäpä saatte hänestä selvän."

Brangien meni saliin, jossa narri istui penkillä yksinään. Tristan tunsu hänet ja sanoi:

"Brangien, vilpitön Brangien, vannotan teitä Jumalan nimeen, säälikää minua!"

"Kurja hourupää, piru itsekö teille on nimeni neuvonut?"

"Kaunokaiseni, jo kauan sitten olen sen oppinut. Pääni kautta, joka ennen oli vaaleakutrinen, jos järki on siitä raukasta kaikonnut, niin on se teidän syynne, kaunokainen. Eikö juuri teidän pitänyt varjella sitä juomaa, jonka join avoimella merellä! Join sitä helteen tuskassa hopeapikarista ja ojensin sen sitten Isoldelle. Te yksin sen tiesitte, kaunokainen; ettekö muista sitä enää?"

"En!" vastasi Brangien, ja aivan kuohuksissaan hän riensi Isolden huoneeseen ja narri kiirehti jälessä huutaen: "Armahtakaa!"

Hän astuu sisään, näkee Isolden, syöksyy häntä kohti käsivarret levällään painaakseen hänet rintaansa vasten, mutta häpeissään, kauhun hien noustessa hänen otsalleen Isolde väistyy, pakenee. Nähdessään, että Isolde karttaa häntä Tristan vavahtaa häpeästä ja suuttumuksesta, vetäytyy oven puoleen:

"Totisesti olen liian kauan elänyt, koska olen nähnyt sen päivän, jolloin Isolde työntää minut pois, kieltää minulta rakkautensa ja pitää minua liian halpana! Ah, Isolde, joka paljon rakastaa, myöhään unhoittaa! Isolde, kaunis ja kallisarvoinen asia on pulppuava lähde, joka levein ja kirkkain aaltosin tulvehtii; mutta sinä päivänä, jolloin se kuivuu, ei sillä tee enää mitään; sellainen on sammunut rakkauskin."

Isolde vastaa:

"Veljeni, katson teitä, epäilen, värisen, en tiedä, en tunne Tristania..."

"Kuningatar Isolde, minä olen Tristan, sama mies, joka teitä niin suuresti on rakastanut. Ettekö muista kääpiötä, joka siroitteli jauhoa vuoteittemme väliin, ja hyppäystä, jonka tein, ja verta, joka vuoti haavastani? Entä lahjaa, jonka teille lähetin, pientä Helu-Lelu-koiraa, jolla oli lumottu kello kaulassaan? Ettekö muista niitä hienosti veisteltäviä lastuja, jotka heitin puroon?"

Isolde katsoo häneen, huokaa, ei tiedä, mitä sanoa, mitä uskoa. Hän näkee kyllä, että tämä mies tietää kaikki, mutta hulluutta olisi tunnustaa hänet Tristaniksi; ja Tristan nähdessään, ettei hän voi tuntea häntä, sanoo hänelle:

"Rouva kuningatar, tiedän kyllä, että olette ottanut rakkautenne pois minulta ja syytänpä teitä sentähden petollisuudesta. Kuitenkin muistan ajan, jolloin te rakastitte minua suuresti. Metsän aution helmassa, lehtimajan varjossa! Muistatteko vielä sitä päivää, jolloin annoin teille kunnan koirani Äkähampan? Oi, se on uskollisesti rakastanut minua aina ja minun vuokseni jättäisi se vieläkin Isolde Vaaleahiuksen. Missä se on? Mitä olette sille tehneet? Se ainakin tuntisi minut."

"Sekö tuntisi teidät! Te puhutte mielettömyyksiä, sillä siitä asti kun Tristan lähti, on se maannut tuolla alhaalla kopissaan äreänä ja syössyt vihaisena jokaisen päälle, joka vain on yrittänyt sitä lähestyä. Brangien, tuo se tänne!"

Brangien tuo koiran.

"Tule tänne, Äkähammas", sanoo Tristan, "olit minun palvelijani, otan sinut takaisin."

Kun Äkähammas kuulee hänen äänensä, riistää se ketjut irti Brangienin kädestä, juoksee nuolena isäntänsä luo, pyörittelee itseään hänen jaloissaan, nuolee hänen käsiään, haukkuu riemusta.

Isolde nähdessään tämän ihmettelee suuresti, luulee hullua loihtijaksi.

Tristan huudahtaa:

"Siunattu olkoon, Äkähammas, vaiva, jonka käytin sinun kasvatukseesi! Sinä olet ottanut minut paremmin vastaan kuin hän, jota minä yli kaiken rakastin. Hän ei tahdo tuntea minua; mahtaako hän edes tuntea tätä sormusta, jonka hän muinoin antoi minulle kyynelten ja suuteloiden kera eropäivänämme? Tuo pieni jaspis-sormus on ollut uskollinen seuralaiseni: usein olen kysynyt siltä neuvoa tuskissani, usein olen kostuttanut tuota viheriää jaspiskiveä kyyneleilläni."

Silloin Isolde tunsu hänet Tristaniksi.

"Minä onneton", huudahti hän, "kuinka ei paha sydämeni halkea surusta, kun en ole tuntenut häntä, joka niin paljon on tähteni kärsinyt! Anteeksi, sire, ystäväni, minä kadun!..."

Hän vaipui pyörtyneenä ystävänsä rintaa vasten. Kun hän jälleen tuli tajuihinsa, piti Tristan häntä sylissä ja suuteli hänen silmiään ja kasvojaan. Hän vei hänet verhon taakse ja he vaipuivat syleilyyn.

Saadakseen enemmän hupia hullusta palvelijastasettivat hänet asumaan salin portaiden alle, niinkuin minkäkin koiran koppiinsa. Hän kesti kärsivällisesti heidän pilkkansa ja lyöntinsä, sillä tuon tuostakin hän pujahti pahnoiltaan kuningattaren huoneeseen.

Mutta kun kului muutamia päiviä, alkoi kaksi kamarirouvaa epäillä jotakin salajuontaa; he ilmoittivat siitä Andret'lle, joka asetti naisten huoneiden edustalle kolme hyvin varustettua asemiestä. Kun Tristan juuri oli astumaisillaan kynnyksen yli, huusivat he:

"Takaisin, narri, palaa nukkumaan pahnoillesi!"

"Mitä, kauniit ritarit", sanoi narri, "enkö muka tänä iltana saisikaan mennä syleilemään kuningatarta, joka rakastaa ja ikävöi minua?"

Tristan kohotti nuijaansa; he pelästyivät ja päästivät hänet sisälle. Tristan sulki kuningattaren syliinsä:

"Ystävä, minun on jo paettava, sillä joudun pian ilmi. Minun täytyy paeta, enkä koskaan enää luultavasti tule takaisin. Kuolemani on lähellä; kaukana teistä kuolen rakkauden ikävääni."

"Ystävä, sulje minut niin lujasti syleilyysi, että tässä syleilyssä meidän sydämemme särkyvät ja sielumme vapautuvat! Vie minut siihen Autuaitten Maahan, josta muinoin puhuit, maahan, josta ei kenkään palaa ja jossa suuret sävelniekat kaiuttavat loppumattomia säveliä. Vie minut sinne!"

"Niin, ystävä, sinne vien sinut. Se hetki koittaa pian. Emmekö jo ole tyhjentäneet loppuun kaiken maallisen murheen ja riemun pikaria? Kun aika on täytetty, kutsun sinua, Isolde. Tuletko silloin?"

"Ystävä, tiedät, että tulen!"

"Ystävä, Jumala sinua siitä palkitkoon!"

Kun hän astui kynnyksen yli, syöksyivät vakoilijat hänen kimppuunsa. Mutta narri rähähti nauramaan, heilautti nuijaansa ja sanoi:

"Ajatte minut pois, jalot herrat. Menen ajamattakin. Mitä tekisin enää täällä, koska valtiattareni lähettää minut kauas pois valmistamaan sitä kirkkaudenkartanoa, jonka olen hänelle luvannut, kristallilinnaa, täynnä ruusuja ja aamuruskon välkehtivää värinää!"

"Mene siis, narri, niin pitkälle kuin tietä riittää!"

Palvelijat väistyivät ja narri lähti, kiirehtimättä, omia aikojaan tanssahdellen.

XIX.

Kuolema.

Tuskin oli Tristan saapunut takaisin Carhaixiin, Vähään-Bretagneen, kun hän jo riensi sotaan auttaakseen rakasta toveriaan Kaherdinia, jota eräs Bedalis-niminen parooni ahdisti. Tristan joutui Bedaloksen väijytyksen uhriksi. Hän surmasi Bedaloksen seitsemän veljeä, mutta tässä kahakassa hänet haavoitettiin myrkytetyllä keihäällä.

Hän pääsi vaivoin Carhaixin linnaan. Lääkärejä saapui hänen luokseen joukoittain, mutta kukaan ei osannut parantaa myrkyn vihoja, sillä he eivät edes keksineet sitä. Turhaan he silppusivat juuria ja keittivät ruohoja ja sekoittivat juomia. Tristan tuli vain huonommaksi. Myrky leveni koko ruumiiseen. Hän kalpeni ja hänen luunsa alkoivat pistää esiin.

Hän tiesi, että hänen oli nyt kuoltava. Silloin hän tahtoi nähdä Isolde Vaaleahiuksen. Mutta kuinka päästä hänen luokseen. Hän on niin heikko, että hän kuolisi merellä. Ja jos hän pääsisikin Cornwalliin, niin miten suoriutua vihollisista? Hän valittaa, myrky jäytää häntä, hän odottaa kuolemaa.

Hän kutsutti silloin salaa luokseen Kaherdinin ilmaistakseen hänelle tuskansa, sillä molemmat rakastivat toisiaan uskollisella rakkaudella. Hän pyysi, että kaikki muut poistuisivat huoneesta ja myös läheisistä saleista. Isolde, hänen vaimonsa, ihmetteli suuresti tätä oudonlaista toivomusta. Hän pelästyi ja halusi kuulla heidän keskustelunsa. Hän nojautui ulos ikkunasta painaen pänsä sitä seinää vasten, jonka luona Tristanin vuode sijaitsi. Hän kuuntelee; eräs uskottu pitää vahtia ulkona.

Tristan kokoaa voimansa, kohottautuu istualleen ja nojaa seinään. Kaherdin istuu hänen viereensä ja molemmat itkevät yhdessä. He itkevät hyvää asetoveruuttaan, joka niin pian katkesi, hellää ystävyystään ja yhteisiä onnen hetkiä; ja molemmat säälivät toistaan.

"Jalo, armas ystävä", sanoo Tristan, "olen vieraalla maalla, jossa minulla ei ole sukua, ei muuta ystävää kuin te; te olette täällä ollut ainoa iloni ja lohtuni. Nyt kuolen, tahtoisin nähdä Isolde Vaaleahiuksen. Mutta miten tehdä hänelle tiettäväksi toivoni? Oi, jospa minulla olisi joku sanansaattaja, joka tahtoisi lähteä hänen luokseen, niin hän tulisi; niin suuresti hän minua rakastaa! Kaherdin, jalo toveri, ystävytemme, toveruutemme ja sydämenne jalouden nimessä rukoilen teitä: uskaltakaa puolestani tämä uhkaretki, ja jos tuotte vastauksen, tulen vasalliksenne ja rakastan teitä enemmän kuin ketään muuta maailmassa."

Kaherdin näkee, miten Tristan itkee, heikontuu yhä, vaikeroi tuskissaan; hänen sydämensä heltyy, hän vastaa lempeästi myöntäen:

"Jalo toveri, älkää kyynelöikö; teen kaikki, mitä tahdotte. Rakkaudesta teihin, ystävä, annan vaikka henkeni. Ei mikään vastus eikä kärsimys ole estävä minua koettamasta parastani. Sanelkaa viestinne ja minä valmistun lähtemään."

Tristan vastasi:

"Ylistetty ollos, ystävä! Siispä kuulkaa rukoukseni. Ottakaa tämä sormus: se on merkki meidän välillämme. Ja kun te saavutte hänen maahansa, olkaa hovissa olevinanne kauppias. Näytelkää hänelle silkkikankaita ja siinä ohessa näyttäkää hänelle tämä sormus; heti hän silloin kyllä keksii jonkun salajuonen saadakseen kanssanne kahdenkeskisen keskustelun. Silloin sanokaa hänelle, että sydämeni tervehtää häntä, että ainoastaan hän voi lievittää tuskaani; sanokaa hänelle, että hän muistaisi meidän muinaisia riemujamme ja suuria surujamme ja kaikkia meidän uskollisen ja hellän rakkautemme kauniita hetkiä; että hän muistaisi lemменjuomaa, jonka joimme yhdessä merellä. Oi, kuoleman joimme silloin itsellemme! Muistakoon hän myös valaa, jonka hänelle vannoin, että en koskaan rakastaisi ketään muuta kuin häntä: olen pitänyt lupaukseni."

Seinän läpi Isolde Valkokäsi kuuli nämä sanat ja oli vähällä mennä tainnoksiin.

"Kiiruhtakaa, toveri, ja palatkaa pian takaisin; jos viivytte, ette enää tapaa minua elossa. Neljäkymmenen päivän kuluttua tuokaa luokseni Isolde Vaaleahius. Salatkaa lähtönne sisareltanne, tai sanokaa, että menette etsimään lääkäriä. Ottakaa kaunis laiva ja kaksi purjetta, valkoinen ja musta. Jos kuningatar Isolde on mukanaan, nostakaa palatessanne valkea purje. Ystävä, muuta ei minulla ole enää sanottavaa: Jumala olkoon kanssanne ja tuokoon teidät terveenä takaisin."

Hän huokaa, itkee ja valittaa. Kaherdin tekee samoin, suutelee Tristania ja ottaa jäähyväiset.

Ensimmäisen tuulen viritessä hän lähti merille. Merimiehet ottivat mukaansa kaikenlaista kallisarvoista tavaraa, harvinaisen värisiä silkkikankaita, Toursin pöytä-astioita, Poitoun viinejä, espanjalaisia jahtihaukkoja; tällä lailla toivoi Kaherdin pääsevänsä Isolden lähetyville. Kahdeksan päivää ja kahdeksan yötä he täysin purjein kiitivät Cornwallia kohti.

Naisen viha on jotakin hirvittävää, ja jokainen sitä kavahtakoon! Mitä enemmän hän on rakastanut, sitä julmempi on hänen kostonsa. Naisten rakkaus syttyy pian ja pian syttyy myös heidän vihansa liekki; ja heidän kaunansa kestää kauemmin kuin heidän ystävyytensä. He osaavat hillitellä rakkauttaan, vaan eivät vihaansa. Seinän läpi Isolde Valkokäsi oli kuullut jok'ainoan sanan. Hän oli niin suuresti rakastanut Tristania! Ja nyt hän sai tietää hänen rakastavan toista. Hän salasi sydämeensä kuulemansa sanat: mutta sopivan hetken tullen, miten kovasti onkaan hän kostava rakkaimmalleen! Kuitenkaan ei

hän millään tavoin ilmaissut tunteitaan ja heti kun ovet jälleen avattiin, hän astui Tristanin huoneeseen ja, salaten suuttumuksensa, palveli häntä edelleen mitä herttaisimmin, kuten sopii rakastavalle naiselle. Hän puheli hänelle hellästi, suuteli häntä huulille ja kysyi, tulisiko Kaherdin piankin takaisin tuon lääkärin kanssa, joka voisi hänet parantaa... Mutta koko ajan hän hautoi mielessään kostoa.

Kaherdin ankkuroi vihdoin Tintagelin satamaan. Hän otti käteensä suuren haukan, harvinaisen värisen kankaan ja sievästi uurretun maljakon; ne hän lahjoitti kuningas Markille pyytäen kohteliaasti hänen suojelustaan ja suostumustaan vapaasti harjoittaa kauppaa hänen maassaan tarvitsematta pelätä mitään korkeita herroja. Ja kuningas lupasi sen hänelle kaikkien linnan asujainten edessä.

Silloin Kaherdin alkoi tarjotella kuningattarelle hienosta kullasta silattua solkea:

"Kuningatar", sanoi hän, "tämä kulta on arvokasta", ja vetäen sormestaan Tristanin sormuksen hän asetti sen koristeen rinnalle. "Katsokaa, kuningatar, kulta tässä soljessa on uhkeampaa ja kuitenkin on tämänkin sormuksen kulta erittäin suuri-arvoista."

Kun Isolde tunsi viheriäisen jaspis-sormuksen, vavahti hänen sydämensä ja hänen kasvojensa väri vaihtui. Peläten sanantuojan uutisia hän veti Kaherdinin syrjemmälle ristikko-ikkunan komeroon ikäänkuin paremmin nähdäkseen kauppiaan koruja. Kaherdin sanoi hänelle nopeasti:

"Valtiatar, Tristania on haavoitettu myrkytetyllä säilällä, ja hän on kuolemaisillaan. Hän lähettää teille sanan, että te yksin voitte tuoda hänelle lievitystä. Hän pyytää teitä muistamaan niitä suuria tuskia ja kärsimyksiä, joita yhdessä olette kestäneet. Pitäkää tämä sormus, hän antaa sen teille."

Isolde vastasi valjuna vavisten:

"Ystävä, minä seuraan teitä. Huomen-aamulla olkoon laivanne lähtökunnossa."

Seuraavana aamuna kuningatar sanoi tahtovansa lähteä haukkametsästykselle ja kutsutti esiin koiransa ja lintunsa. Mutta herttua Andret, joka aina väjyi häntä, lähti mukaan. Kun he olivat kedolla, lähellä merta, nousi muuan fasaani lentoon. Andret päästi haukan irti sen jälkeen, mutta ilma oli kirkas ja kaunis, ja haukka ponnahti nuolena ylös ja katosi.

"Katsokaa, sire Andret", sanoi kuningatar, "haukka on istahtanut tuonne satamaan erään tuntemattoman laivan mastoon. Kenenkä laiva se mahtaa olla?"

"Jalo rouva", sanoi Andret, "se on tuon bretagnelaisen kauppiaan laiva, joka eilen tarjotteli teille kultasolkea. Menkäämme sinne tavoittamaan haukkaanne."

Kaherdin oli heittänyt laudan sillaksi laivalta maihin. Hän tuli kuningatarta vastaan:

"Valtiatar, suvaitsette kenties tulla laivalleni, näyttäisin teille kauniita kauppatavaroitani."

"Mielelläni, sir", sanoi kuningatar.

Hän astuu alas hevosen selästä suoraan siltalaudalle ja siitä laivaan. Andret tahtoo seurata häntä ja alkaa hänkin kävellä lautaa pitkin. Mutta silloin Kaherdin, joka seisoo ylhäällä laivasillalla huitaisee häntä airolla; Andret horjahtaa ja putoaa mereen. Hän pyrkii ylös, Kaherdin iskee häntä uudestaan airolla ja upottaa hänet veteen huutaen:

"Kuole, petturi! Siinä on sinulle palkka kaikesta pahasta, mitä olet tehnyt Tristanille ja kuningatar Isoldelle."

Täten Jumala kosti rakastavien puolesta noille pettureille, jotka olivat heitä niin suuresti vihanneet! Kaikki neljä olivat nyt kuolleet: Guenelon, Gondoine, Denoalin, Andret.

Ankkuri nostettiin ja laiva lasketti täysin purjein ulos satamasta.

* * * * *

Carhaixissa Tristan riutuu. Hän odottaa kipeällä kaipuulla Isolden tuloa. Ei mikään vahvistä häntä enää, hän elää enää vain siksi, että hän odottaa Isoldea. Joka päivä lähettää hän tähystäjät rannalle katsomaan, joko laiva näkyisi ja minkä värisin purjein; mitään muuta ajatusta ei hänellä enää ole. Vihdoin antaa hän kantaa itsensä Penmarchin rannalle ja auringonlaskuun asti tuijottaa hän herkeämättä ulapalle.

Kuulkaa siis, jalot herrat, mikä surullinen tapaus sattui, tapaus, jonka täytyy liikuttaa kaikkien rakastavien sydäntä. Jo oli Isolde lähellä, jo siinsi kaukaa Penmarchin rannikko ja laiva kiiti iloisesti eteenpäin. Mutta äkkiä nousi kova myrsky. Raju vihuri tempoo purjeita ja kääntää laivan ylösalaisin.

Tuuli mylvii, aallot kuohuvat syväreissä, meri mustuu, sade lankeaa rankkana. Laiva rutisee, touvit ja purjenuorat katkeavat, merimiehet laskevat purjeet ja luovivat aaltojen ja tuulen mukaan. He olivat onnettomuudeksi unohtaneet vivuta kannelle perään kiinnitetyn veneen, joka kulki laivan vanavedessä. Suuri aalto murskasi sen ja tempasi mukaansa.

Isolde huutaa:

"Minä kurja! Jumala ei salli minun elää niin kauan, että näkisin Tristanin, ystäväni, vielä yhden kerran, viimeisen kerran; hän tahtoo hukuttaa minut. Tristan, jos olisin saanut puhua kanssasi edes yhden kerran vielä, en välittäisi kuolemasta. Ystävä, jos en pääse luoksesi, tapahtuu se siksi, että Jumala ei salli sitä, ja se on suurin murheeni. Kuolema ei merkitse minulle mitään; koska Jumala niin tahtoo, otan sen nöyrällä mielellä vastaan; mutta, ystäväni, kun sinä saat sen tietää, sinäkin kuolet, minä tiedän sen. Sellainen on rakkautemme loihtu, että sinä et voi kuolla ilman minua, enkä minä ilman sinua. Näen sinun kuolemasi silmiäni edessä samalla kertaa kuin omani. Oi ystävä, ei täyty toivoni saada kuolla sinun sylissäsi, tulla haudatuksi samaan arkkuun. Kuolen yksin, ilman sinua, häviän meren syvyyteen. Ehket saa ollenkaan tietää kuolemastani, ehkä elät edelleen, odottaen yhä tuloani Jos Jumala sallii, niin ehkä parannutkin vielä ... ah, ehkä minun jälkeeni voit vielä rakastaa toista naista, Isolde Valkokästä! En tiedä, miten on sinun laitasi: minä puolestani, jos tietäisin sinut kuolleeksi, en voisi elää senjälkeen enää hetkeäkään! Suokoon Jumala, ystäväni, että saan sinut parantaa tai että saamme kuolla molemmat samaan kärsimykseen!"

Näin huokailee kuningatar koko ajan, minkä myrsky kestää. Mutta viiden päivän kuluttua rajuilma tyyntyi. Korkeimpaan mastoon hinasi Kaherdin ilomielin valkoisen purjeen, jotta Tristan jo kaukaa huomaisi sen värin. Jo näkee Kaherdin Bretagnen. Mutta voi, heti myrskyn jälkeen vaipui tuuli kokonaan, meri lepäsi rasvatyynenä, purjeet riippuivat veltoina ja turhaan koettivat merimiehet luovia edestakaisin. Kaukana häämöitti jo ranta, mutta kun myrsky oli vienyt heidän veneensä, eivät he päässeet maihin. Kolmantena yönä Isolde näki sellaisen unen, että hän piteli helmassaan suuren metsäsian päätä, joka tahrasi verellä hänen pukunsa. Siitä hän arvasi, ettei hän enää tapaisi elossa ystävänsä.

Tristan oli jo liian heikko valvoakseen Penmarchin rannalla. Kammioonsa kahlehdittuna hän itki Isoldea, jota ei kuulunut. Heikkona ja valjuna hän valittaa, huokaa, heittelehtii tuskissaan. Kaiho on tappaa hänet.

Vihdoin tuuli virisi ja valkoinen purje tuli näkyviin. Silloin Isolde Valkokäsi kosti.

Hän tulee Tristanin vuoteen ääreen ja sanoo:

"Ystävä, Kaherdin palaa. Olen nähnyt hänen purjensa merellä: se saapuu hitaasti, kuitenkin tunsin sen heti; tuokoon se teille parantajan!"

Tristan säpsähtää:

"Ystävä ihanainen, onko se varmasti hänen laivansa? Minkälainen on siinä purje?"

"Erotin sen vallan hyvin, he ovat hilanneet sen hyvin korkealle, kun tuuli on niin heikko. Se on aivan musta."

Tristan kääntyi seinään päin ja sanoi: "En jaksa elää enää kauemmin!" Kolme kertaa hän huokasi: "Isolde, ystäväni!" Neljännellä hän heitti henkensä.

Silloin kaikki Tristanin toverit ja ritarit puhkesivat äänekkääseen itkuun, joka kaikui läpi talon. He nostivat hänet vuoteestaan, asettivat hänet komealle matolle ja peittivät hänen ruumiinsa käärinliinaan.

Merellä tuuli taas yltyi ja päästi laivan hyvää vauhtia rantaan. Isolde Vaaleahius astui maihin. Hän kuuli suuria valitushuutoja kadulta, ja kellonsoittoa kaikista kirkoista ja kappeleista. Hän kyseli maan asukkailta, mistä johtui tämä hälinä ja nämä kyneleet.

Eräs vanhus vastasi: "Rouva, meitä on kohdannut suuri suru. Tristan, tuo jalo ja uljas sankari, on kuollut. Hän oli antelias köyhille, hellä kärsiville. Tämä on raskain onnettomuus, mikä koskaan on kohdannut tätä maata."

Isolde kuulee kaiken tämän, eikä voi sanoa sanaakaan. Hän lähtee linnaan päin. Hän kiihuuttaa irti hulmuavin hunnuin pitkin katuja. Bretagnelaiset katselevat häntä ihmeissään; koskaan vielä eivät he olleet nähneet niin kaunista naista. Kuka hän on? Ja mistä?

Tristanin ruumiin luona Isolde Valkokäsi, mielettömänä tuottamansa turman tähden, huutaa ja valittaa. Toinen Isolde astuu sisään ja sanoo hänelle:

"Jalo rouva, nouskaa ja päästäkää minut hänen viereensä. Minulla on suurempi oikeus surra häntä, uskokaa minua. Minä olen enemmän häntä rakastanut."

Hän kääntyi itään päin ja rukoili Jumalaa. Sitten hän kohotti peitettä, laskeutui pitkälleen ystävänsä viereen, suuteli hänen suutaan ja kasvojaan ja pusersi häntä rintaansa vasten. Syli syliä, huuli huulta vasten hän heittää henkensä ja surun morsiona kuolee siihen ystävänsä viereen.

Kun kuningas Mark sai tietää rakastavien kuolemasta, purjehti hän meren yli, ja tultuaan Bretagneen hän teetti kaksi arkkua, toisen kauniista kalcedonista Isoldelle ja toisen puhtaasta beryyllistä Tristanille. Hän kuletti laivallaan Tintageliin molemmat rakkaat vainajat. Hän hautasi heidät kahteen hautaan, joista toinen oli oikealla, toinen vasemmalla puolen kappelin kuoria. Mutta yöllä versoi Tristanin haudasta esiin viheriöivä, väkeväoksainen ja tuoksuvakukkainen pensas, joka kiertäen kappelin katon yli kaartui Isolden hautaan. Kolme kertaa leikattiin pensas poikki, mutta seuraavana päivänä oli se jälleen yhtä viheriä, yhtä kukoistava ja elinvoimainen. Tämä ihme kerrottiin kuningas Markille: kuningas kielsi vast'edes enää katkaisemasta köynnöstä.

Arvon herrat, muinais-ajan suuret laulajat, Beroul, Thomas Bretagnelainen ja herra Eilhart sekä mestari Gottfried ovat kertoneet tämän tarinan kaikille niille, jotka rakastavat, ei muille. He lähettävät teille minun kauttani tervehdyksen. He tervehtävät niitä, jotka ovat raskasmielisiä, ja niitä, jotka ovat onnellisia, kaikkia tyytymättömiä ja kaihoavia, niitä, jotka iloitsevat, ja niitä, jotka kärsivät, kaikkia rakastavia. Löytäkööt he tästä tarinasta lohtua epävakaisuuden, vääryyden, vihamielisyyden, tuskan ja kaikkien rakkauden kärsimysten varalle.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TRISTAN JA ISOLDE ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the

individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™

License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will

remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.